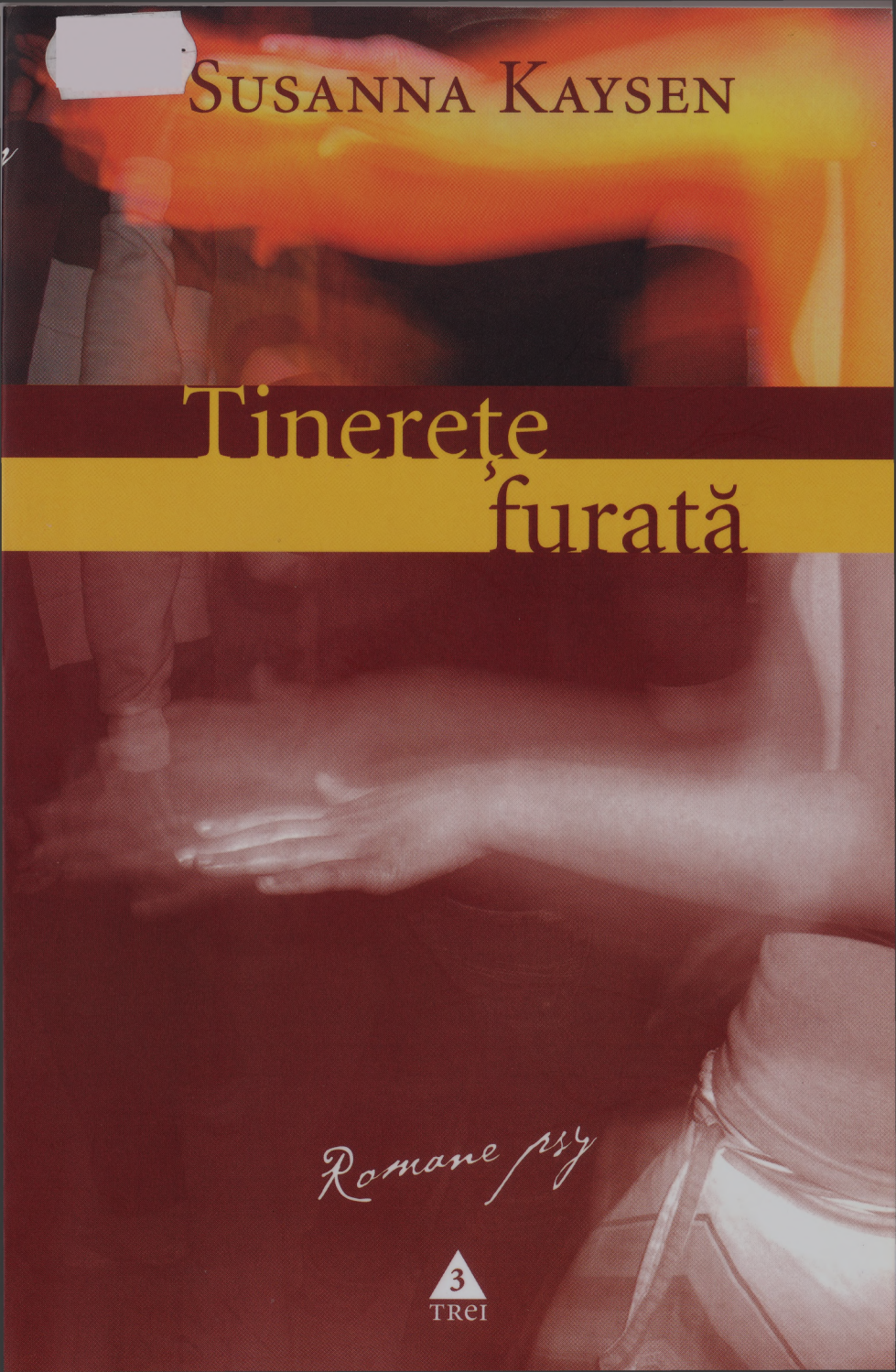
SUSANNA KAYSEN
Tinerețe furată
Romane
3
TREI

Cartea scriitoarei americane **Susanna Kaysen** «Tinerețe furată» evocă viața unei tinere aflate la granița dintre normal și patologic, punând în discuție clasicele definiții ale sănătății și bolii psihice.

Cartea a stat la baza filmului «Girl interrupted», regizat de James Mangold, film în care au jucat Winona Ryder și Angelina Jolie (recompensată în 2000 cu Oscar pentru cea mai bună actriță în rol secundar).

În 1967, Susanna Kaysen avea 18 ani. După o ședință de terapie cu un psihiatru pe care îl vedea pentru prima dată, a fost trimisă la McLean Hospital (Boston) cu diagnosticul borderline.

Avea să petreacă aproape doi ani în acest institut psihiatric renumit pentru metodele aplicate și pentru clientela sa aleasă (Sylvia Plath, Robert Lowell, James Taylor, Ray Charles). Douăzeci și cinci de ani mai târziu, scriitoarea Susanna Kaysen («Far Afield», 1990; «Asa, As I Knew Him», 1987) ne împărtășește experiența terifiantă trăită în acel loc într-o carte care a devenit best-seller.

www.edituratrei.ro

ISBN(13) 978-973-707-066-1

ISBN 973-707-066-6

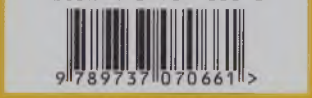

Romane

Colecție coordonată de
MAGDALENA MĂRCULESCU-COJOCEA

Susanna Kaysen

Tinerețe furată

Traducere din limba engleză de
Ioana Rotaru

3
TREI

Editori:
SILVIU DRAGOMIR
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Coperta colecției:
FABER STUDIO (Silvia Olteanu și Dinu Dumbrăvician)

Ilustrația:
ALEXE POPESCU

Tehnoredactarea computerizată:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KAYSEN, SUSANNA
Tinerețe furată / Susanna Kaysen ; trad. : Ioana Rotaru. - București : Editura Trei, 2006
ISBN 973-707-066-6 ; ISBN (13) 978-973-707-066-1

I. Rotaru, Ioana (trad.)

821.111-31=135.1

Această carte a fost tradusă după Susanna Kaysen, GIRL INTERRUPTED, Vintage Books, A Division of Random House, Inc., New York, 1994

Copyright © 1993, by Susanna Kaysen

© Editura Trei, 2006

C.P. 27-0490, București
Tel./Fax: +4 021 300 60 90
e-mail: office@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 973-707-066-6
ISBN(13): 978-973-707-066-1

Pentru Ingrid și Sanford

CASE RECORD FOLDER

1 INSTITUTION: McLean Hospital	2 LAST NAME: KAYSEN / FIRST NAME: Susanna / MIDDLE INITIAL: N.		3 REGISTER NUMBER:
4 LEGAL STATUS AT ADMISSION: Voluntary	5 LOCATION FROM WHICH ADMITTED: 64 Wendell Street, Cambridge, Mass.		6 DATE ADMITTED: April 27, 1967
7A ESTABLISHED LEGAL STATUS / B DATE	8 RECENT ADDRESS: [redacted]		9 SEX: F. / 10 COLOR: W.
11 ALIEN REG. NO / 12 TIME AT USUAL ADDRESS: Since 9/66	13 USUAL ADDRESS: [redacted] Lane, Princeton, N. J.		14 RELIGION: Jewish / 15 MARITAL ST: Single
16A PORT OF ENTRY, IF FOREIGN BORN / B DATE	17A CITY OR TOWN OF BIRTH: Boston / B STATE OR COUNTRY OF BIRTH: Mass.		18 BIRTH DATE: Nov. 11, 1948 / 18 yrs.
19A IF NATURALIZED, PLACE / B DATE	20A FATHER'S NAME: Carl Kaysen / B FATHER'S BIRTH PLACE: Philadelphia, Pa.		21 U.S. MILITARY SERVICE
22 EDUCATION: High School Graduate	23A MOTHER'S MAIDEN NAME: Annette Neutra / B MOTHER'S BIRTH PLACE: Philadelphia, Pa.		24 SOCIAL SECURITY NO: Unknown
25 USUAL OCCUPATION OF PATIENT: None	26A PERSON TO NOTIFY IN EMERGENCY: Mr. & Mrs. Carl Kaysen		B RELATIONSHIP: Parents
27 USUAL OCCUPATION OF FATHER (PATIENT A MINOR)	C ADDRESS: [redacted] Lane, Princeton, N. J.		D TELEPHONE: -AC609-
28 USUAL OCCUPATION OF MOTHER (PATIENT A MINOR)	Bus: Princeton Inst. for Adv. Studies (Director)		AC609-
29 DIAGNOSTIC IMPRESSION AT ADMISSION: 1 Psychoneurotic depressive reaction. 2 Personality pattern disturbance, mixed type. E/O Undifferentiated Schizophrenia.	30A PERSON TO NOTIFY IN EMERGENCY: Dr. & Mrs. Sanford Gifford		B RELATIONSHIP: Friends
	C ADDRESS: [redacted] Cambridge, Mass.		D TELEPHONE: Un-[redacted]
	31A PERSON TO NOTIFY IN EMERGENCY		B RELATIONSHIP
	C ADDRESS		D TELEPHONE

32A ESTABLISHED DIAGNOSIS, MENTAL DISORDER: Borderline Personality

B QUALIFYING PHRASE:

33 ESTABLISHED DIAGNOSIS, OTHER CONDITIONS:

34 HISTORY OF TIME ON BOOKS OF INSTITUTIONS CARING FOR MENTAL DISORDER

A NAME OF INSTITUTION	B LOCATION	C MONTH	D YEAR	TO E MONTH	F YEAR
None					

35 HISTORY OF OTHER HOSPITALIZATION

A NAME OF HOSPITAL	B LOCATION	C YEAR	D REASON
Mt. Auburn Hospital	Cambridge, Mass.	1965	(Stomach pumped)

DOSAR DE CAZ

1. **Instituţia** Spitalul McLean
2. **Nume** KAYSEN, **Prenume** SUSANNA, **Iniţiala de mijloc** N.
3. **Nr. înreg.**
4. **Statut legal la internare** Voluntar
5. **Adresa de la care a fost internată.** Str. Wendell 64, Cambridge, Mass.
6. **Data internării** 27 apr. 1967
7. **Statut legal stabilit. Data.**
8. **Adresă recentă** aceeaşi
9. **Sex** F.
10. **Culoare** A.
11. **Nr. înreg. în cazul străinilor**
12. **Locuieşte la adresă** din 9/66
13. **Adresa actuală** Lane, Princeton, N. J.
14. **Religia** iudaică
15. **Starea civilă** necăsătorită
16. **A. Punct de intrare în ţară, B. Data**
17. **Localitatea natală. Statul** Boston Mass.
18. **Data naşterii** 11 nov. 1948/ 18 ani
19. **A. Dacă e naturalizat. Localit. B. Data**
20. **A. Numele tatălui.** Carl Kaysen, **B. Locul naşterii** Philadelphia, Pa.
21. **Serviciul militar**
22. **Studii** absolventă liceu
23. **Numele mamei.** Annette Neutra, **Locul naşterii** Philadelphia, Pa.
24. **Nr. asigurare socială** necunoscut
25. **Ocupaţia actuală** fără
26. **A. Persoana de contactat în caz de urgenţă.** Dl. şi Dna Kaysen, **B. Relaţia** părinţi, **C. Adresa** Lane, Princeton, N. J. Inst. Princeton pt. Studii avansate (Director), **D.** Tel –AC609
27. **Ocupaţia tatălui (în cazul unui pacient minor)**
28. **Ocupaţia mamei (în cazul unui pacient minor)**
29. **A. Persoana de contactat în caz de urgenţă** Dr. şi Dna Sanford Gifford, **B. Relaţie** Prieteni, **C. Adresa** Cambridge, Mass., **D. Telefon**
30. **Diagnostic apreciat la internare**
    1. Reacţie psihonevrotico-depresivă
    2. Tulburare de personalitate, de tip mixt
    R/O schizofrenie nediferenţiată
31. **A. Persoana de contactat în caz de urgenţă B. Relaţia C. Adresa D. Tel.**

32. A. Diagnostic stabilit Tulburări psihice.
Personalitate borderline*, **B. Caracterizare**
33. Alte diagnostice stabilite
34. Alte internări în instituții de sănătate mintală nici una
A. Numele instituției B. Adresa C. Luna D. Anul până la E. Luna F. Anul
35. Alte internări
A. Numele spitalului Spitalul Auburn, **B. Adresa.** Cambridge, Mass, **C. Anul** 1965, **D. Motivul** Spălături stomacale)

---

* Termenul *borderline* (frontieră) desemnează tulburările de personalitate și de identitate situate la limita dintre nevroză și psihoză. Se folosesc și termenii de stări-limită, cazuri-limită, personalități-limită (*n. ed.*).

Despre o topografie a universului paralel

umea te întreabă cum ai ajuns acolo. Ei vor de fapt să știe dacă nu cumva s-ar putea întâmpla să sfârșească și ei pe acolo. Nu le pot răspunde la adevărata întrebare. Tot ce le pot spune e că poți ajunge foarte ușor.

Este foarte ușor să aluneci într-un univers paralel. Sunt atât de multe: lumea nebunilor, a criminalilor, a infirmilor, a muribunzilor, probabil și a morților. Aceste lumi există alături de lumea asta și seamănă cu ea, dar nu îi aparțin.

Georgina, colega mea de cameră, a pătruns repede și total, pe vremea când era în anul pregătitor la colegiul Vassar. Era într-o sală de cinema când valuri de beznă se năpustiră asupra capului ei. Întrega lume dispăru pentru câteva minute. Își dădu seama că înnebunise. Se uită în jurul ei prin sală să vadă dacă li se întâmplase același lucru și celorlalți, dar toți ceilalți oameni erau captivați de film. Se repezi afară, pentru că întunericul din sală era prea mult, în combinație cu cel din mintea ei.

— Și după aceea? am întrebat-o.

— Mult întuneric, îmi răspunse.

Cei mai mulți oameni ignoră tot mai mult, producând o serie de spărturi în membrana care desparte cele două lumi, până când reușesc să facă o deschizătură. Dar cine poate rezista unei deschizături?

În universul paralel, legile fizicii sunt suspendate. Ce urcă nu trebuie neapărat să și coboare și să rămână acolo; și nu orice acțiune trebuie neapărat să provoace o contrareacție de aceeași mărime. Timpul este, de asemeni, diferit. Poate să se scurgă în cercuri sau înapoi sau poate să sară de la momentul acesta la momentul acela. Însăși ordinea moleculelor este fluidă: mesele pot fi ceasuri; fețele pot deveni flori.

Toate acestea sunt fapte pe care le descoperi însă mai târziu.

O altă trăsătură ciudată a universului paralel este că, deși este invizibil de pe partea asta, odată intrat în el, poți vedea foarte ușor lumea din care ai venit. Uneori ea pare imensă și amenințătoare, tremurătoare ca o gelatină uriașă, alteori e mică și fermecătoare ca un foton strălucitor pe orbita sa. În nici unul dintre cazuri nu poate fi ignorată.

Fiecare fereastră din Alcatraz are vedere spre San Francisco.

Taxiul

— Ai un coș, spuse doctorul.

Sperasem ca nimeni să nu observe.

— L-ai stors, continuă el.

Când mă sculasem dimineața — devreme ca să apuc să fiu la timp la programare — coșul ajunsese la acel stadiu de maximă coacere, la care cerșea să fie stors. Tânjea să fie eliberat. Eliberându-l din mica sa cupolă albă, apăsând până când a dat sângele, am trăit un sentiment de împlinire: făcusem tot ce putusem pentru acel coș.

— Ți-ai stors propria față, spuse doctorul.

Am aprobat din cap. Avea de gând să vorbească despre asta până când urma să fiu de acord cu el, așa că am aprobat din cap.

— Ai un iubit? mă întrebă.

Am aprobat iarăși.

— Probleme cu iubitul? Nu era de fapt o întrebare, pentru că aproba deja din cap, în locul meu. Să-ți storci fața, repetă.

Se ridică brusc din spatele biroului și se avântă spre mine. Era un bărbat brunet, solid și cu un pântec țeapăn.

— Ai nevoie de odihnă, mă anunță el.

Cu siguranță că aveam nevoie de odihnă, după ce mă sculasem atât de devreme ca să ajung la doctorul ăsta, în afara orașului. Schimbasem două trenuri. Și trebuia să plec de acolo ca să ajung la slujbă. Mă obosea numai gândul la toate astea.

— Nu ești de părere că ai nevoie de odihnă? repetă, stând în continuare în picioare, lângă mine.

— Ba da, am răspuns.

Porni spre camera alăturată, de unde l-am auzit vorbind la telefon.

Adeseori m-am gândit la următoarele zece minute — ultimele mele zece minute. Am avut pornirea să mă ridic și să ies pe ușa pe care intrasem, să merg pe jos spre stație și să aștept trenul care să mă ducă înapoi la iubitul meu dificil, la slujba mea de la magazinul de ustensile de gastronomie. Eram însă prea obosită.

Se întoarse țanțoș în cameră, cu un aer afectat și mulțumit.

— Am făcut rost de un pat pentru tine. Te vei odihni. Doar pentru câteva săptămâni, OK?

Avea un ton împăciuitor, sau rugător și mi se făcu teamă.

— Mă voi duce vineri, i-am răspuns.

Era marți și poate că până vineri îmi pierea cheful să mă mai duc. Se apropie și mai mult de mine, cu pântecul lui.

— Nu. Te duci acum.

Mi se părea fără sens.

— Am o întâlnire la prânz, i-am zis.

— Uit-o. Nu te duci la întâlnire, te duci la spital, mă privi el triumfător.

Era foarte liniște, acolo, la marginea orașului, înainte de ora opt dimineața. Nici unul dintre noi nu mai avea

nimic de spus. Am auzit taxiul oprindu-se în față. Mă luă de cot, ciupindu-mă cu degetele lui puternice, și mă conduse afară. Fără să-mi dea drumul, deschise ușa din spate a taxiului și mă împinse înăuntru. Pentru o clipă, capul său mare fu alături de mine, pe locul din spate. Apoi trânti portiera.

Șoferul coborî geamul până la jumătate.

— Încotro?

Cum stătea, fără sacou, înfipt cu picioarele alea solide în fața intrării, doctorul ridică brațul spre mine și spuse:

— Du-o la McLean și nu-i da drumul până când nu ajungi acolo.

M-am lăsat să cad pe bancheta din spate și am închis ochii. Eram bucuroasă că mergeam cu taxiul în loc să stau să aștept trenul.

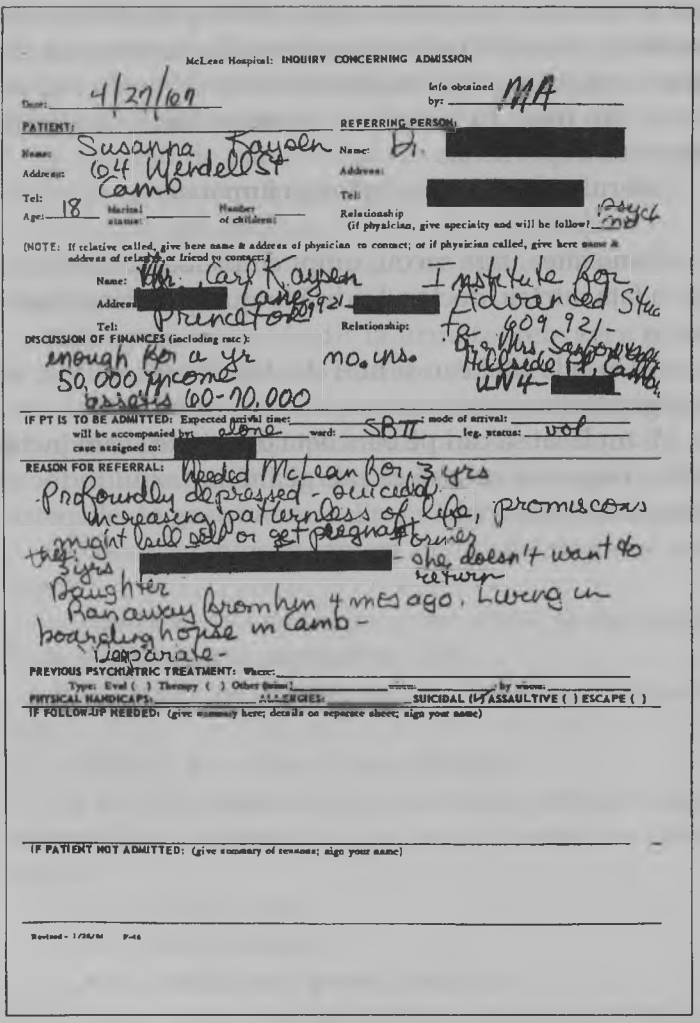

McLean Hospital: INQUIRY CONCERNING ADMISSION

Date: 4/27/69

Info obtained by: MA

PATIENT:

Name: Susanna Kaysen

Address: 64 Wendell St Camb

Tel:

Age: 18 Marital status: ____ Number of children: ____

REFERRING PERSON:

Name: Dr. [redacted]

Address:

Tel: [redacted]

Relationship (if physician, give specialty and will he follow?): Psych no

(NOTE: If relative called, give here name & address of physician to contact; or if physician called, give here name & address of relative or friend to contact:)

Name: Mr. Carl K. Kaysen

Address: [redacted] Lane, [redacted] Princeton

Tel:

Relationship: Father

I Institute for Advanced Study 609 92[illegible]- Dr. Mrs Sapirstein Hillside Pl. Camb. UN4-[redacted]

DISCUSSION OF FINANCES (including rate):

enough for a yr 50,000 income assets 60-70,000

no. uns.

IF PT IS TO BE ADMITTED: Expected arrival time: ____ mode of arrival: ____

will be accompanied by: alone ward: SBII leg. status: vol

case assigned to: [redacted]

REASON FOR REFERRAL: Needed McLean for 3 yrs

-Profoundly depressed - suicidal.

Increasing patternless of life, promiscous

might kill self or get pregnant [illegible]

- [redacted] - she doesn't want to return

3 yrs

Daughter

Ran away from hm 4 mos ago. Living in boarding house in Camb -

Desperate -

PREVIOUS PSYCHIATRIC TREATMENT: Where: ____

Type: Eval ( ) Therapy ( ) Other (time): ____ by whom: ____

PHYSICAL HANDICAPS: ____ ALLERGIES: ____ SUICIDAL (!) ASSAULTIVE ( ) ESCAPE ( )

IF FOLLOW-UP NEEDED: (give summary here; details on separate sheet; sign your name)

IF PATIENT NOT ADMITTED: (give summary of reasons; sign your name)

Revised - 1/28/64 P-46

Spitalul McLean: Chestionar în vederea internării
Data *27. 04. 67*
Informații obținute de la *MA*

Pacient	**Referințe**
Nume: *Susanna Kaysen,*	**Nume**
Adresa: *Str. Wendell, 64, Camb.*	**Adresa**:
Tel:	**Tel:**
	Relația: *psihiatru*
	(dacă e doctor, menționați specialitatea)

Vârsta: *18*, **Stare civilă, Copii**
(Notă: Dați numele și adresa doctorului pentru a putea fi contactat de rude sau prieteni și numele rudelor sau prietenilor pentru a putea fi contactate de doctor)

Nume *Dl Carl Kaysen*
Adresă *Princeton Lane, 609921*, **Relația** *Inst. pt. Studii avansate*
Comentarii cu privire la finanțare: suficientă pt. un an, venit 50 000,
În cazul internării: ora sosirii.....
Va fi însoțit de.....*singură*..... **Salon**.....*SB II*....
statut legal *voluntar*.....
Cazul se predă lui.....
Motivația: *Are nevoie de spitalizare timp de 3 ani;*
profund depresiv-suicidală
Se poate sinucide sau poate rămâne însărcinată
Fără repere, existență promiscuă, a fugit de acasă cu 4 luni în urmă; nu vrea să se întoarcă, trăiește într-o pensiune în Cambridge
Tratamente psihiatrice anterioare: Locul:.....
Evaluare: ..... **Terapie:**.....**Altele:**.....
Când:.....**De către**:.....
Handicapuri fizice:..... **Alergii:**.....
Tentative de sinucidere (*DA*) **de agresiune** ( ) ..... **de evadare** ( )
Necesitatea urmăririi tratamentului (argumentați pe o pagină separată; semnați-vă)
.....
În cazul neadmiterii pacientului: (argumentați; semnați-vă)

McLean Hospital

INTER OFFICE MEMORANDUM

TO Record Room
Dr. [redacted]

Date June 15, 1967

FROM Dr. [redacted]

SUBJECT Susanna Kaysen

Susanna Kaysen was seen by me on April 27, 1967, following my evaluation which extended over three hours, I referred her to McLean Hospital for admission.

My decision was based on:

1. The chaotic unplanned life of the patient at present with progressive decompensation and reversal of sleep cycle.
2. Severe depression and hopelessness and suicidal ideas.
3. History of suicidal attempts.
4. No therapy and no plan at present. Immersion in fantasy, progressive withdrawal and isolation.

The patient had been seen in psychotherapy by Dr. [redacted]. At no time did I have her in therapy, and the patient knew that I was not a potential therapist.

lsk

Spitalul McLean
Recomandare
Către: Camera de gardă **Data:** 15 iunie 1967
Dr.
Din partea: dr.
Subiect: Susanna Kaysen

Susanna Kaysen a fost consultată de mine în data de 27 aprilie 1967; ca urmare a evaluării mele care a durat peste trei ore, am recomandat internarea pacientei la Spitalul McLean.

Decizia mea s-a bazat pe:

1. Existența haotică și neplanificată, din momentul de față, a pacientei, cu decompensare progresivă și ciclu de somn inversat.
2. Depresie acută, lipsă de speranță și idei suicidale.
3. Seria tentativelor suicidale.
4. Nu a beneficiat până în prezent de terapie. Scufundare în propria fatasmare, retragere treptată și izolare.

Pacienta a urmat ședințe de psihoterapie la dr..... Încă din primele momente ale întâlnirii noastre, pacienta a știut că nu puteam fi un potențial terapeut.

Etiologie

Această persoană este (alegeți):

1. Într-o călătorie periculoasă din care putem învăța multe atunci când el sau ea se va întoarce;
2. posedat/ă de (alegeți):
   a) zei,
   b) Dumnezeu (adică e un profet),
   c) niște spirite rele, demoni sau diavoli,
   d) Diavol;
3. o vrăjitoare;
4. vrăjită (varianta lui 2.);
5. rea și trebuie izolată și pedepsită;
6. bolnavă și trebuie izolată și vindecată prin:
   a) purgative și lipitori,
   b) extirparea uterului, dacă persoana respectivă posedă așa ceva,
   c) șocuri electrice la creier,
   d) cearșafuri ude înfășurate în jurul corpului,
   e) Thorazine sau Stelazine;
7. bolnavă și trebuie să-și petreacă următorii șapte ani, vorbind despre acest lucru;

8. o victimă a lipsei de toleranță a celor din jur, față de comportamente deviante;
9. sănătoasă într-o lume nesănătoasă;
10. Într-o călătorie periculoasă din care el sau ea s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată.

Focul

Una dintre fetele de aici și-a dat foc. A folosit benzină. Era prea tânără la vremea aceea, ca să aibă carnet de conducere. Mă întreb cum a făcut rost. S-a dus la garajul vecinilor și le-a spus că mașina tatălui ei rămăsese fără benzină? Nu mă puteam uita la ea fără să mă gândesc la asta.

Bănuiesc că benzina se adunase în adânciturile claviculei, într-un fel de băltoace, lângă umeri, pentru că gâtul și obrajii aveau cele mai multe cicatrice. Cicatricele erau niște cute groase, uneori roșii, alteori albe, pornind de la gât în jos. Erau atât de groase și rigide încât nu-și putea întoarce capul, ci trebuia să-și răsucească tot trunchiul dacă voia să se uite la persoana care stătea lângă ea.

Țesutul unei cicatrice nu are ceva caracteristic. Nu este ca pielea. Nu arată vârsta sau boala, nici paloarea sau bronzul. Nu are pori, nici păr sau riduri. E ca o husă. Apără și maschează ce este dedesubt. De aceea se și formează; fiindcă avem ceva de ascuns.

O chema Polly. În acele zile — sau luni — în care plănuia să-și dea foc, numele ăsta i se părea probabil ridicol, dar i se potrivea bine acum, în această existență de

supraviețuitor, pe post de husă. Nu era niciodată nefericită. Era bună și îi consola pe cei din jur care erau nefericiți. Nu se plângea niciodată. Întotdeauna avea timp să asculte necazurile altora. Era perfectă, imobilizată în impermeabila ei carcasă alb rozalie. Reușise să învingă acel ceva care o mânase și-i șoptise „Mori!", în urechea ei, cândva perfectă — acum mutilată.

De ce a făcut asta? Nimeni nu știa. Nimeni nu îndrăznea să întrebe. Din cauză că.... ce curaj! Cine avea curajul să-și dea de una singură foc? Douăzeci de aspirine, o mică incizie a venelor, poate chiar o jumătate de oră nefericită, stând pe marginea acoperișului. Toți am avut parte de așa ceva. Și chiar de lucruri mai periculoase, cum ar fi introducerea unui pistol în gură. Îl bagi însă acolo, îl guști, este rece și unsuros, degetele sunt pe trăgaci și descoperi că întreaga lume se întinde între momentul acesta și momentul pe care l-ai gândit, când o să apeși pe trăgaci. Lumea te va învinge. Pui arma înapoi în sertar. Va trebui să găsești o altă soluție.

Cum o fi arătat pentru ea acest moment? Momentul în care a aprins chibritul. Încercase oare deja acoperișurile, pistoalele și aspirinele? Sau a fost doar o inspirație de moment?

Am avut o dată o inspirație. M-am sculat într-o dimineață și am știut că trebuia să înghit cincizeci de aspirine. Era sarcina mea pentru ziua aceea. Le-am aliniat pe birou și le-am înghițit, numărându-le, una câte una. Dar nu este același lucru cu ce a făcut ea. Eu m-aș fi putut opri la a zecea sau la a treizecea. Și aș fi putut face ceea ce am și făcut de fapt, să ies în stradă și să leșin. Cincizeci de aspirine sunt o grămadă de aspirine, dar să ieși în stradă și să leșini acolo, e ca și cum ai pune pistolul la loc în sertar.

Ea a aprins chibritul.

Unde? În garaj, ca nu cumva să ia foc restul casei? Undeva pe câmp? În sala de sport a școlii? Într-un bazin gol?

Cineva a găsit-o, dar nu de la început.

Cine ar săruta o astfel de persoană, o persoană fără piele?

Împlinise deja optsprezece ani când i-a trecut prin cap așa ceva. A petrecut cu noi un an de zile. Alte persoane se agitau, țipau, se chirceau de frică și plângeau; Polly privea în jur și zâmbea. Se așeza lângă cei speriați și prezența ei îi calma. Zâmbetul ei nu era prefăcut, era plin de înțelegere. Viața era un iad, știa asta. Dar chipul ei sugera că reușise să ardă totul din ea. Avea un zâmbet ușor superior. Noi n-am fi avut curaj să ardem totul din noi — dar ea avea înțelegere și pentru acest lucru. Fiecare dintre noi e diferit. Fiecare face ce poate.

Într-o dimineață, cineva plângea, însă diminețile erau adeseori zgomotoase: certuri în legătură cu sculatul la timp și lamentări despre coșmarurile avute. Polly era atât de tăcută de felul ei, o prezență atât de liniștită, încât nici nu observarăm că nu venise la micul dejun. După ce am terminat, se mai auzea încă un plânset.

— Cine plânge?

Nimeni nu știa.

La masa de prânz, plânsetul se mai auzea încă.

— E Polly, spuse Lisa, care le știa pe toate.

— De ce?

Dar nici măcar Lisa nu știa de ce.

Spre înserat, plânsetul se transformă în țipăt. Înserarea este o perioadă periculoasă a zilei. Mai întâi țipă „Aaaah!" și „Eeeeh!", apoi începu să țipe cuvinte.

— Fața mea! Fața mea! *Fața mea*!

Auzirăm alte voci care încercau s-o liniștească, să-i aline durerea, dar ea continuă să țipe până târziu, în noapte.

— În ultima vreme, m-am tot așteptat la așa ceva, spuse Lisa.

Cred că atunci ne-am dat seama ce proaste fuseserăm.

Noi poate aveam șansa să scăpăm cândva de acolo, ea era însă ferecată pentru totdeauna în corpul acela.

Libertatea

Lisa fugise din nou. Asta ne întrista pentru că ea reușea să ne mențină starea de spirit. Era nostimă. Lisa! Nu pot să mă gândesc la ea fără să zâmbesc, chiar și acum.

Cel mai rău era că întotdeauna o prindeau și-o aduceau înapoi, murdară, cu ochi sălbatici care văzuseră libertatea. Îi injura pe cei care o prindeau, în asemenea hal, încât până și cei mai vechi în meserie râdeau la auzul înjurăturilor inventate de ea.

„Mutră brânzită!" sau o alta favorită era „Liliac schizofrenic ce ești!"

De obicei o găseau la interval de o zi. Nu putea să ajungă departe, pe jos și fără nici un ban. Dar de data asta părea să aibă noroc. A treia zi, am auzit pe cineva în cabinetul asistentelor, spunând la telefon: DPE, datele personale ale evadatului.

Lisa nu era greu de identificat. Mânca arareori, nu dormea niciodată, era slabă și gălbejită, așa cum arată cineva care nu mănâncă, și avea pungi imense sub ochi. Părul lung și negru îl ținea prins cu o agrafă argintie. Avea cele mai lungi degete pe care le văzusem vreodată.

De data asta, când au adus-o înapoi, erau aproape la fel de furioși ca ea. Doi bărbați o țineau de mâini și un al treilea o înșfăcase de păr, trăgând-o, de îi ieșiseră Lisei ochii din cap. Toți erau tăcuți, inclusiv Lisa. Au dus-o până în capătul coridorului, în camera de izolare, în timp ce noi priveam.

Priveam o mulțime de lucruri.

O dată pe săptămână, o priveam pe Cynthia cum se întorcea plângând de la electroșocuri. O priveam pe Poly tremurând, după ce fusese înfășurată în cearșafuri reci ca gheața. Și totuși unul dintre cele mai groaznice lucruri pe care le-am privit a fost Lisa, întorcându-se după două zile de izolare.

În primul rând, îi tăiaseră unghiile până la sânge. Avea unghii superbe pe care și le aranja și lustruia încontinuu. Spuneau că unghiile ei erau niște „lame". Apoi i-au luat centura. Lisa purta întotdeauna o centură din mărgele — de genul celor lucrate de indieni în rezervații. Era verde cu triunghiuri roșii și aparținea fratelui ei Jonas, singura persoană din familie care mai era în legătură cu ea. Mama și tatăl ei nu veneau s-o vadă din cauză că era o sociopată, sau cel puțin așa zicea ea. Îi luară centura ca să nu se spânzure cu ea.

Nu înțelegeau că Lisa nu s-ar fi spânzurat niciodată.

Îi dădură drumul de la izolare, primi și centura înapoi, unghiile începură să-i crească la loc, dar Lisa nu-și revenea. Stătea pur și simplu și se uita la televizor, alături de cei mai nenorociți dintre noi.

Lisa nu se uitase niciodată la televizor. Nu avea decât dispreț pentru cei care făceau asta. „Asta-i numai căcat! obișnuia ea să strige, băgându-și capul în camera cu televizorul. Sunteți deja niște roboți. Asta vă face și mai răi." Uneori închidea televizorul și se așeza în fața lui,

așteptând să îndrăznească cineva să-l deschidă. Dar audiența TV era în cea mai mare parte formată din catatonici și depresivi, prea puțin înclinați spre mișcare. După vreo cinci minute — maximum cât putea ea să stea locului — Lisa pornea spre un alt proiect, iar când apărea vreun supraveghetor, dădea din nou drumul televizorului.

De doi ani de când era cu noi, Lisa nu dormise niciodată, iar surorile renunțaseră s-o mai trimită la culcare. Avea în schimb un scaun al ei, pe coridor, la fel ca supraveghetorii din tura de noapte, unde stătea și-și lustruia unghiile. Știa să facă o cacao extraordinară și la ora trei dimineața făcea cacao pentru toți cei din tura de noapte sau pentru oricine se nimerea să fie pe acolo. Noaptea era mult mai liniștită.

— Lisa, cum de nu strigi și alergi în sus și-n jos, pe timpul nopții? am întrebat-o o dată.

— Am și eu nevoie de odihnă; numai fiindcă nu dorm, asta nu înseamnă că nu mă odihnesc, mi-a spus.

Lisa știa întotdeauna de ce are nevoie. Uneori obișnuia să spună: „Am nevoie de-o vacanță" și atunci evada. Când se întorcea, o întrebam cum mai arată pe afară.

— E o lume meschină, spunea. Nu-i nimeni acolo care să aibă grijă de tine. De obicei se bucura să se întoarcă.

De data asta nu mai spunea nimic. Își petrecea tot timpul în camera cu televizorul. Se uita la slujbe religioase, la teste grilă, la interminabile talk-show-uri de noapte, la știrile de la prima oră. Scaunul ei de pe coridor rămase gol și nimeni nu mai primea cacao.

— Îi dați cumva Lisei ceva? am întrebat-o odată pe supraveghetoare.

— Știi că n-avem voie să discutăm medicația cu pacienții.

Am întrebat-o pe asistenta-șefă. O știam de ceva timp, de dinainte să devină asistentă-șefă. Dar se comporta de parcă fusese dintotdeauna asistentă-șefă.

— N-avem voie să discutăm medicația, știi asta.

— De ce te mai obosești să întrebi, zise Georgina. E complet dusă. Sigur îi dau ceva.

Cynthia era de altă părere:

— Încă are un mers normal.

— Eu nu am, spuse Polly.

Așa era. Mergea cu brațele împinse în față, cu palmele alea, roșu cu alb, atârnate din încheieturi și picioarele târându-se pe podea. Împachetările nu avuseseră nici un efect, încă mai urla noaptea, până când veneau și-i dădeau ceva.

— Ți-a luat ceva timp, i-am spus, dar mergeai bine când ai început tratamentul.

— Acum însă nu, spuse Polly, uitându-se la mâinile ei.

Am întrebat-o pe Lisa dacă îi dădeau ceva, dar a refuzat să mă privească.

Și așa au mai trecut o lună sau două, Lisa și catatonicii în camera cu televizorul, Polly pășind ca un cadavru cu motor, Cynthia plângând după ședința de electroșocuri („Nu sunt tristă, dar nu mă pot abține să plâng", îmi explica ea), eu și Georgina în rezerva noastră dublă. Eram considerate cele mai sănătoase.

Când veni primăvara, Lisa începu să petreacă tot mai mult timp în afara camerei cu televizorul. De fapt, ca să fiu mai exactă și-l petrecea în baie, dar era măcar o schimbare.

— Ce face în baie? am întrebat-o pe una dintre supraveghetoare. Era nou venită.

— Trebuie să deschid și ușile de la baie?

Am făcut ceea ce făceam adeseori cu noii veniți și i-am zis:

— Una dintre noi s-ar putea spânzura acolo, într-o clipă! Unde crezi că te afli, de fapt? La un internat? Apoi mi-am apropiat fața de a ei. Nu le plăcea să le atingem.

Am observat că, de fiecare dată, Lisa intra în altă baie. Erau patru și ea parcurgea zilnic acest circuit. Nu arăta bine deloc. Centura îi atârna pe ea și avea fața mai galbenă ca de obicei.

— Poate are dizenterie, i-am spus Georginei. Dar Georgina era de părere că era doar dusă.

Într-o dimineață de mai, eram la micul dejun, când am auzit o ușă trântindu-se. Lisa apăru în bucătărie.

— Prea târziu pentru televizor, am zis.

Își turnă o cană mare de cafea, exact cum obișnuia să facă înainte și se așeză la masă. Ne zâmbi și noi îi zâmbirăm la rândul nostru.

— Așteptați, ne spuse ea.

Auzirăm pași alergând și voci care spuneau lucruri de genul „Ce naiba…" sau „Cum naiba…". Apoi asistenta-șefă apăru în bucătărie.

— Tu ai făcut asta, îi spuse Lisei. Ne-am dus să vedem ce era.

Înfășurase în hârtie de toaletă toată mobila, unele piese conținând catatonici, televizorul, sistemul antiincendiu din tavan, metri și metri de hârtie care atârnau și pluteau prin cameră, cădeau și se îndoiau peste tot. Era magnific.

— Nu era dusă, doar plănuia, i-am zis Georginei.

Am avut o vară frumoasă și Lisa ne-a spus o mulțime de povești despre ce făcuse ea în acele trei zile de libertate.

Secretul vieții

Într-o zi am avut o vizită. Eram în camera cu televizorul și mă uitam la Lisa cum se uită la televizor când o soră a venit să mă anunțe.

— Ai o vizită. Un bărbat.

Nu era iubitul meu dificil. În primul rând că nu mai era iubitul meu. Cum putea cineva care era închisă să aibă un iubit? Oricum nu suporta să vină aici. Mama lui fusese și ea nebună, aflasem la un moment dat, și el nu suporta să i se aducă aminte.

Nu era tatăl meu, el era ocupat.

Nu era profesorul meu de engleză din liceu, fiindcă fusese concediat și se mutase în Carolina de Nord.

M-am dus să văd cine era.

Stătea în salon, în dreptul ferestrei și se uita afară: lung ca o girafă, cu umeri căzuți de universitar, încheieturile ieșindu-i din mâneci și părul spălăcit care se zbârlea în jurul capului ca o coroană. Se întoarse când mă auzi intrând în cameră.

Era Jim Watson. Mă bucuram să-l văd, fiindcă, prin anii '50, descoperise secretul vieții și, poate, avea să mi-l spună și mie acum.

— Jim!

Se apropia, legănându-se, parcă plutind, ca de fiecare dată când trebuia să vorbească unor oameni; întotdeauna îmi plăcuse asta la el.

— Arăți bine, spuse.

— La ce te așteptai? l-am întrebat.

Negă din cap.

— Ce-ți fac ăștia aici? șopti el.

— Nimic. Nu-mi fac nimic.

— E groaznic aici.

Salonul era în mod special o parte groaznică a secției noastre. Imens, ticsit cu fotolii imense, acoperite cu vinilin, care trăgeau vânturi de câte ori te așezai pe ele.

— Nu este de fapt atât de rău, am spus.

Eu eram însă obișnuită și el nu. O porni iarăși spre fereastră și se uită afară. După o clipă îmi făcu semn cu unul dintre brațele sale lungi să vin spre el.

— Uite, spuse el, arătând spre ceva.

— La ce?

— Acolo, spuse el, arătând spre o mașină. Era o mașină sport, roșie, poate un MG. Este a mea. Primise poate Premiul Nobel și-și cumpărase cu banii ăia mașina.

— Drăguță, foarte drăguță, am spus.

— Am putea pleca de aici, șopti el din nou.

— Hhă?

— Tu și cu mine, am putea pleca.

— În mașină, adică?

Eram confuză. Ăsta era secretul vieții? Să fugi, acesta era secretul vieții?

— Or să vină după mine, i-am zis.

— E o mașină rapidă, aș putea să te scot de aici.

Deodată, am simțit nevoia să-l protejez.

— Mulțumesc, mulțumesc pentru ofertă. E drăguț din partea ta.

— Nu vrei să pleci? Am putea pleca în Anglia, spuse, aplecându-se spre mine.

Anglia? Ce-avea Anglia de-a face cu toate astea?

— Nu pot să merg în Anglia.

— Ai putea fi guvernantă, zise el.

Timp de zece secunde, mi-am imaginat această altă viață care începea cu momentul urcării în mașina roșie a lui Jim Watson și plecarea spre aeroport. Partea cu guvernanta era ușor în ceață. De fapt toată povestea asta era în ceață. Scaunele de vinilin, panourile de securitate, zomotul ușii de la camera asistentelor: toate astea erau, în schimb, foarte limpezi.

— Jim, eu acum sunt aici și cred că trebuie să rămân aici, i-am zis.

— OK. Nu părea ofensat. Se mai uită pentru ultima oară în jur și clătină din cap.

Stăteam în dreptul ferestrei. După câteva minute, l-am văzut cum se urcă în mașina sa roșie și demarează, lăsând în urma lui mici norișori de gaz. Apoi m-am întors în camera cu televizorul.

— Bună, Lisa.

Mă bucuram că mai era încă acolo.

— Rnnn, făcu ea.

Apoi ne instalarăm în fața televizorului.

Politică

În lumea noastră paralelă, se întâmplau lucruri care nu se întâmplaseră încă în lumea din care proveneam. Când, într-un târziu, se întâmplau și afară, ni se păreau cunoscute, fiindcă variante asemănătoare se petrecuseră în fața ochilor noștri. De parcă noi eram un public provincial, New Haven față de New York-ul lumii reale, pe care istoria testa noul său spectacol.

De exemplu, povestea iubitului Georginei, Wade, și a zahărului.

Se cunoscuseră într-o cafenea. Wade era brunet, genul de frumusețe plată, americană. Ceea ce-l făcea irezistibil era furia lui. Era furios aproape pe orice, emana furie. Georgina spunea că tatăl lui era problema.

— Tatăl lui a fost spion și Wade e furios că nu va fi niciodată la fel de dur ca tatăl său.

Pe mine mă interesa mai mult tatăl lui Wade decât problema lui Wade.

— Un spion de-al nostru? am întrebat-o.

— Bineînțeles, a răspuns Georgina, nevrând să spună mai mult.

Wade și Georgina stăteau așezați pe podeaua din camera noastră și șușoteau. Trebuia să-i las singuri și de cele mai multe ori îi lăsam. Totuși într-o zi m-am hotărât să rămân și să aflu ce era cu tatăl lui.

Îi plăcea grozav să vorbească despre tatăl lui.

— Trăiește în Miami ca să poată să ajungă în Cuba. A invadat Cuba. A ucis zeci de oameni, cu mâinile goale. Știe cine l-a ucis pe președinte.

— El l-a ucis pe președinte? l-am întrebat.

— Nu cred, spuse Wade.

Numele lui de familie era Barker.

Trebuie să recunosc că nu credeam o iotă din ce spunea Wade. În fond, era un nebun de șaptesprezece ani care devenea atât de violent încât era nevoie de două namile să-l stăpânească. Uneori îl închideau în rezervă, timp de o săptămână și Georgina nu reușea să-l vadă. Apoi se liniștea și își relua vizitele pe etajul nostru.

Tatăl lui avea doi prieteni care îl impresionau în mod deosebit pe Wade: Liddy și Hunt. „Tipii ăștia ar face orice!" spunea el adeseori, cu un aer îngrijorat. Georginei nu-i plăcea că îl sâcâi pe Wade în legătură cu taică-său; nici nu se uita la mine când stăteam alături de ei, pe podea. Dar nu mă puteam abține.

— Ca de pildă? Ce fel de lucruri ar putea face? îl întrebam.

— Nu pot divulga, răspundea Wade.

La scurt timp după asta, intră într-o criză violentă care continuă timp de mai multe săptămâni. Georgina era disperată fără vizitele lui Wade. Mă simțeam parțial vinovată pentru absența lui, așa că i-am oferit mai multe distracții:

— Hai să rearanjăm camera, i-am zis. Hai să jucăm scrabble sau să gătim ceva.

— Hai să facem caramele, spuse Georgina. Îi plăcea să gătească.

M-am mirat că doi oameni, într-o bucătărie, puteau face caramele. Le consideram produse ale unei industrii de masă, precum automobilele, pentru a căror fabricație era nevoie de tot felul de mașinării complicate. Georgina susținea însă că avem nevoie doar de o tigaie și zahăr.

— Când e caramelizat, îl turnăm sub formă de biluțe pe hârtia cerată.

Surorile găseau că era drăguț că voiam să gătim.

— Exersezi pentru când te vei mărita cu Wade? întrebă una din ele.

— Nu cred că Wade e genul care să se însoare, zise Georgina.

Chiar și cineva care n-a făcut niciodată caramele știe cât de fierbinte poate să fie zahărul, înainte de a se carameliza. Exact așa era de fierbinte când am scăpat tigaia și am turnat jumătate din zahăr pe mâna Georginei care ținea întinsă hârtia cerată.

Am început să urlu, dar Georgina n-a scos un sunet. Surorile au dat buzna și au adus gheață, unguente și bandaje iar eu urlam încontinuu, numai Georgina nu făcea nimic. Stătea nemișcată cu mâna caramelizată întinsă în fața ei.

Nu mai știu care dintre cei doi, E. Howard Hunt sau G. Gordon Liddy, a spus, în timpul audierilor Watergate, că obișnuia noaptea să-și pună palma deasupra unei flăcări de lumânare, până când palma începea să ardă, ca să se asigure că era în stare să suporte tortura.

Oricare ar fi fost, noi știam deja: pielea arsă, ucigașii cu mâinile goale, în stare de orice. Toate astea le văzuserăm în avanpremieră, Wade, Georgina și cu mine, ală-

turi de un public format din asistente ale căror raportări sunau cam așa: „După accident, pacientul era lipsit de reacții.", „Pacientul continuă sa fantazeze pe tema tatălui care e agent CIA și are prieteni periculoși."

Dacă ai fi locuit aici, acum ai fi fost acasă

Daisy era un fenomen de sezon. Venea în fiecare an, înainte de Ziua Recunoștinței, și stătea până la Crăciun. De câteva ori a venit și în mai, de ziua ei. Primea întotdeauna o cameră doar pentru ea.

— Vrea cineva să împartă camera? întrebă sora-șefă, într-o dimineață de noiembrie, la întâlnirea noastră săptămânală.

A urmat un moment de încordare. Georgina și cu mine, care stăteam împreună, eram libere să ne bucurăm de confuzia generală.

— Eu! Eu! ridică mâna una care era iubita unui marțian și mai avea și un penis mic pe care abia aștepta să-l arate; nimeni nu voia să împartă camera cu ea.

— Eu aș vrea dacă cineva ar vrea dar firește că nimeni n-ar vrea, așa că n-aș forța pe nimeni să vrea. Era Cynthia care tocmai începuse să vorbească, după șase luni de stare de șoc.

— Stau eu cu tine, Cynthia, sări Polly în ajutorul ei.

Dar asta nu rezolva problema, fiindcă Polly stătea la rândul ei într-o cameră dublă. Colega ei era o anorexică, nou venită, pe care o chema Janet și care intra în sistem de hrănire forțată, atunci când scădea sub șaptezeci și cinci.

Lisa se aplecă înspre mine și spuse cu glas tare:

— Am văzut-o ieri pe cântar: avea șaptezeci și opt. La sfârșitul săptămânii intră pe perfuzii.

— Șaptezeci și opt este greutatea ideală, spuse Janet.

Ar fi spus la fel și despre optzeci și trei și șaptezeci și nouă, cu toate astea nimeni nu voia să împartă camera cu ea.

În cele din urmă, un cuplu de catatonici au fost puși împreună și camera lui Daisy a fost gata pentru sosirea ei de pe cincisprezece noiembrie.

Daisy avea două pasiuni: laxativele și carnea de pui. În fiecare dimineață se înființa la cabinetul asistentelor și bătea nerăbdătoare în tejghea, cu degetele ei palide și pătate de nicotină, așteptându-și laxativul.

— Vreau Colace, șuiera ea. Vreau Ex-Lax-ul meu.

Dacă se nimerea să fie cineva lângă ea, îl împingea cu cotul într-o parte sau îl călca pe picioare. Daisy ura să stea cineva în preajma ei.

De două ori pe săptămână, taică-său, cu fața aia de cartof pătrățos, îi aducea un pui întreg, prăjit de mama ei și învelit într-o folie de aluminiu. Daisy lua puiul în poală, pipăindu-l prin folie și aruncându-și ochii prin cameră, nerăbdătoare să-și vadă tatăl plecând, ca să poată să se apuce de mâncat. Dar tatăl lui Daisy voia să rămână cât mai mult pentru că era îndrăgostit de ea.

— Nu-i vine să creadă că el a produs-o. Vrea să i-o tragă ca să se asigure că-i adevărată, venea explicația Lisei.

— Dar miroase, obiecta Polly. Firește că mirosea — a rahat și carne de pui.

— Nu miroase întotdeauna, spuse Lisa.

Și eu eram de aceeași părere, pentru că observasem că Daisy era sexy. Chiar dacă mirosea și se holba urât sau șuiera și te împingea, avea acea scânteie care nouă, celorlalte, ne lipsea. Purta pantaloni scurți și maieuri, arătându-și picioarele palide și slabe iar dimineața, când pășea cabalin, de-a lungul holului, fundul ei descria nonșalant semicercuri în aer.

Prietena marțianului era și ea îndrăgostită de Daisy. O urmărea pe coridor, șoptindu-i languros:

— Vrei să-mi vezi penisul?

— Mă cac pe penisul tău, îi șuiera Daisy înapoi.

Nimeni nu intrase vreodată în camera lui Daisy. Lisa era hotărâtă să facă acest lucru. Avea și un plan.

— Mamă, ce constipată sunt. Aoleu, repetă ea timp de trei zile. În a patra zi primi de la sora-șefă niște Ex-Lax.

— N-a mers, n-ai ceva mai tare? raportă ea, a doua zi dimineață.

— Ce zici de niște ulei de castor, spuse sora-șefă. Era extenuată.

— Locul ăsta e un cuib de șerpi fasciști, zise Lisa. Dă-mi o doză dublă de Ex-Lax.

Acum avea șase porții de Ex-Lax și era gata să se tocmească. Se postă în fața ușii lui Daisy.

— Hei, Daisy, hei, strigă ea și bătu la ușă.

— Cară-te, spuse Daisy.

— Hei, Daisy.

Daisy șuieră.

Lisa se sprijini de ușă.

— Am ceva pentru tine.

— Aiurea, spuse Daisy. Apoi deschise ușa.

Eu și Georgina le urmăream de pe coridor. Când Daisy deschise ușa, ne-am întins gâturile, dar în cameră era prea întuneric ca să poți vedea ceva. Când ușa se închise în spatele Lisei, un miros ciudat și dulceag ajunse până la noi.

Lisa nu ieși multă vreme din cameră. Renunțarăm să mai așteptăm și ne duserăm în sala de mese pentru masa de prânz.

Lisa ne dădu raportul, în timpul știrilor de seară. Se așeză în fața televizorului, vorbind destul de tare cât să ne termine pe toate.

— Camera lui Daisy e plină de carne de pui, spuse ea. Mănâncă pui acolo, are o metodă specială pe care mi-a arătat-o. Curăță toată carnea de pe oase, pentru că-i place să păstreze carcasa întreagă. Până și aripile le curăță de carne. Apoi pune carcasa pe podea, lângă celelalte. Are vreo nouă deja. Zice că atunci când ajunge la paișpe e momentul să plece.

— Ți-a dat și ție din pui? am întrebat-o.

— N-am vrut să gust din puiul ei scârbos.

— De ce face asta? întrebă Georgina.

— Hei, nu le știu chiar pe toate, răspunse Lisa.

— Și cu laxativele ce-i? vru să știe Polly.

— Are nevoie de ele, din cauza cărnii de pui.

— Aici sunt și alte chestii, pe care nu le știm, zise Georgina.

— Știi ceva, eu am acces acolo! spuse Lisa. Discuția degeneră imediat după aceea.

Tot în aceeași săptămână aflarăm lucruri noi despre Daisy. Tatăl ei îi cumpărase cadou de Crăciun un apartament. „Un cuibușor de nebunii", cum îi spunea Lisa.

Daisy era atât de mulțumită încât petrecea mai mult timp în afara camerei ei, sperând că va fi întrebată mai mult de apartament. Georgina îi făcea pe plac.

— Daisy, cât e de mare apartamentul?

— Un dormitor, o cameră de zi în formă de L și bucătărie în care poți să pui pe masă.

— Vrei să zici că poți să pui masa.

— Asta am și spus, proasto!

— Unde e apartamentul acesta?

— Lângă Mass. General.

— Adică pe drumul spre aeroport?

— Lângă Mass. General. Daisy nu voia să recunoască că apartamentul era pe drumul spre aeroport.

— Și ce-ți place cel mai mult la el?

Daisy închise ochii, savurând momentul ei favorit.

— Semnul.

— Ce scrie pe semn?

— „Dacă ai fi locuit aici, acum ai fi fost acasă". Își strânse palmele emoționată. Știi, oamenii vor trece în fiecare zi pe acolo și vor citi semnul și vor gândi: „Da, dacă aș fi locuit aici, acum aș fi fost acasă" iar eu *voi fi* acasă. Idioții.

În acel an, Daisy plecă mai devreme să petreacă în apartamentul ei Crăciunul.

— O să se întoarcă, spuse Lisa. Dar pentru prima dată Lisa se înșela.

Într-o după-amiază de mai, am fost chemate la o adunare specială, în holul principal.

— Fetelor, spuse sora-șefă, am o veste tristă. Toate ne aplecarăm înainte. Daisy s-a sinucis ieri.

— Era în apartamentul ei? întrebă Georgina.

— Cine-i Daisy? O cunosc? întrebă prietena marțianului.

— A lăsat vreun bilet? am întrebat eu.

— Amănuntele nu sunt importante, spuse sora-șefă.

— Era de ziua ei, nu-i așa? întrebă Lisa și sora-șefă aprobă din cap.

Am păstrat împreună un moment de tăcere pentru Daisy.

Sinuciderea mea

Sinuciderea este o formă de crimă — crimă premeditată. Așa ceva nu faci când îți trece pentru prima oară prin cap. Trebuie ceva timp să te obișnuiești cu ideea. Și mai ai nevoie de mijloace, de ocazie și de motiv. O sinucidere reușită necesită o bună organizare și un cap limpede — ambele fiind incompatibile cu starea de spirit suicidală.

Important e să cultivi detașarea. O modalitate ar fi să-ți imaginezi cum ai arăta mort sau pe cale de a muri. Dacă este vreo fereastră prin preajmă, trebuie să-ți imaginezi propriul corp cum cade de la fereastră. Dacă este vreun cuțit la îndemână, trebuie să-ți imaginezi cuțitul străpungându-ți pielea. Dacă se apropie un tren, trebuie să-ți imaginezi cum arată pieptul tău strivit sub roțile acestuia. Toate aceste exerciții sunt necesare pentru a obține distanțarea necesară.

Motivul este condiția supremă. Fără un motiv solid, ești pierdut.

Motivele mele erau slabe: o lucrare la istoria americană pe care nu voiam s-o fac și întrebarea pe care mi-o pusesem cu luni înainte: de ce să nu mă sinucid? Dacă aș

fi fost moartă, n-ar mai fi trebuit să scriu lucrarea. Nici n-ar mai fi trebuit să dezbat problema pe toate părțile.

Dezbaterea mă obosea peste măsură. O dată ce ți-ai pus întrebarea, ea nu mai dispare. Cred că mulți oameni se sinucid, doar ca să termine cu dezbătutul problemei dacă s-o facă sau nu.

Tot ce gândeam sau făceam era imediat introdus în câmpul dezbaterii. Am spus o tâmpenie — de ce să nu mă sinucid? Am pierdut autobuzul — mai bine să termin cu toate. Până și părțile bune intrau tot aici. Mi-a plăcut filmul ăsta — poate n-ar trebui să mă sinucid.

De fapt, era vorba numai de o anume parte din mine pe care voiam s-o ucid: partea care voia să se sinucidă, care mă târa în dezbaterea suicidală și care făcea ca fiecare fereastră, aparatură de bucătărie sau stație de metrou să devină un cadru de repetiție pentru actul tragediei.

Nu mi-am dat seama însă de toate astea, decât după ce am înghițit cincizeci de aspirine.

Aveam un iubit pe care îl chema Johnny și care îmi scria poezii de dragoste — poezii de dragoste bune. L-am sunat, i-am spus că aveam să mă sinucid, am lăsat receptorul ridicat din furcă, am luat cele cincizeci de aspirine și mi-am dat seama că era o greșeală. Apoi am ieșit să cumpăr niște lapte, pentru că mama îmi spusese mereu să beau lapte înainte de a lua o aspirină.

Johnny a chemat poliția. S-au dus la mine acasă și i-au spus mamei ce făcusem. Ea a apărut în magazinul A&P de pe Mass Avenue, exact când eram gata să-mi dau duhul peste galantarul cu carne.

Am avut de traversat cinci străzi până la magazin și în tot timpul ăsta eram măcinată de umilință și părere de rău. Făcusem o greșeală și aveam să mor din cauza

asta. Probabil că și meritam să mor din cauza asta. Am început să plâng la gândul morții mele. Preț de o clipă m-am simțit copleșită de compasiune pentru propria-mi persoană și de toată nefericirea care zăcea în mine. Apoi lucrurile începură să devină neclare și să se învârtă. Când am ajuns la magazin, lumea se redusese deja la un tunel îngust cu pereți care pulsau. Îmi pierdusem vederea periferică, urechile îmi vâjâiau, pulsul bătea cu putere. Ultimele lucruri pe care le-am văzut cu claritate au fost bucățile însângerate de carne, întinse sub învelișul lor de plastic.

Mi-am revenit când îmi pompau stomacul. Mi-au vârât încet, prin nas, un tub lung, până jos, la baza gâtului. Era de parcă mureai sufocat. Apoi au început să pompeze. Asta era de parcă ți se sustrăgea masiv sângele — aspirația, senzația că ți se dezintegrează țesuturile într-un mod nefiresc, greața când tot ce era înăuntru a fost scos afară. Un bun motiv de descurajare. Am hotărât ca data viitoare să nu mai iau în nici un caz aspirine.

Dar când și-au terminat treaba, m-am întrebat dacă avea să mai fie o data viitoare. Mă simțeam bine că nu murisem, deși ceva murise totuși. Poate că reușisem obiectivul meu special — sinuciderea parțială. Mă simțeam mai ușoară și mai aeriană ca niciodată.

Senzația aeriană dură luni de zile. Mi-am făcut câteva teme de școală. Nu m-am mai întâlnit cu Johnny, am recuperat cu profesorul meu de engleză care scria poezii și mai bune, deși nu dedicate mie. M-am dus la New York cu el, m-a dus la Frick ca să vedem tablourile lui Vermeer.

Singurul lucru ciudat a fost că am devenit brusc vegetariană. Am asociat carnea cu sinuciderea, pentru că leșinasem lângă galantarul cu carne. Dar știam că mai

erau și alte motive. Carnea era vineție, sângerândă, închisă strâns într-un înveliș. Și, deși avusesem o pauză de șase luni în care nu mă mai gândisem la asta, știam că și eu eram la fel.

Topografie elementară

Probabil nu e încă limpede cum am ajuns eu acolo. Trebuie să fi fost ceva mai mult decât un coș pe față. Am omis să spun că nu-l mai văzusem niciodată pe acel doctor care, după numai cincisprezece minute, se hotărâse să mă interneze. Hai, poate douăzeci. Ce era atât de defect în mine, încât în mai puțin de jumătate de oră să mă ia un doctor pe sus și să mă expedieze într-o casă de nebuni? M-a păcălit: câteva săptămâni. Erau aproape doi ani. Împlinisem optsprezece ani.

Am semnat că sunt de acord. A trebuit s-o fac pentru că aveam vârsta. Ori făceam asta, ori dădeau o hotărâre judecătorească, deși n-ar fi putut obține niciodată o hotărâre judecătorească împotriva mea. Dar asta eu nu știam, așa că am semnat.

Nu eram un pericol pentru societate. Eram un pericol pentru mine? Cele cincizeci de aspirine? Dar explicasem asta. Erau o metaforă. Voisem să scap de o anume latură a caracterului meu. Executasem un fel de autoavort cu aspirinele alea. O vreme a funcționat. Apoi s-a oprit dar nu mai aveam curajul s-o fac din nou.

Dar să privim și din punctul lui de vedere. Era în 1967. Chiar și într-o existență ca a sa, supraviețuiai profesional, la marginea orașului, în zona de verdeață, simțind cum te trage curentul subteran care venea dinspre lumea cealaltă — universul tinerilor vagabonzi, fără nume, al drogaților, al celor în derivă — și asta îi dezechilibra pe unii. În limbajul doctorului ai fi putut spune că era o „amenințare". Ce făceau copiii ăștia? Și unul dintre ei intră în biroul lui, purtând o fustă de mărimea unui șervețel, cu bărbia plină de pete și vorbind monosilabic. Drogată probabil, își închipuie el. Își aruncă din nou privirea pe numele trecut în carnetul din fața lui. Nu-i cunoscuse cumva părinții la o petrecere, acum vreo doi ani de zile? Harvard sau poate MIT*? Cismulițele sunt scâlciate dar haina e de calitate. Era o lume meschină, cum ar fi spus Lisa. Nu putea s-o trimită înapoi, acolo, cu conștiința împăcată, să devină un rest plutitor pe valul subsocietății care inundă din când în când biroul lui, lăsând în urmă deșeuri ca ea. Era o formă de medicină preventivă.

Sunt prea drăguță cu el? Acum câțiva ani auzisem că o fostă pacientă îl acuzase de hărțuire sexuală. Dar asta se întâmplă des în zilele noastre, a devenit o modă să-i acuzi pe doctori. Poate se sculase pur și simplu prea devreme, ca si mine, și nu-i venise în minte o idee mai bună. Sau, cel mai probabil, voia să aibă spatele acoperit.

Punctul meu de vedere e mai greu de explicat. M-am dus. Întâi am intrat în biroul lui, apoi m-am urcat în taxi, apoi am urcat treptele de piatră ale clădirii administrative ale Spitalului McLean și, dacă mi-aduc bine aminte,

---

* Missouri Institute of Technology

m-am așezat într-un scaun și am așteptat cincisprezece minute ca să-mi semnez renunțarea la libertate.

Dacă vrei să faci așa ceva, sunt necesare totuși câteva condiții prealabile.

Aveam o problemă cu modelele. Covoare persane, podele de gresie, perdele imprimate, lucruri de genul ăsta. Imposibil de suportat erau supermarketurile, din cauza culoarelor lungi, hipnotizante, cu model în șah. Când priveam astfel de lucruri, vedeam alte lucruri în interiorul lor. Sună de parcă aș fi avut halucinații, dar nu-i adevărat. Știam că priveam o podea sau o perdea. Dar toate modelele păreau niște reprezentări care, din aranjamentul lor amețitor, puteau să prindă ușor viață. Astea puteau fi... o pădure, un stol de păsări, poza mea din clasa a doua. De fapt nu erau... era un covor, sau ce-o fi fost, doar percepția mea asupra lucrurilor din jur era epuizantă. Realitatea devenea mult prea densă.

Se întâmpla, de asemeni, ceva cu percepția mea asupra oamenilor. Adeseori, când mă uitam la fața cuiva, nu reușeam să păstrez conectarea neîntreruptă la conceptul unui chip. O dată ce începi să descompui un chip, obții ceva ciudat — aplatizat, format din punctulețe, goluri de aer și pete umede. Era inversul problemei mele cu modelele. În loc să văd prea mult în profunzime, nu percepeam nimic.

Dar eu nu mă scrânteam pur și simplu, rostogolindu-mă în jos spre Țara Minunilor. Era ghinionul meu — sau salvarea mea — că eram tot timpul perfect conștientă de percepțiile mele eronate asupra realității. Nu „credeam" niciodată nimic din ce vedeam sau îmi închipuiam că văd. Nu numai asta, dar eram în stare să înțeleg de fiecare dată corect ce mi se întâmpla.

Acum, îmi spuneam eu, te simți alienată față de oameni și altfel decât ei și de aceea îți proiectezi frustrarea în direcția lor. Când te uiți la chipul cuiva, vezi un ghem de cauciuc, tocmai pentru că ți-e teamă că fața ta este un ghem de cauciuc.

Această claritate îmi permitea să mă comport normal, fapt ce ridica anumite probleme interesante. Observau cei din jur toate astea și se comportau de parcă nu le-ar fi observat? Însemna oare nebunia doar o renunțare la prefăcătorie? Dacă unii oameni nu vedeau toate astea, ce se întâmpla cu ei? Erau orbi, sau ce? Întrebările astea mă destabilizaseră.

Un fel de coajă fusese dată deoparte, un înveliș sau o cochilie care are rolul de a ne proteja. Nu mă puteam lămuri dacă învelișul se afla în jurul meu sau dacă acoperea orice lucru de pe lumea asta. Nu mai conta cu adevărat oriunde se aflase el, cert e că nu mai exista.

Și aceasta era condiția prealabilă principală — că orice ar fi putut fi orice altceva. Odată acceptat acest lucru, reieșea că aș fi putut fi nebună sau cineva m-ar fi putut considera nebună. Cum aș fi putut spune cu siguranță că nu eram, dacă nu eram în stare să spun cu siguranță că o perdea nu era un lanț muntos?

Trebuie să recunosc totuși că știam că nu sunt nebună.

Exista o altă condiție prealabilă care deregla balanța: starea de contrarietate Ambiția mea era să neg. Lumea, fie că era densă, fie că era găunoasă îmi stârnea numai negații. Când ar fi trebuit să fiu trează, eram adormită, când ar fi trebuit să vorbesc, eram tăcută, când mi se oferea o plăcere, o evitam. Foamea mea, setea mea, singurătatea, plictiseala și teama, toate erau arme îndreptate spre dușmanul meu, lumea. Ele nu valorau nimic în fața lumii, firește, și mă chinuiau, dar suferințele mele îmi

provocau o satisfacție sinistră. Îmi dovedeau existența. Toată integritatea mea părea să se fi concentrat în a spune nu.

Așadar, ocazia de a mă interna era mult prea bună ca să-i rezist. Era un NU imens — cel mai mare NU ca formă de sinucidere.

Raționament pervers. Dar lăsând asta deoparte, știam că nu eram nebună și că nu mă vor ține acolo încuiată în casa de nebuni.

McLEAN HOSPITAL

Page..... F-40

No. 22201 Name KAYSEN, Susanna M.

1967	
April 27	ABSTRACT FROM VOLUNTARY APPLICATION: Patient withdrew to her room, ate very little, did not work or study and contemplated jumping into the river. She signed this voluntary application fully realizing the nature of her act.

[redacted] M. D./h
Director

Spitalul McLean
Nr. 22 201 Nume KAYSEN, Susanna N.
1967 27 aprilie
Extras din cererea voluntară: pacienta s-a retras în camera ei, a mâncat foarte puțin, nu a lucrat sau studiat ci s-a uitat la râu, gândindu-se dacă să sară sau nu. A semnat această cerere voluntară, înțelegând pe deplin semnificația gestului.

Director, ...Dr.

Topografie aplicată

Două uși închise cu un spațiu de doi metri între ele, unde trebuia să stai până când sora o încuia la loc pe prima și o deschidea pe a doua.

Cum păşeai înăuntru erau trei cabine telefonice. Apoi mai multe camere de o persoană, camera de zi și sala de mese. Acest aranjament le făcea o impresie bună celor care veneau în vizită pentru prima oară.

O dată ce dădeai colțul după camera de zi, lucrurile se schimbau.

Un hol lung, lung, mult prea lung. Șapte sau opt camere duble pe o parte, cabinetul asistentelor centrat pe partea cealaltă, flancat de camera de conferințe și de camera tubulară de hidroterapie. Nebunii pe stânga, personalul pe dreapta. Toaletele și dușurile erau tot pe dreapta, de parcă personalul ar fi vrut să aibă sub ochi activitățile noastre cele mai intime.

O tablă cu cele douăzeci de nume ale noastre, scrise cu cretă verde și cu spațiu lăsat liber după fiecare, unde noi treceam cu cretă albă destinația, ora plecării și sosirii noastre în secție. Tabla era agățată pe peretele din fața

cabinetului asistentelor. Când cineva avea restricție de ieșire, asistenta-șefă scria cu cretă, în dreptul numelui: *restricționat.* Eram atenționați dinainte cu privire la o nouă internare, când apărea un nume nou pe listă — uneori cu o zi înainte ca persoana cu acest nume să se ivească pe hol. Morții și externații rămâneau o vreme pe listă, gest tăcut de *in memoriam.*

La capătul acestui hol oribil era camera oribilă cu televizorul. Nouă ne plăcea. În orice caz o preferam camerei de zi. Dezordine, zgomot, fum și, cel mai important lucru, era pe partea stângă, a lunaticilor. Din punctul nostru de vedere, camera de zi aparținea personalului. Adeseori ne agitam să mutăm adunarea noastră săptămânală din hol, în camera cu televizorul, dar n-am reușit niciodată.

După camera cu televizorul, mai venea un colț. Încă două camere de o persoană, una dublă, o toaletă și izolarea. Camera de izolare era de mărimea unei camere de baie dintr-un cartier suburban. Singura fereastră era cea din ușă, apărată cu sârmă, care le permitea celor de afară să vadă ce puneai la cale. Nu prea te puteai ridica acolo. Singurul lucru existent era o saltea goală, așezată pe podeaua acoperită cu linoleum verde. Pereții erau zgâriați de parcă cineva i-ar fi atacat cu unghiile sau cu dinții. Camera de izolare trebuia să fie complet antifonată. Nu era.

Puteai să intri în camera de izolare, să închizi ușa și să țipi pentru o vreme. După ce terminai puteai să deschizi ușa și să pleci. Să țipi în camera de zi sau în cea cu televizorul însemna „circ" și nu era o idee prea bună. Dar țipatul în izolare era în regulă.

Puteai, de asemeni, să „soliciți" să fii încuiat în camera de izolare. Nu cereau prea multe persoane acest lu-

cru. Trebuia să „soliciți" să fii și scos de acolo. Una dintre surori venea și se uita prin ferestruică și decidea dacă erai gata să ieși. Cam cum te uiți la o prăjitură prin geamul de la ușa cuptorului. Tipicul izolării era că dacă nu erai încuiat, oricine putea să vină alături de tine. Putea să vină o soră să te întrerupă din țipat și să încerce să afle de ce țipai, sau alt nebun care să înceapă și el să țipe. De aici și chestia cu „solicitarea". Plăteai cu libertatea ca să ai puțină intimitate.

Scopul real al camerei era să-i izoleze pe cei care-o luau razna. Grupul nostru se menținea la un anume nivel de agitație și stres. Când însă una dintre noi ridica nivelul pentru mai mult de câteva ore, era trimisă la izolare. Altfel, se gândeau infirmierele, am fi putut toate să dăm volumul nebuniei mai tare, iar ele ar fi pierdut controlul. Nu existau criterii obiective după care să trimiți pe cineva la izolare. Erau relative, asemenea notelor din liceu.

Izolarea avea efect. După o zi și o noapte petrecute acolo, fără să poți face ceva, majoritatea se calmau. În caz contrar ajungeau la securitate maximă.

Ușile noastre cu încuietori duble, ferestrele noastre cu apărători din oțel, bucătăria noastră dotată cu cuțite de plastic și accesibilă doar în prezența unei infirmiere, ușile de la baie fără încuietoare: toate astea reprezentau securitate medie. Securitate maximă însemna o altă lume.

Preludiu la o înghețată

Spitalul era așezat pe un deal, în afara orașului, așa cum sunt de obicei spitalele din filmele cu nebuni. Spitalul nostru era celebru și găzduise o mulțime de poeți și cântăreți. Oare se specializase spitalul în poeți și cântăreți sau aceștia se specializaseră în nebunie?

Ray Charles era cel mai celebru fost pacient. Cu toții speram să revină și să ne cânte serenade de la fereastra secției de dezintoxicare. Nu s-a întors niciodată.

Aveam totuși familia Taylor. James fusese admis la un alt spital, înainte de venirea mea, dar Kate și Livingston erau acolo În absența lui Ray Charles, blues-urile lor de Carolina de Nord reușeau să ne întristeze îndeajuns. Când ești trist, simți nevoia să-ți auzi tristețea structurată în muzică.

Nici Robert Lowell nu a apărut cât timp am fost eu acolo Sylvia Plath venise și plecase.

Ce aveau metrii, cadența și ritmul de-i înnebuneau pe autorii lor?

Terenurile erau mari și foarte frumos aranjate. Erau de altfel și neatinse, de vreme ce nu ni se permitea aproa-

pe niciodată să ne plimbăm. Din când în când, ca o favoare, eram conduse la plimbare, cu scopul de a ne lua înghețată.

Grupul avea o structură atomică: un nucleu de nebune, încercuite de surorile-electroni, nervoase și înțepate, însărcinate cu protecția noastră. Sau cu protejarea locuitorilor din Belmont de noi.

Locuitorii erau cu dare de mână. Majoritatea lucrau ca tehnocrați sau ingineri pe Bulevardul Tehnologiei, Route 21. Celălalt gen de locuitor din Belmont era tip John Birch. Societatea John Birch se afla în marginea estică a orașului, opusă Spitalului care era în vest. În ochii noștri cele două instituții erau, fiecare, varianta celeilalte, dar era clar că cei din John Birch erau de altă părere. Între noi era situat Belmont. Inginerii știau asta și aveau grijă să nu se holbeze la noi când intram în magazinul de înghețată.

Când am spus că ne deplasam însoțite de un grup de surori n-am explicat pe deplin situația. Un sistem complex de „privilegii" stabilea câte surori însoțeau un pacient și mai ales dacă pacienta respectivă avea voie să iasă sau nu.

Privilegiile începeau de la zero privilegii: restricționat în secție. Ăsta era statutul Lisei. Uneori era scoasă afară în regim de doi la unu. Adică putea părăsi secția dacă era însoțită de două surori, dar numai până la salonul de cafea sau la sala de terapie. Chiar dacă la noi numărul personalului pe cap de pacient era ridicat, doi la unu însemna de multe ori rămânerea în secție. Arareori găseai două surori disponibile care să o ia pe Lisa de coate și s-o ducă până la masa de seară. Apoi mai erau cele în regim de unu la unu: o soră și o pacientă, legate una de alta ca surorile siameze. Unele paciente erau unu

la unu chiar în cadrul secției, de parcă ar fi avut un paj sau un valet. Sau poate o conștiință încărcată. Depindea de soră. O soră afurisită, în regim de unu la unu, putea fi o problemă; dat fiind că era o înțelegere pe termen lung, de obicei, sora putea să ajungă să-și înțeleagă pacienta.

Variantele erau de tip bizantin. Una la două (o soră la două paciente) ducea la un grup (trei sau patru paciente și o soră). Dacă te comportai cum trebuie în grup, ajungeai la ceva ce se chema privilegii de destinație. Adică îi telefonai sorei-șefe, în momentul în care ajungeai acolo unde-i spuseseși că te duci. Trebuia s-o suni și înainte să te întorci, pentru ca să calculeze timpul și distanța, în cazul în care ai fi vrut să fugi. Apoi mai exista și însoțirea reciprocă, adică două paciente relativ normale, mergând împreună undeva. În top se aflau avansatele care puteau să umble singure prin tot spitalul.

Odată parcurse toate aceste etape, în cadrul spitalului, circuitul începea din nou, în lumea de afară. Cineva care obținuse însoțire reciprocă sau era avansată, când ieșea afară trebuia să meargă cu grupul.

Așadar, când ne-am dus la Bailey's din Piața Waverley, cu alaiul nostru de surori, aranjamentul atomilor în molecula noastră era mult mai complex decât li se părea soțiilor de ingineri care își sorbeau cafeaua, prefăcându-se grațios că nu se uită la noi.

Lisa nu avea cum să vină cu noi. După a treia evadare, Lisa n-a mai trecut niciodată de unu la unu. Polly era în sistem de unu la unu, dar asta ca să se simtă ea în siguranță, nu însă și constrânsă, și venea întotdeauna cu noi. Eu și Georgina eram cu grupul, dar de vreme ce nu mai era nimeni altcineva, eram de fapt în regim de una la două. Cynthia și prietena marțianului erau una la

două; asta făcea ca eu și Georgina să părem la fel de nebune ca Cynthia și prietena marțianului. Nu eram, așa că noi aveam un ușor resentiment. Daisy era în topul tabelului: avansată și înăuntru și afară. Nimeni nu putea înțelege de ce.

Șase paciente și trei surori.

Era o plimbare de zece sau cincisprezece minute, în josul dealului, de-a lungul tufișurilor de trandafiri și copacilor maiestuoși ai frumosului nostru spital. Cu cât ne îndepărtam de secție, cu atât surorile deveneau mai nervoase. Când ajungeam la stradă, deveneau tăcute și nereceptive, arborând acel aer nonșalant care voia să spună — nu sunt o soră care însoțește șase nebune la magazinul de înghețată.

Dar asta erau, iar noi eram șase lunatice, astfel că ne comportam ca atare.

Nici una dintre noi nu făcea ceva neobișnuit. Făceam în continuare ce făceam și în secție. Bombăneam, ne răsteam, țipam. Daisy înghiontea oameni. Georgina protesta că ea nu era la fel de nebună cum erau celelalte două.

— Terminați cu circul, ne spunea câte o soră.

Nu se jenau să ne ciupească sau să ne înghiontească, așa cum făcea Daisy, ca să încerce să ne închidă gurile. Nu ne supăram pe ele că încercau și nici ele nu se supărau pe noi pentru că eram noi înșine? Era tot ce aveam — adevărul — și surorile știau asta.

Înghețata

Era o zi de primăvară, de genul celei care le dă oamenilor speranță: tot felul de adieri ușoare și mirosuri delicate de pământ reavăn. Vreme de sinucidere. Daisy se sinucisese cu o săptămână înainte. Se gândiseră probabil că aveam nevoie de o ieșire. Fără Daisy, numărul de surori pe cap de pacientă era mai mare ca de obicei.

Coboram dealul, pe lângă magnoliile care își pierdeau deja florile cărnoase, mâncate pe margini și cu rozul transformându-se în maroniu; pe lângă păpădiile ca de hârtie și frunzele lipicioase de dafin care te puteau fie încununa cu lauri, fie otrăvi. În acea zi, pe stradă, surorile erau mai puțin nervoase ca de obicei, febra de primăvară făcându-le mai neglijente — sau poate numărul de personal raportat la pacient le dădea un sentiment de siguranță.

Podeaua magazinului de înghețată mă deranja. Erau dale albe și negre, mai mari ca la supermarket. Dacă mă uitam doar la un pătrat alb, era în regulă, dar era greu să le ignori pe cele negre care le înconjurau pe cele albe.

Contrastul mă călca pe nervi. Întotdeauna deveneam irascibilă în magazinul de înghețată. Podeaua voia să spună da, nu, asta, aia, sus, jos, zi, noapte — toate nehotărârile care erau și-așa destul de rele în viață, fără să mai trebuiască să le vezi silabisite pe podea.

Un băiat nou strângea cornetele. Ne apropiarăm de el în falangă.

— Vrem opt cornete de înghețată, spuse una dintre surori.

— OK, spuse el. Avea o față prietenoasă, cu coșuri.

A durat destul de mult până să ne decidem de care să luăm. Întotdeauna dura.

— Băț de mentă, zise prietena marțianului.

— Se zice pur și simplu mentă, spuse Georgina.

— Maț de mentă.

— Acum, serios, se ambală Georgina.

— Zaț de mentă.

Prietena marțianului încasă o ciupitură pentru asta.

Nu mai voia nimeni mentă; ciocolata era preferata. Aveau un tip nou, de primăvară — pêche melba. Am comandat una.

— Vreți și nuci deasupra?* întrebă băiatul cel nou.

Ne uitarăm unele la altele: să zicem? Surorile își țineră respirația. Afară cântau păsărelele.

— Nu cred că avem nevoie, spuse Georgina.

---

* Joc de cuvinte: în lb. engl. în original, *nuts* = nuci/ nebuni.

Controlul

Controlul la cinci minute. Controlul la cincisprezece minute. Controlul la jumătate de oră. Unele surori spuneau „control" când deschideau ușa. *Clic*, clanța, *fâș*, deschiderea ușii, „control", *fâș*, închiderea ușii, *clic*, clanța. N-aveai timp să bei o cafea, să citești trei pagini dintr-o carte, să faci un duș.

Când, ani de zile mai târziu, au apărut ceasurile digitale, mi-au amintit de controlul la cinci minute. Ucideau timpul în același fel — tăind, încet, din el, cu o mișcare scurtă, câte-o bucată, aruncând-o apoi la coș, clic, ca să te-anunțe că trece timpul. *Clic, fâș*, „control", *fâș, clic*: încă cinci minute din viață se duc la vale. Petrecute în acest loc.

Ajunsesem în cele din urmă la controale la jumătate de oră, dar Georgina rămăsese la cincisprezece minute, așa că, atâta vreme cât împărțeam camera, era același lucru. *Clic, fâș*, „control", *fâș, clic.*

Asta era unul dintre motivele pentru care preferam să stăm pe hol, în fața cabinetului surorilor. Persoana care controla putea să-și ițească doar capul afară și să ne verifice, fără să ne deranjeze.

Uneori aveau îndrăzneala să ne întrebe unde era vreuna dintre noi.

Clic, fâș, „control" — ritmul se întrerupea o clipă.

— Ați văzut-o pe Polly?

— Nu-ți fac eu ție treaba, mormăia Georgina.

— *Fâș, clic.*

Până să-ți dai seama, se întorcea. *Clic, fâș*, „control", *fâș, clic.*

Nu se oprea niciodată, nici măcar noaptea; acesta era cântecul nostru de leagăn. Era metronomul, pulsul nostru. Erau viețile noastre, măsurate în doze ușor mai mari decât acele celebre linguriță de cafea. Sau poate linguriță de supă? Linguri de metal, pline ochi cu ceea ce ar fi trebuit să fie dulce dar era acru, un conținut deja expirat, fără ca noi să-l fi putut savura: viețile noastre.

Obiecte ascuțite

Forfecuțe de unghii. Pilă de unghii. Lame de ras. Stilou (de genul celui pe care ți-l oferea tatăl tău când împlineai unsprezece ani). Agrafă (agrafa pe care o primeai la absolvirea liceului, cea cu două perle mici, roz). Cerceii Georginei, montați în aur. (Glumești! Uite, la spate — sora îi arătă partea colțuroasă din spate — sunt ascuțiți, vezi.) Centura aia. (Centura mea? Ce se-ntâmplă aici? Catarama era de vină. Ai fi putut să-ți scoți un ochi, cu partea ascuțită a cataramei.)

Cuțite. Da, pentru asta ai fi putut face caz. Dar și furculițele și lingurile? Cuțite, furculițe și linguri.

Mâncam cu tacâmuri de plastic. Spitalul nostru era un picnic veșnic.

Să tai carne de vacă bătrână și tare, cu un cuțit de plastic, apoi să o muți într-o furculiță de plastic (dinții nu se înfigeau în carne, așa că trebuia să te folosești de furculiță ca de o lingură): mâncarea are alt gust când o mănânci cu ustensile de plastic.

Într-o lună, firma care ne livra tacâmuri de plastic a întârziat și a trebuit să mâncăm cu cuțite, furculițe și lin-

guri de carton. Ați mâncat vreodată cu o furculiță de carton? Imaginați-vă gustul ei, carton topindu-se în gură, frecându-se de limba ta.

Dar cum e cu rasul pe picioare?

— Vreau să mă rad pe picioare, îi spun sorei.

— Stai o clipă.

— Vreau să fac o baie și să mă rad pe picioare.

— Stai să verific dacă ai voie.

— Am voie să mă rad pe picioare, sub supraveghere.

— Stai să verific. Zgomote metalice. OK, imediat.

— Mă duc acum.

Cada de baie de mărimea unui bazin de înot, bazin olimpic, lung și adânc: *clic, fâș*, „control"...

— Unde mi-e lama?

— Eu sunt doar cu controlul.

— Trebuie să mă rad pe picioare, acum.

Clic, fâș, supraveghetoarea de ras.

— Mi-ai adus aparatul de ras?

Mi-l întinde. Stă pe un scaun, lângă cadă. Am optsprezece ani. Ea are douăzeci și doi. Se uită cum mă rad pe picioare.

Aveam o mulțime de picioare păroase în secția noastră. Feministe premature.

O altă Lisa

Într-o zi apăru o a doua Lisa. I-am spus Lisa Cody, pe numele ei întreg, ca s-o deosebim de Lisa cea adevărată care rămase pur și simplu Lisa, ca o regină.

Cele două Lise se împrieteniră. Una dintre activitățile lor preferate erau conversațiile la telefon.

Cele trei cabine telefonice, de lângă ușile duble, dublu încuiate, erau singura noastră intimitate. Puteam intra în cabină și închide ușa. Până și cea mai nebună dintre noi putea sta în cabină și să poarte o conversație particulară — ce-i drept, doar cu ea însăși. Surorile aveau liste cu numere permise, pentru fiecare dintre noi. Când ridicam receptorul, răspundea una dintre surori.

— Alo, spuneam noi. Aici e Georgina — sau Cynthia, sau Polly —, vreau să sun la 555-4270.

— Nu este pe lista ta, răspundea sora.

Apoi legătura se întrerupea.

Dar rămânea cabina telefonică, prăfuită și tăcută, cu receptorul negru și demodat, cu partea dorsală ascuțită.

Cele două Lise se conversau la telefon. Intra fiecare într-o cabină, închideau ușa și țipau în receptor. Când

răspundea o soră, Lisa zbiera la ea „Închide!". Apoi își continuau conversația. Uneori se auzeau înjurături, alteori își povesteau în gura mare planurile pe ziua respectivă.

— Vrei să iei cina în salonul de cafea? zbiera Lisa Cody.

Fiind restricționată în secție, Lisa era nevoită să răspundă uneori ceva de genul:

— De ce vrei să mănânci porcăria aia, cu toți psihopații?

— Dar tu ce crezi că ești? îi răspundea Lisa Cody.

— Sociopată, se răstea Lisa mândră.

Lisa Cody nu avea încă un diagnostic.

Cynthia era depresivă, Polly și Georgina erau schizofrenice, eu aveam o tulburare de caracter. Uneori o numeau tulburare de personalitate. Când am primit diagnosticul, nu părea ceva grav dar după o vreme suna mai sinistru decât altele. Îmi imaginam propriul caracter ca pe o farfurie sau o cămașă care fusese fabricată greșit și se dovedea a fi de nefolosit.

După o lună și ceva Lisa Cody primi și ea un diagnostic. Era și ea sociopată. Era fericită, fiindcă voia să-i semene Lisei în toate privințele. Lisa nu era la fel de fericită, înainte fusese singura sociopată dintre noi.

— Suntem foarte rare și de cele mai multe ori suntem bărbați, îmi spuse ea o dată.

După ce Lisei Cody i se puse diagnosticul, începură amândouă să creeze tot mai multe probleme.

— Joacă teatru, ziceau surorile.

Știam despre ce era vorba. Lisa cea adevărată voia să demonstreze că Lisa Cody nu era o sociopată.

Lisa și-a ascuns sub limbă pastilele de dormit, vreme de o săptămână, apoi le-a luat pe toate deodată, după

care zăcu dusă o zi și o noapte. Lisa Cody reuși să salveze doar patru pastile și după ce le înghiți, vomită. Lisa își puse o țigară aprinsă pe mână, la ora șase jumătate, când era schimbare de tură. În aceeași săptămână, Lisa își dădu foc la o bucățică de șnur de pe încheietura mâinii, stând apoi vreme de douăzeci de minute cu mâna sub apă rece.

Apoi începură o bătălie pe tema istoriilor de familie. Lisa era total scârbită că Lisa Cody crescuse în Greenwich, statul Connecticut.

— Greenwich, Connecticut? spunea ea cu dispreț. Nici un sociopat n-ar putea ieși de-acolo. Erai și debutantă, nu?

Amfetamine, cocaină, heroină — Lisa trecuse prin toate. Lisa Cody susținea că și ea fusese drogată. Își ridica mâneca să arate urmele: niște zgârieturi fine, de-a lungul venelor, de parcă, cu ani în urmă, s-ar fi agățat de niște trandafiri.

— Drogată de mahala, spunea Lisa. Te făceai doar, asta făceai.

— Hei, drogații sunt drogați, protesta Lisa Cody.

Lisa își ridică mâneca până deasupra cotului și-și băgă cotul sub nasul Lisei Cody. Brațul îi era plin de urme maronii, umflate și autentice.

— Astea sunt urme adevărate, vezi?

Lisa Cody fusese înfrântă, dar n-avea destulă minte să renunțe. Se așeza în continuare lângă Lisa, la micul dejun din sala de ședințe. Încă mai aștepta în cabina telefonică telefonul care nu mai venea.

— Trebuie să scap de ea, spunea Lisa.

— Ești rea, îi zicea Polly.

— Cățea nenorocită, replica Lisa.

— Cine? întreba Cynthia, protectoarea lui Polly.

Lisa nu se mai obosea să le lămurească.

Într-o seară, când surorile porneau de-a lungul holului să aprindă luminile care ne făceau să ne simțim în secție ca într-o sală de jocuri mecanice, nu mai găsiră nici un bec. Nu fuseseră sparte, ci dispăruseră pur și simplu.

Știam cine făcuse asta. Întrebarea era unde le pusese. Era greu să cauți pe întuneric. Dispăruseră până și becurile din camerele noastre.

— Lisa are un temperament artistic autentic, spuse Georgina.

— Căutați, toată lumea să caute, spuse sora-șefă.

Lisa începu să caute în salonul cu televizorul.

Lisa Cody fu cea care le găsi, așa cum era și normal. Căutase probabil în locurile care-i aminteau de vremurile bune. A simțit probabil o rezistență, atunci când a încercat să dea deoparte ușa cabinei telefonice — erau zeci de becuri înăuntru —, dar a perseverat, așa cum făcuse și cu Lisa. Scrâșnetul și zgomotul de sticlă spartă ne adunară pe toate în fața cabinelor telefonice.

— S-au spart, spuse Lisa Cody.

Toată lumea o întrebă pe Lisa cum reușise să facă asta, dar ea nu răspunse decât cu:

— Am un braț lung și subțire.

Lisa Cody dispăru două zile mai târziu. Se furișase undeva între secția noastră și salonul de cafea. Nimeni n-a mai găsit-o, deși căutarea a durat mai mult de o săptămână.

— Nu putea suporta locul acesta, spuse Lisa.

Se simțea o urmă de gelozie în vocea ei, cu toate astea, nu spuse mai mult.

Câteva luni mai târziu, Lisa evadă din nou, în timp ce era dusă la un control ginecologic la Mass. General.

Reuși de data asta să reziste două zile. Când se întoarse, arăta extrem de mulțumită.

— Am văzut-o pe Lisa Cody.

— Ooh, exclamă Georgina. Polly scutură din cap.

— A ajuns o drogată adevărată, zâmbi Lisa.

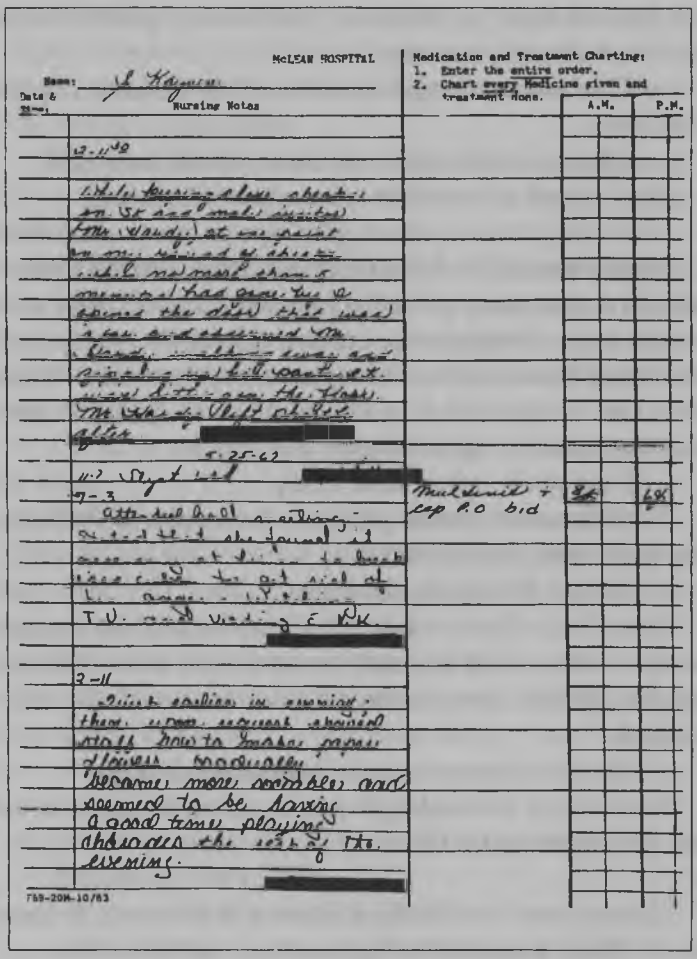

McLEAN HOSPITAL

Name: S. Kaysen

Date & Time | Nursing Notes

Medication and Treatment Charting:
1. Enter the entire order.
2. Chart every Medicine given and treatment done.

A.M. | P.M.

2-11-68

[illegible] Nursing Notes [illegible]

11:00 Slept well [redacted]

7-3 [illegible] Multivitamin + cap A.O b.i.d 8½ 4½

2-11

TV. [illegible]

759-20M-10/63

Spitalul McLean

Nume: S. Kaysen
Data și ora: Observații supraveghere

Ora: 3–11.30 *În timpul controalelor asupra lui S. K. și a vizitatorilor masculini (dl Wardy) efectuate la nu mai mult de 5 min., am trecut pe lângă ușa întredeschisă, am deschis-o și l-am observat pe dl Wardy cum se dă deoparte și-și trage fermoarul pantalonilor. S. K. stătea pe podea. Dl Wardy a plecat la scurt timp.*
25. 05. 62
11.00 *a dormit bine*
9–3 a participat la întâlnirile comune; a declarat că a simțit nevoia să spargă gheață, la intervale, ca să scape de furia care o apucase. S-a uitat la TV. Și a vizitat-o pe E.
3–11 ***liniștită la începutul serii; apoi, la cerere, a arătat personalului cum se fac flori din hârtie; treptat a devenit mai sociabilă și părea că se distrează, jucând mimă toată seara.***
Foaie de observ.: medicație și tratament
1. Notați ordinea *completă*
2. Înregistrați *orice* medicament dat și tratament efectuat.

Șah mat

Stăteam pe podea, în fața cabinetului surorilor și fumam. Ne plăcea să stăm acolo. Puteam să ne uităm cu coada ochiului la ce fac surorile.

— Nu-i posibil, cu controlul la cinci minute, spuse Georgina.

— Eu am făcut-o, zise Lisa Cody.

— Ne, ne, n-ai făcut-o, spuse Lisa cea adevărată. Își începuse tocmai campania împotriva Lisei Cody.

— Am făcut-o la controlul de cinșpe minute, se corectă Lisa Cody.

— La cinșpe, se poate, spuse Lisa.

— Ah, la cinșpe e ușor, zise și Georgina.

— Wade e tânăr, merge la cinșpe, spuse Lisa.

Eu nu încercasem încă. Deși prietenul meu se obișnuise cu ideea că eram la spital și începuse să mă viziteze, fuseserăm trecuți la vizite supravegheate, din cauză că ne prinsese controlul la o partidă de sex oral. De atunci nu mai venise în vizită.

— Pe mine m-au prins, am zis eu.

Toate știau că mă prinseseră dar eu tot repetam, fiindcă mă sâcâia treaba asta.

— Mare brânză. Dă-i în mă-sa. Dă-i în mă-sa și gata, spuse Lisa.

— Nu cred că o poate face în cinșpe minute, am spus.

— Fără preludii, direct la treabă, zise Georgina.

— Tu cu cine ți-o tragi, de fapt? o întrebă Lisa pe Lisa Cody. Aceasta nu răspunse. Nu ți-o tragi cu nimeni, adăugă Lisa.

— Ție ți-o trage, spuse Daisy care trecea pe acolo.

— Hei, Daisy, ți-ai tras-o vreodată la controlul de cinci minute?

— Nu vreau să mi-o trag cu nenorociții de aici, răspunse Daisy.

— Scuze, șopti Lisa.

— Nici tu nu ți-o tragi cu nimeni, zise Lisa Cody.

— Georgina o să mi-l împrumute pe Wade pentru o după-amiază, rânji Lisa.

— Nu durează mai mult de zece minute, zise Georgina.

— Nu v-au prins niciodată? am întrebat-o.

— Nu le pasă. Le place Wade.

— Trebuie să ți-o tragi cu pacienții, scapă de prietenul ăla tâmpit și găsește-ți un pacient.

— Da, ăla te ia de fraieră, zise Georgina.

— E drăguț, spuse Lisa Cody.

— E belea, spuse Lisa.

Am început să pufnesc. Georgina mă bătu pe umăr.

— Nici măcar nu vine în vizită, remarcă ea.

— Așa e, e drăguț dar nici măcar nu vine în vizită. Și de unde a luat accentul ăla?

— E englez, a crescut în Tunisia.

Simțeam că astea erau argumente foarte puternice ca să fie prietenul meu.

— Trimite-l înapoi acolo, mă sfătui Lisa.

— Îl iau eu, spuse Lisa Cody.

— Nu și-o poate trage în cinșpe minute, am avertizat-o eu. Va trebui s-o faci cu gura.

— Nu contează, zise Lisa Cody.

— Îmi place s-o fac, când și când, spuse Lisa.

— Prea sărat, scutură Georgina din cap.

— Nu mă deranjează, am spus.

— Ai nimerit vreodată peste una cu gustul ăla oribil de amar, care-ți face gura pungă, mai rău ca lămâia?

— Vreo infecție la organ?

— Bleah, făcu Lisa Cody.

— Nu, nu-i infecție, doar că unele au gustul ăsta.

— Cine are nevoie de așa ceva? am întrebat.

— Lasă, o să-ți găsim unul nou, în salonul de cafea, spuse Georgina.

— Adu și aici câțiva, spuse Lisa care era încă restricționată în secție.

— Sunt sigură că Wade știe unul drăguț, continuă Georgina.

— Hai s-o lăsăm baltă, am zis.

Adevărul era că nu voiam un iubit nebun.

— Știu la ce te gândești, spuse Lisa, uitându-se la mine, nu vrei vreun iubit nebun, așa-i?

Mă simțeam stânjenită și n-am spus nimic.

— O să-ți treacă, ai altceva de ales?

Au început toate să râdă. Până și eu a trebuit să râd.

Sora de gardă a scos capul din cabinet și s-a uitat la fiecare dintre noi.

— Control la juma' de oră, spuse Georgina. Asta ar fi grozav.

— Da, și-un milion de dolari ar fi grozav, spuse Lisa Cody.

— Locul ăsta, spuse Lisa și toate oftarăm.

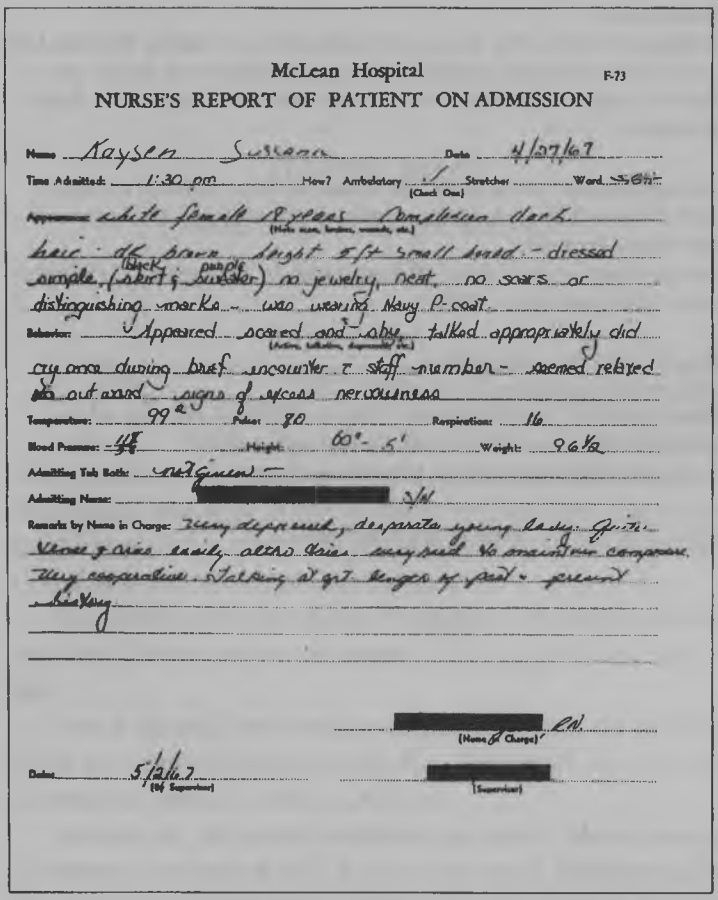

McLean Hospital F-73

NURSE'S REPORT OF PATIENT ON ADMISSION

Name Kaysen Susanna Date 4/27/67

Time Admitted: 1:30 pm How? Ambulatory / Stretcher Ward 36 (Check One)

Appearance white female 18 years Complexion dark.
(Note scars, tattoos, wounds, etc.)

hair: dk brown height 5 ft small build - dressed simple (skirt & sweater) (black purple) no jewelry, neat, no scars or distinguishing marks - was wearing Navy P-coat.

Behavior: Appeared scared and shy, talked appropriately did (Note, talkative, depressed, etc.)

cry once during brief encounter w staff member - seemed relaxed & at ease - signs of excess nervousness

Temperature: 99.2 Pulse: 80 Respiration: 16

Blood Pressure: 118 Height: 60"- 5' Weight: 96 1/2

Admitting Tab Both: [redacted]

Admitting Nurse: [redacted] RN

Remarks by Nurse in Charge: Very depressed, desperate young lady. Quite tense & cries easily, attempts to smile, very hard to maintain composure. Very cooperative. Stating she's been in past - present history

[redacted] RN
(Nurse in Charge)

Date 5/2/67
(Of Supervisor)

[redacted]
(Supervisor)

Spitalul McLean
Raportul asistentei medicale cu privire la internarea pacientei

Nume: *Kaysen Susanna* Data *27. 04. 67*
Ora internării: *1,30 p.m.* Cum? Ambulatoriu Targă...Secţie...
(Bifaţi una)
Înfăţişare: *femeie, albă, 18 ani, ten închis, păr şaten închis, înălţime 1,60, oase subţiri, îmbrăcată simplu, fustă neagră, pulover roşu închis, nici o bijuterie, aspect îngrijit, fără cicatrice sau alte semne particulare, haină bleumarin*

Comportament: *părea speriată şi timidă, vorbea civilizat şi a plâns o dată când s-a întâlnit cu câţiva membri ai personalului, dând semne de nervozitate excesivă.*
Temperatură: 99,2° F Puls: 80 Respiraţie: 16 Tensiunea: 11/5 Înălţimea: 1,60 Greutatea: 67,300

Baie în cadă: *nu i s-a permis*
Observaţiile asistentei de serviciu: S/N
foarte depresivă, tânără disperată. Încordată, plânge uşor, deşi se străduieşte din răsputeri să se reţină. Foarte cooperantă.
Vorbeşte pe larg despre istoria trecută şi prezentă.

Data: 2. 05. 69 Asistenta de serviciu

Îl crezi pe el sau mă crezi pe mine?

Doctorul zice că a stat de vorbă cu mine, timp de trei ore. Eu zic că au fost douăzeci de minute. Douăzeci de minute, între intrarea mea pe ușă și decizia lui de a mă trimite la McLean. Poate am mai stat încă o oră în cabinetul lui, timp în care a sunat la spital, a vorbit cu părinții mei, a chemat un taxi. O oră și jumătate e tot ce recunosc.

Nu putem avea amândoi dreptate. Contează care din noi are? Pentru mine contează. Dar reiese că eu mă înșel.

Am o dovadă serioasă: menționarea orei de internare de pe Raportul sorei medicale... Pornind de acolo pot reconstrui totul. E scris: 1,30 p.m.

Am zis că plecasem devreme de acasă. Ideea mea de devreme s-ar putea să fi fost și ora nouă dimineața. Încurcam ziua cu noaptea — ăsta era unul dintre lucrurile de care se legase doctorul.

Am zis că ajunsesem în biroul lui înainte de opt, dar se pare că mă înșelasem și cu asta. O să fac un compro-

mis și o să spun că am plecat de acasă la opt și am petrecut o oră pe drum, până la programarea de la ora nouă. Douăzeci de minute mai târziu înseamnă nouă și douăzeci.

Acum hai să sărim la drumul cu taxiul. Distanța dintre Newton și Belmont o faci în jumătate de oră și mi-aduc aminte că am așteptat cincisprezece minute în clădirea administrației ca să-mi semnez internarea. Mai adaug cincisprezece minute de birocrație, înainte să ajung la sora care a scris raportul ăla. Dacă adunăm, ajungem la o oră, ceea ce înseamnă că am ajuns la spital la douăsprezece jumătate.

Iată deci o discuție de trei ore, între nouă douăzeci și douăsprezece jumătate!

Tot mai cred că eu am dreptate. Am dreptate la numărătoare.

Dar acum îl credeți pe el.

Nu vă grăbiți. Mai am dovezi.

Nota de internare, scrisă de doctorul care a supervizat cazul și care, în mod evident, a consumat ceva timp, până am ajuns la soră. În partea de sus, dreapta, în dreptul Orei de internare, scrie 11,30 a.m.

Hai să mai reconstituim o dată. Scădem jumătatea de oră în care am așteptat să fiu internată și parcursul birocratic și ajungem la unsprezece. Scădem jumătatea de oră cu taxiul și ajungem la zece jumătate. Scădem ora în care am așteptat ca doctorul să-și dea toate telefoanele și ajungem la nouă jumătate. Presupunând că am plecat de acasă la ora opt, pentru o programare la ora nouă, rezultă o consultație de o jumătate de oră.

Iată deci, între nouă și nouă jumătate. Nu mă mai tocmesc la alea zece minute.

Acum mă credeți.

BELMONT, MASSACHUSETTS

Hospital #22 201 **ADMISSION NOTE** Hour of Adm: 11:30am

Kaysen, Susanna — April 27, 1967 — SB II
NAME OF PATIENT — DATE — HALL

Age: 18 Sex: Female Marital Status: Single Religion: Jewish Occupation: Student ?

Legal Status: Voluntary Previous Mental Hospital Admissions: None

Accompanied by: Alone

Assigned to: Dr. [redacted]

Belmont, Massachusetts

Spital 22 201 Notă de internare Ora internării: 11.30 a.m.
Kaysen Susanna 27 Aprilie 1967 SB II
NUME PACIENT DATA SALA

Vârsta: 18 Sex: feminin Stare civilă: necăsătorită
Religia: iudaică Ocupaţia: studentă?
Statut: voluntar
Însoţită de: singură
Repartizată la dr. :

Velocitate *versus* Vâscozitate

Nebunia vine în două variante de bază: lent și rapid.

Nu vorbesc de instalare sau durată. Mă refer la calitatea nebuniei, la treaba de a fi „dus", zi de zi.

Există o mulțime de nume: depresie, catatonie, manie, anxietate, agitație. Toate astea nu vă spun prea multe.

Calitatea principală a variantei lente este vâscozitatea.

Experiențele tale sunt îngroșate. Percepțiile ți se îngroașă și se atenuează. Timpul e încet, se scurge greu, prin filtrul înecat al percepției îngroșate. Temperatura corpului e scăzută. Pulsul e slab. Sistemul imunitar este semiadormit. Organismul este amorțit și sălciu. Până și reflexele sunt diminuate, de parcă partea de jos a piciorului nici nu se mai obosește să zvâcnească la lovitura ciocănelului în genunchi.

Vâscozitatea are loc la nivel celular. La fel și velocitatea.

În contrast cu apatia celulară a vâscozității, velocitatea conferă fiecărei trombocite și fibre musculare o minte proprie prin care să-și poată cunoaște și comenta

propriul comportament. Există prea multe percepții și, dincolo de această avalanșă de percepții, o năvală de gânduri cu privire la percepții și la faptul de a avea percepții. Digestia te poate ucide! Vreau să spun că permanenta conștientizare a procesului de digestie ar putea să te epuizeze până la moarte. Dar digestia este doar un drum colateral către gândire, și aici începe adevărata problemă.

Ia, de exemplu, un gând — orice; nu contează. Am obosit să tot stau aici, în fața cabinetului surorilor: un gând absolut normal. Iată ce face velocitatea din el.

Mai întâi, împarte propoziția: *Am obosit* — ei bine, chiar ești obosită? Adică ți-e somn? Trebuie să verifici toate părțile corpului, dacă le e somn și, în vreme ce faci asta, ești bombardat cu imagini de somnolență: capul cade pe pernă, capul lovește perna, un monstru marin. Uh, dacă ai noroc, poți evita monstrul marin și să rămâi la somnolență. Înapoi la pernă, amintiri despre când ai făcut oreion la cinci ani, senzația că ți s-au umflat obrajii pe pernă și dureri când salivezi. Stop. Înapoi la somn.

Dar senzația de salivare este prea tentantă și acum există un traseu prin gură. Ai mai fost acolo și e neplăcut. Limba e de vină: o dată ce te-ai gândit la limbă, intervine senzația de intromisiune. De ce este limba atât de mare? De ce zgârie la margini? O fi vreo lipsă de vitamine? S-ar putea elimina limba? N-ar fi gura ta mult mai suportabilă, fără ea? Ar fi mult mai mult spațiu acolo. Limba, fiecare celulă a ei, este acum enormă. A devenit un obiect enorm și străin în gura ta.

În încercarea de a diminua dimensiunea limbii, îți concentrezi atenția asupra părților ei componente: vârful, neted; spatele, bombat; marginile, aspre, cum am mai remarcat (lipsă de vitamine), rădăcina — acolo e proble-

ma. Limba are rădăcini. Le-ai văzut și dacă îți pui degetul în gură, poți să le pipăi, dar nu le poți pipăi *cu* limba. Ăsta-i un paradox.

Paradoxul. Broasca țestoasă și Ahile. Ahile și mai cine? Broasca țestoasă? Tendonul? Limba?

Înapoi la limbă. Cât nu te-ai mai gândit la ea, s-a micșorat puțin. Dar gândindu-te iar la ea, se mărește din nou. De ce zgârie pe margini? O fi lipsă de vitamine? Ai mai avut deja gândurile astea, dar acum ele ți se lipesc de limbă. Aderă la existența limbii tale.

Toate astea în mai puțin de un minut, dar a mai rămas restul propoziției de descifrat. Și tot ce-ai vrut, de fapt, era să te decizi dacă te ridici sau nu.

Vâscozitatea și velocitatea sunt opuse și totuși pot arăta la fel. Vâscozitatea provoacă încetarea aversiunii; velocitatea provoacă încetarea fascinației. Un observator nu poate să-și dea seama dacă o persoană este tăcută și nemișcată din cauză că viața interioară s-a oprit sau din cauză că viața interioară este paralizant de plină.

Ceea ce au în comun este gândirea repetitivă. Experiențele par înregistrate dinainte, stilizate. Anumite tipare de gândire se atașează unor mișcări sau activități anume, și, înainte ca tu să-ți dai seama, devine imposibil să facı acea mișcare sau actıvitate, fără ca ea să disloce o avalanșă de gânduri, gândite dinainte.

O avalanșă letargică de gânduri sintetice poate să se prăbușească timp de câteva zile. Parte din paralizia mută a vâscozității vine și din faptul că știi fiecare detaliu a ceea ce urmează să vină și trebuie să aștepți să vină. Acum vine gândul „nu sunt bună de nimic" care se va ocupa de ziua de azi. Toată ziua, numai scurgerea insistentă a lui nu-sunt-bună-de-nimic. În ziua următoare, gândul următor este sunt Îngerul Morții. În spatele aces-

tui gând se ghicește panica, dar ea nu poate fi atinsă. Vâscozitatea aplatizează efervescența panicii.

Toate gândurile astea nu au nici un înțeles. Sunt niște mantre idioate care există într-un ciclu prearanjat: nu sunt bună de nimic, sunt Îngerul Morții, sunt proastă, nu pot să fac nimic. Primul gând trage după el întreg circuitul. E ca gripa: mai întâi gâtul care te doare, apoi, inevitabil, nasul înfundat și apoi tusea.

Cândva toate aceste gânduri au avut probabil un înțeles. Au însemnat probabil ceea ce spuneau, dar repetiția le-a tocit. Au devenit un fel de muzică de fundal, o compilație pe teme pe care le urăști.

Ce este mai rău, să fii supraîncărcat sau subîncărcat? Din fericire, nu a trebuit să optez niciodată. Un lucru sau altul a trecut în goană sau s-a scurs prin mine și-apoi a dispărut.

A trecut încotro? Înapoi în celulele mele, să se ascundă ca un virus, în așteptarea unei alte ocazii? Afară, în eter, în așteptarea unui context care să-l provoace să reapară? Endogen sau exogen, natura sau educația — iată marele mister al bolilor mintale.

Ecranul de siguranță

— Trebuie să iau aer, spuse Lisa.

Stăteam, ca de obicei, pe jos, în fața cabinetului surorilor.

Daisy trecu pe lângă noi.

— Dă și mie o țigară, zise ea.

— Fă-ți singură rost, bestie, spuse Lisa. Apoi îi dădu una.

— Ce țigară mizerabilă, spuse Daisy. Lisa fuma Kools.

— Trebuie să iau aer, repetă Lisa. Își înfipse țigara în covorul bej cu alb după care se ridică. Hei! zise, băgându-și capul prin ușa întredeschisă de la camera surorilor. Am nevoie de niște nenorocit de aer.

— Doar o clipă, Lisa, se auzi o voce dinăuntru.

— Acum! bătu Lisa în marginea ușii. E ilegal. Nu aveți voie să țineți o persoană închisă într-o clădire, luni de zile. O să-mi sun avocatul.

Lisa amenința adeseori cu avocatul. Avea un avocat desemnat din oficiu, în jur de douăzeci și șase de ani, frumușel, cu ochi migdalați. Nu fusese în stare să împiedice să fie dată în judecată. Îl chema Irwin. Lisa susținea

că și-au tras-o de câteva ori, în salonul pentru clienți de la tribunal.

De câte ori Lisa amenința că își sună avocatul, sora-șefă intervenea. De data asta ieși în dreptul ușii și întrebă cu un ton obosit:

— Ce-i, Lisa?

— Vreau la aer, fir-ar să fie.

— Nu trebuie să țipi, spuse sora-șefă.

— Cum mama mă-sii să atrag altfel atenția în locu' ăsta? Lisa numea întotdeauna spitalul „locu' ăsta".

— Acum sunt în fața ta. Te ascult.

— Atunci știi ce vreau.

— O să pun pe cineva să-ți deschidă fereastra, zise sora-șefă.

— Fereastră, spuse Lisa și se întoarse scurt să se uite la noi. Nu mă interesează o nenorocită de fereastră.

Lovi din nou marginea ușii. Sora-șefă se dădu puțin înapoi.

— Fereastra sau nimic, Lisa, spuse ea.

— Fereastra sau nimic, îngână Lisa.

Făcu câțiva pași pe hol, ca s-o putem vedea toate, inclusiv sora-șefă.

— Aș vrea să știu și eu cum te-ai descurca aici, fără să poți ieși vreodată afară, fără să poți măcar respira aer proaspăt, fără să fii în stare să-ți deschizi o nenorocită de fereastră, c-o mână de curve nebune care-ți spun mereu ce trebuie să faci. Valerie, nu trebuie să țipi, Valerie e timpul să-ți iei pastilele de dormit, Valerie nu mai face pe nebuna. Înțelegi? Cum dracu' te-ai descurca, hă?

Pe sora-șefă o chema Valerie.

— Vreau să spun că n-ai rezista nici zece minute în locu' ăsta.

— Curvă nenorocită, spuse Daisy.

— Pe tine cine te-a întrebat? arătă Lisa spre Daisy.

— Dă-mi o țigară, spuse Daisy.

— Fă-ți rost singură, spuse Lisa și se întoarse spre sora-șefă. O să-mi chem avocatul.

— OK, spuse aceasta. Era destul de isteață.

— Crezi că n-am drepturi? Asta crezi?

— Să-ți fac legătura?

— Ne, dădu Lisa din mână a lehamite. Deschide fereastra.

— Judy, strigă sora-șefă. Era blonda tinerică pe care ne plăcea s-o terorizăm.

— Valerie! zbieră Lisa. Îi spunea pe nume sorei-șefe, numai când era supărată. Valerie, vreau ca *tu* să-mi deschizi fereastra.

— Sunt ocupată, Lisa.

— O să-mi chem avocatul.

— Judy poate să se descurce.

— Nu vreau să intre curva aia nebună la mine în cameră.

— Ah, așa ești de pisăloagă, spuse sora-șefă. Apăsă butonul de securitate care deschidea jumătatea de jos a ușii și ieși în hol alături de noi.

Lisa zâmbea.

Fereastra nu putea fi deschisă decât de una dintre angajate care trebuia să descuie ecranul de siguranță — o sită groasă, impregnată și întinsă pe un cadru —, apoi să ridice fereastra grea, cu sticlă incasabilă, după care să încuie la loc ecranul de siguranță. Treaba era grea și îți lua în jur de trei minute. Infirmierele făceau de obicei treburi de genul acesta. Odată fereastra deschisă, aerul putea să se strecoare înăuntru, prin plasa ecranului de siguranță, dacă afară bătea o pală de vânt.

Sora-șefă se întoarse din camera Lisei, cu fața ușor congestionată de efort.

— OK, spuse ea, și bătu în ușa cabinetului pentru a i se deschide.

Lisa își aprinse o altă țigară.

— Fereastra ta e deschisă, spuse sora-șefă.

— Da, știu.

— Nici măcar n-ai de gând să intri în cameră, oftă sora-șefă.

— Hei, asta face să treacă timpul, spuse Lisa. Apropie pentru o secundă vârful aprins al țigării de mână. Adică, au trecut douăzeci de minute, poate chiar jumătate de oră.

Se auzi soneria și sora-șefă deschise ușa, intră, după care se întoarse în cadrul ușii și spuse:

— Într-adevăr, face să treacă timpul.

— Dă-mi o țigară, ceru Daisy.

— Fă-ți rost singură, bestie, spuse Lisa, apoi îi dădu una.

Îngrijitoarele

Valerie avea în jur de treizeci de ani. Era înaltă, picioarele și mâinile aveau o formă conică. Semăna puțin cu Lisa, deși era blondă. Amândouă aveau coapse lungi și încheieturi flexibile. Lisa se pricepea să se culcușească în fotolii și în diverse colțuri, la fel și Valerie. Când vreuna dintre noi era supărată și se ghemuia între un radiator și perete sau în spatele vreunei căzi de baie sau în vreun alt colțișor ferit, Valerie era în stare să se ghemuiască într-o formă compactă și să stea alături de respectiva persoană.

Părul lui Valerie era frumos, dar ea îl ținea legat într-o coadă răsucită la ceafă. Genul ăsta de coc răsucit nu se desfăcea și nu aluneca niciodată într-o parte. Foarte rar o puteai vedea pe Valerie desfăcându-și cocul și arătându-ne coada care-i ajungea până la brâu. Numai Lisa reușea să o convingă. Nu voia niciodată să-și dezlege părul, în ciuda rugăminților noastre.

Valerie era inflexibilă și severă, singura dintre angajați în care noi aveam încredere. Aveam încredere în ea fiindcă nu-i era frică de noi. De altfel, nici de doctori nu-i

era frică. Nu prea obișnuia să-și dea cu părerea și ne plăcea deasemeni și asta.

Eram nevoite să ascultăm o mulțime de vorbărie în locul ăla. Fiecare dintre noi trebuia să vadă zilnic trei doctori: doctorul de gardă, doctorul titular și terapeutul propriu. În cea mai mare parte din timp, trebuia să ne auzim pe noi, vorbindu-le acestor doctori, dar și ei reușeau să vorbească destul de mult.

Foloseau un limbaj special: *regresie, a face crize, ostilitate, retragere, a-ți permite un comportament anume.* Această ultimă expresie se putea folosi în legătură cu orice activitate, dându-i un aer suspect: comportamentul de a mânca, comportamentul de a vorbi, de a scrie. În lumea de afară, oamenii mâncau, vorbeau și scriau, dar nimic din ceea ce făceam noi nu era simplu.

Din punctul ăsta de vedere, Valerie era o fericire. Singura expresie pe care o folosea era „să faci crize" și o folosea corect, cu sensul de „mă calci pe nervi și mă aduci în pragul nebuniei". Ea spunea lucruri de genul: „Termină cu asta" sau „Ești o pacoste". Spunea ceea ce gândea, la fel ca și noi.

Doctorii erau bărbați; asistentele și infirmierele erau femei. Erau și două excepții: Jerry infirmierul și dr Wick. Jerry era slăbănog și supărăcios. Avea o poantă a lui preferată. Uneori se întâmpla ca una dintre persoanele privilegiate să aibă permisiunea să plece din spital cu taxiul. Aceasta îi spunea lui Jerry „Jerry, fă-mi și mie rost de o mașină" iar Jerry îi răspundea „De tuns iarba?" Ne plăcea grozav chestia asta.

Dr Wick era altă poveste. Dr Wick era șefa secției noastre, South Belknap 2. Secțiile aveau denumiri de școli internat, cum ar fi East House sau South Belknap iar dr Wick ar fi putut fi o bună patroană de școală in-

ternat. Venea din Rhodesia și arăta ca fantoma unui cal. Când vorbea, semăna tot cu un cal, avea o voce joasă, bolborosită, accentul colonial dând vorbelor ei o cadență nechezată.

Dr Wick părea să nu aibă nici o idee despre cultura americană și faptul că fusese pusă șefă peste secția de adolescente părea cel puțin ciudat. În materie de sex, era ușor de șocat. Fața ei palidă de cal se înroșea la auzul cuvântului *fut*; când era cu noi se înroșea tot timpul.

O conversație reprezentativă cu dr Wick:

— Bună dimineața. S-a stabilit că ai o atitudine obsesional promiscuă. Ai putea să-mi spui ceva în legătură cu asta?

— Nu. Ăsta era unul din cele mai bune răspunsuri din cele proaste, pe care i-l puteam da.

— De exemplu, atașamentul tău față de profesorul de engleză din liceu. Dr Wick folosea mereu cuvinte de genul *atașament*.

— Ăă?

— Ai vrea să-mi povestești despre asta?

— Hm. Mda. M-a dus la New York. Atunci mi-am dat seama că îl interesam. Mi-a adus un prânz vegetarian minunat. Dar atunci n-a fost când a fost.

— Ce? Când a fost ce?

— Când ne-am futut.

— (Roșește) Continuă.

— Ne-am dus la Frick. Nu mai fusesem niciodată acolo. Era Vermeer-ul ăla, știți, tabloul ăla nemaipomenit, cu o fată care e la lecția de muzică — pur și simplu nu puteam să cred că e atât de nemaipomenit...

— Deci când... hm... când s-a întâmplat?

Nu voia să audă de Vermeer? Păi eu asta-mi aminteam.

— Ce?

— Păi...atașamentul. Când a început?

— A, mai târziu, când ne-am întors. Deodată înțeleg ce voia. Eram la el acasă. Organiza întâlniri de poezie la el acasă. Plecaseră toți și stăteam singuri pe canapea. „Vrei să ne futem?" a întrebat el.

— (Se înroșește) A folosit cuvântul acela?

— Îhî.

Nu-l folosise. Mă sărutase. Mă sărutase și în New York. Dar de ce s-o dezamăgesc?

Asta se chema terapie.

Din fericire dr Wick avea o mulțime de fete de care trebuia să aibă grijă, terapia cu ea era foarte scurtă, poate cinci minute pe zi. După ea venea doctorul rezident.

Era un respiro de două sau trei minute între plecarea lui dr Wick și sosirea rezidentului. În acest interval puteam să ne gândim la ce aveam nou de spus sau ce plângeri să formulăm. Rezidenții răspundeau de privilegii, medicație, convorbiri telefonice — probleme zilnice care nu erau suficient de importante ca să-și bată dr Wick capul cu ele.

Rezidenții se schimbau la șase luni o dată. Abia începeam să pricepem cum să ne descurcăm cu un rezident, că era smuls dintre noi și înlocuit cu unul nou, de neînțeles. Începeau în forță și terminau prin a fi epuizați, gata de plecare. Unii dintre ei demarau plini de compasiune, terminând prin a se înăcri, pentru că profitam de ei.

O conversație reprezentativă cu un rezident:

— Bună dimineața. Cum stați cu scaunul?

— Vreau să ies din grup. Vreau privilegii de destinație.

— Ai dureri de cap?

— Sunt de șase luni în grup!

— Asistenta-șefă a spus că ai făcut o criză, ieri după masa de prânz.

— Inventează.

— Hm. Ostilitate, notează el într-un caiet.

— Pot primi rețete pentru Tylenol, în loc de aspirină?

— Nu-i nici o diferență.

— Aspirina îmi dă dureri de stomac.

— Ai dureri de cap?

— În cazul ăsta am.

— Hm. Ipohondrie, mâzgăli el din nou.

Dar cei doi doctori erau floare la ureche, piesa de rezistență era terapeutul.

Majoritatea se întâlneau cu terapeutul în fiecare zi. Cynthia însă nu; avea terapie de două ori pe săptămână și terapie de șoc o dată pe săptămână. Nici Lisa nu se ducea la terapie. Avea un terapeut, dar în ora respectivă se ducea să tragă un pui de somn. Când era extrem de plictisită, cerea să fie dusă în biroul lui, unde îl găsea moțăind pe scaun. „Te-am prins!" îi spunea ea, după care se întorcea în secție. Restul ne târam zilnic într-acolo, ca să ne dezgropăm trecutul.

Terapeuții nu aveau nici o legătură cu existența noastră zilnică.

— Nu-mi povesti despre spital, îmi spunea terapeutul, dacă mă plângeam de Daisy sau de vreo soră tâmpită. Nu e treaba noastră să vorbim despre spital.

Nu ne puteau garanta sau anula privilegii, nu ne puteau scăpa de colege de cameră, urât mirositoare, nu le puteau împiedica pe infirmiere să ne sâcâie. Tot ce puteau face era să ne dopeze. Thorazine, Stelazine, Mellaril, Librium, Valium: prietenii terapeuților. Rezidentul putea și el să ne dea medicamente, dacă eram într-o „stare acută". Odată ajunse în faza asta, era greu să mai ieși

din ea. La fel ca și cu heroina, numai că în cazul nostru, personalul era cel care devenea dependent de a ni-l administra.

— Îți prieste foarte mult, spunea rezidentul.

Și asta pentru că chestiile alea ne scoteau inima afară din noi.

Șase asistente, inclusiv Valerie, și una sau două infirmiere erau de serviciu în fiecare zi. Tura de noapte consta din trei irlandeze cu pieptul mare și primitor care ne spuneau „drăguță". Uneori negresa cu pieptul mare și primitor ne spunea „iubire". Asistenta din tura de noapte ne luau în brațe dacă aveam nevoie de o îmbrățișare. Cele din timpul zilei erau adepte ale principiului „fără contact fizic".

Între zi și noapte exista un univers întunecos, numit „seara" și care începea la trei și un sfert, când tura de zi se retrăgea în salon, ca să ne bârfească, împreună cu tura de seară. La trei jumătate ieșeau toate: puterea fusese transferată. Din acel moment, până la unsprezece când eram preluate de femeile primitoare, rămâneam pe mâna doamnei McWeeney.

Poate din cauza doamnei McWeeney devenea lăsarea serii un moment atât de periculos. Oricum, seara începea la trei și jumătate, o dată cu sosirea ei.

Doamna McWeeney era mică, uscată și vânoasă, cu ochi ca de porc. Dacă dr Wick era șefa deghizată a unei școli internat, doamna McWeeney era o șefă nedeghizată de închisoare. Șuvițele părului ei greu și cenușiu erau presate în onduleuri care îi cuprindeau capul ca o migrenă. Asistentele din tura de zi, după modelul lui Valerie, purtau halate descheiate, puse peste hainele de stradă. Doamna McWeeney nu putea fi atât de neformalistă. Purta o uniformă albă și țeapănă și pantofi de soră, cu

tălpi de cauciuc încrețit, pe care îi vopsea în alb, în fiecare săptămână; între luni și vineri, puteam vedea cum plesnește vopseaua și se cojește.

Doamna McWeeney și Valerie nu se înțelegeau. Era fascinant, de parcă trăgeai cu urechea la certurile părinților. Doamna McWeeney arunca aceeași privire dezaprobatoare hainelor și părului lui Valerie, pe care ne-o arunca și nouă și clincănea din dinți cu nerăbdare, când, la trei și jumătate, Valerie își lua haina, cartea de buzunar și părăsea camera asistentelor. Valerie o ignora. Valerie era în stare să ignore pe cineva într-un mod atât de evident.

Cât timp Valerie era de serviciu, ne simțeam în siguranță, urând-o pe doamna McWeeney. Dar imediat cum îi vedeam spatele înalt, dispărând în josul holului și apoi prin ușile cu încuietoare dublă, ne cuprindea depresia, combinată cu anxietatea. Din acel moment doamna McWeeney deținea puterea.

Puterea ei nu era absolută dar era pe aproape. O împărțea cu un misterios Doctor la Apel. Nu îl chema însă niciodată. „Mă descurc eu", spunea.

Avea mai multă încredere în capacitatea ei de a rezolva lucrurile decât aveam noi. Se pierduseră multe seri cu discuții dacă Doctorul la Apel ar fi trebuit sau nu să-și facă apariția.

— Trebuie doar să fim de acord sau nu, spunea doamna McWeeney, cam de zece ori pe seară. „Copiii au urechi bune", mai spunea ea, sau „Zâmbește și lumea va zâmbi cu tine, plângi și vei plânge singură", în vreme ce pe chip îi apărea un rânjet vag dar mulțumit.

În mod evident era dusă cu pluta. Eram închise zilnic, timp de opt ore, împreună cu o nebună care ne ura. Doamna McWeeney era imprevizibilă. Își schimonosea

fața dintr-o dată, fără un motiv anume, în timp ce ne dădea medicamentele de culcare, după care trântea ușa, dispărând fără nici un cuvânt înspre cabinetul asistentelor. Trebuia să așteptăm să se calmeze pentru ca să ne poată da somniferele; uneori așteptam și jumătate de oră.

În fiecare dimineață ne plângeam lui Valerie de doamna McWeeney, dar nu ziceam nimic că întârzia cu medicamentele. Știam că doamna McWeeney era o persoană nebună care trebuia să-și câștige pâinea. Nu voiam să fie descalificată, ci doar să dispară din secție.

Valerie rămânea neînduplecată la plângerile noastre.

— Doamna McWeeney este o profesionistă, face treaba asta de mult mai mult timp decât mine.

— Și ce dacă? zicea Georgina,

— E nebună de-a binelea, țipa Lisa.

— Lisa, nu-i nevoie să țipi, sunt lângă tine, spunea Valerie.

Toate o protejam pe doamna McWeeney, într-un fel sau altul.

Nu era singura persoană care avea nevoie de protecție.

Din când în când venea câte un val de studente asistente. Erau în trecere prin spitalul nostru, în drum spre clinicile de chirurgie și cardiologie. Se țineau cârd după asistentele adevărate, punând întrebări și călcându-se în picioare.

— Ah, Tiffany aia! Se ține de mine ca scaiul! se plângeau asistentele.

La care noi adăugam: „Nasol, nu? Să fii urmărit tot timpul." Iar ele trebuiau să ne dea o bilă albă pentru asta.

Studentele aveau în jur de nouăsprezece, douăzeci de ani: vârsta noastră. Chipuri curate și energice, uniforme

curate și călcate. Nevinovăția și incompetența lor ne stârneau mila, spre deosebire de incompetența infirmierelor care ne stârnea disprețul. Asta parțial și din cauză că studentele stăteau doar câteva săptămâni, în timp ce infirmierele erau incompetente ani de zile la rând. Dar mai ales pentru că în studente vedeam o altă versiune a propriei noastre persoane. Ele trăiau viețile pe care noi le-am fi putut trăi, dacă n-am fi fost ocupate cu existența de bolnave mintal. Locuiau în apartamente, aveau iubiți și vorbeau despre haine. Voiam să le protejăm, pentru a-și putea duce mai departe acele existențe. Erau împuternicitele noastre.

Le plăcea grozav să vorbească cu noi. Le întrebam despre filmele pe care le văzuseră, despre rezultatele la examene și despre când aveau să se mărite (majoritatea aveau niște amărâte inele de logodnă). Ne povesteau tot — că prietenul insista „s-o facă" înainte de nuntă, că mama trăgea la măsea, că notele erau proaste și bursa nu avea să fie reînnoită. Le dădeam sfaturi bune. „Folosește un prezervativ", „Sună la alcoolicii anonimi", „Muncește mai mult semestrul ăsta și ridică-ți notele." Ulterior ne raportau: „Ai avut dreptate. Mulțam mult."

Când erau ele prin preajmă, ne străduiam din răsputeri să ne reținem rânjetele, mormăielile și lacrimile. În concluzie, nu reușeau să învețe nimic despre asistența psihiatrică. După ce își terminau practica, tot ce luau cu ele erau variantele îmbunătățite ale propriilor noastre persoane, un compromis între ființa noastră jalnică și normalitatea pe care ele o întruchipau.

Pentru unele dintre noi, acesta putea fi punctul cel mai apropiat de vindecare la care puteam ajunge.

Imediat după plecarea lor, lucrurile se înrăutățeau mai mult decât de obicei și asistentele aveau treabă cu

noi până peste cap. Ele erau cele care aveau grijă de noi — în timp ce noi trebuia să ne descoperim singure.

O mie nouă sute șaizeci și opt

Lumea nu se oprise doar pentru că noi nu mai eram în interiorul ei; nici pe departe. Noapte de noapte, pe ecranul televizorului nostru, trupuri minuscule se prăbușeau la pământ: negri, albi, vietnamezi, oameni amărâți, unii dintre ei morți, unii doar loviți pe moment. Existau întotdeauna destui care să-i înlocuiască, în seara următoare, pe cei căzuți.

Apoi veni perioada în care începură să cadă la pământ oameni pe care îi știam — nu-i cunoșteam personal, dar îi știam —, Martin Luther King, Robert Kennedy. Să fi fost asta mai îngrijorător? Lisa spunea că era ceva firesc. „Trebuie să-i omoare, explica ea, altfel n-or să se potolească niciodată."

Dar nu păreau se se potolească. Oamenii făceau acele lucruri pe care noi le făceam în imaginația noastră: să cucerim universități și să abolim clasele; să construim case din cutii de carton și să le așezăm în calea oamenilor; să scoatem limba la polițiști.

Îi încurajam pe omuleții de la televizor, care cu cât se înmulțeau se micșorau tot mai mult, până deveneau o masă de puncte, luând pe sus universități și scoțând lim-

ba la polițiști. Credeam că vor veni să ne elibereze și pe noi, în cele din urmă. „Țineți-o tot așa!" țipam la ei.

Fanteziile nu includ și repercusiuni. Noi eram în siguranță, în spitalul nostru scump și bine dotat, încuiate împreună cu furiile și revoltele noastre. Era ușor pentru noi să strigăm „Ține-o tot așa!" Tot ce ni se putea întâmpla mai rău era o săptămână de izolare. De obicei nu ne alegeam decât cu un zâmbet, o clătinare din cap și o adnotare în fișa proprie. „Identificare cu mișcare de protest." Se trezeau cu capete sparte, ochi învinețiți, lovituri la rinichi — iar apoi erau închiși cu furiile și revoltele lor.

Au continuat așa, luni și luni de zile de bătălii și revolte și marșuri. Pentru personalul nostru era o perioadă liniștită. Nu făceam crize, asistam la crizele altora.

Nu eram doar calme ci și în expectativă. Lumea avea să se dezintegreze, cei umili aveau să moștenească pământul sau, mai exact, aveau să-l smulgă de la cei puternici iar noi, cei mai umili și mai slabi, urma să devenim moștenitorii a tot ceea ce ni se refuzase.

Dar asta nu s-a întâmplat — pentru nici unul dintre noi sau pentru nici unul dintre protestatari.

Abia când l-am văzut pe Bobby Seale, legat și încălușat, într-o sală de judecată din Chicago, ne-am dat seama că lumea n-avea să se schimbe. Era în lanțuri ca un sclav.

Cynthia era în mod deosebit supărată. „Să-mi facă ei asta!", striga ea. E adevărat că, în timpul crizei, te legau și-ți puneau ceva în gură ca să nu-ți muști limba de la convulsii.

Lisa era și ea furioasă dar din altă cauză.

— Nu vezi diferența? se răstea ea la Cynthia. I-au astupat gura de teamă, ca nu cumva oamenii să creadă ce le spune.

Ne uitam la el, un omuleț întunecat, legat în lanțuri, pe ecranul televizorului nostru, inspirând ceea ce nouă avea întotdeauna să ne lipsească: credibilitatea.

Până la os

Pentru multe dintre noi spitalul era mai mult un refugiu decât o închisoare. Deși eram rupte de lume și de toată agitația, ne plăcea să mișunăm pe acolo, fiind totodată rupte și de cererile și așteptările care ne aduseseră în halul ăla. La ce se mai puteau aștepta de la noi, acum când ne depozitaseră într-o magazie de lunatici?

Spitalul ne apăra de tot felul de lucruri. Puteam spune personalului că refuzăm convorbiri telefonice sau vizite de la orice persoană cu care nu aveam chef să vorbim, inclusiv părinții noștri.

— Sunt prea supărată! ne jeluiam și nu eram nevoite să vorbim cu absolut nimeni.

Câtă vreme eram hotărâte să rămânem supărate, nu trebuia să avem o slujbă sau să mergem la școală. Puteam să ne fofilăm de la orice, mai puțin mâncarea și medicamentele.

Într-un mod ciudat eram libere. Ajunseserăm la capătul liniei. Nu mai aveam ce pierde. Intimitatea noastră, libertatea, demnitatea noastră. Toate astea erau duse, iar sufletele noastre fuseseră dezgolite până la os.

Goale cum eram, aveam nevoie de protecţie şi spitalul ne proteja. Firește că spitalul ne dezgolise în primul rând — dar tocmai asta sporise obligaţia sa de a ne proteja.

Şi spitalul se achita de acest lucru. Cineva din familie trebuia să plătească o grămadă de bani pentru asta: 67 de dolari (dolari 1967) pe zi, doar pentru cameră; terapia, medicamentele şi consultaţiile erau extra. De obicei asigurarea pentru internarea într-un spital de boli mintale era valabilă pentru nouăzeci de zile, dar nouăzeci de zile abia îţi ajungeau pentru un început la Spitalul McLean. Numai stagiul meu la McLean a durat nouăzeci de zile. Banii care ar fi trebuit daţi la colegiile pe care eu le refuzasem au fost cheltuiţi pe spitalizarea mea.

Dacă familiile noastre n-ar mai fi plătit banii, noi am fi ajuns dezgolite într-o lume în care nu mai ştiam cum se trăieşte. Să completezi un cec, să dai un telefon, să deschizi o fereastră, să încui o uşă — acestea erau doar câteva dintre lucrurile pe care nu mai ştiam să le facem.

Familiile noastre. Ideea general acceptată era că ele erau motivul internării noastre acolo şi cu toate astea erau complet absente din viaţa noastră de spital. Înainte fuseserăm oare la rândul nostru la fel de absente din viaţa lor?

Nebunii seamănă cu victimele la întâmplare. Adeseori o întreagă familie este nebună, dar cum nu pot ajunge cu toţii la spital, o singură persoană va fi desemnată ca fiind nebună şi va intra la spital. Apoi, în funcţie de cum se simte restul familiei, persoana respectivă este ţinută în continuare înăuntru sau e scoasă afară, pentru a dovedi ceva despre starea de sănătate mintală a familiei.

Majoritatea familiilor dovedeau aceeaşi aserţiune: *noi* nu suntem bolnavi; *ea* este cea nebună. Aceste familii

plăteau mai departe. Unele familii trebuiau însă să arate că nimeni nu era nebun, și acestea erau cele care amenințau cu încetarea plăților.

Torrey avea o astfel de familie.

Toate o îndrăgeam pe Torrey fiindcă avea un suflet nobil. Singurul lucru rău la ea erau amfetaminele. Își petrecuse doi ani în Mexic, unde locuise cu familia, drogându-se. Din cauza amfetaminelor fața îi era palidă, vocea slabă și tărăgănată... sau poate tocmai lipsa amfetaminelor o făcuse să arate așa.

Torrey era singura persoană pe care Lisa o respecta, probabil pentru că aveau în comun siringa.

O dată la patru luni, părinții lui Torrey veneau cu avionul din Mexic la Boston ca s-o bată la cap. Era nebună, îi înnebunise și pe ei, se prefăcea doar că-i bolnavă, ei nu-și mai puteau permite și tot așa mai departe. După ce plecau, Torrey ne raporta cu vocea ei obosită.

— Apoi mama mi-a zis: „Din cauza ta am ajuns alcoolică", apoi tata a spus: „O să aranjez în așa fel încât să nu mai ieși niciodată din locul ăsta", apoi au întors-o și mama a zis: „Nu ești decât o drogată" și tata a spus: „N-am de gând să plătesc pentru ca ție să-ți fie bine aici iar noi să suferim afară".

— De ce te mai vezi cu ei? întrebă Georgina.

— Oh, zise Torrey.

— Așa își arată ei afecțiunea, spuse Lisa.

Părinții ei n-au avut niciodată o relație cu ea.

Surorile erau de acord cu Lisa. Îi spuneau lui Torrey că dădea dovadă de maturitate, întâlnindu-se cu ai ei, când știa că o confuzau. Foloseau cuvântul *confuza* în loc de *abuza*.

Torrey nu era confuză.

— Nu mă deranjează locul ăsta, spunea ea. E departe de Mexic.

În gura ei *Mexic* suna ca o înjurătură. „Mexic", obișnuia ea să spună, apoi scutura din cap.

În Mexic era o casă mare, cu verande în față și în spate, erau servitori, era soare în fiecare zi, erau amfetamine de cumpărat în farmacii.

Lisa era de părere că suna foarte bine.

— E moarte, spunea Torrey, să stai în Mexico înseamnă moarte, iar să ți-o bagi în venă înseamnă să simți că nu ești mort de tot. Asta-i tot.

Din când în când Valerie sau vreo altă soră încercau să-i explice că ar putea sta în Mexic, fără să se ducă la farmacie și să-și cumpere amfetamine.

— Tu n-ai fost acolo, spunea Torrey.

În august, părinții lui Torrey au sunat să anunțe că veneau s-o ia.

— Mă iau acasă ca să mor, zise Torrey.

— N-o să te lăsăm, spuse Georgina.

— Așa e, am zis și eu. Nu, Lisa?

Lisa nu promitea nimic.

— Ce putem face?

— Nimic, spuse Torrey.

— N-o să-i lași pe părinții lui Torrey s-o ducă înapoi în Mexic, nu-i așa? Am întrebat-o pe Valerie în acea după-masă.

— Noi suntem aici ca să vă protejăm, răspunse ea.

— Asta ce înseamnă? am întrebat-o seara pe Lisa.

— Înseamnă un rahat, spuse ea.

Timp de o săptămână n-am auzit nimic de la părinții lui Torrey. Apoi au sunat să spună că o așteaptă la aeroportul din Boston. Nici nu voiau să se obosească să vină până la spital s-o ia.

— Ai putea s-o ștergi, în drum spre aeroport, spuse Lisa. Undeva, în oraș. Te urci direct în metrou.

Se pricepea la planuri de evadare.

— N-am nici un ban, spuse Torrey.

Ne-am scos banii. Georgina avea douăzeci și doi de dolari, Polly avea optsprezece, Lisa avea doisprezece, eu aveam cincisprezece și nouăzeci și cinci.

— Ai putea trăi patru săptămâni cu ăștia, îi spuse Lisa.

— Poate o săptămână, zise Torrey dar părea deprimată. Luă banii și-i puse în sutien.

Formau o umflătură zdravănă.

— Mulțam, spuse ea.

— Trebuie să-ți faci un plan, zise Lisa. Vrei să stai în oraș sau să pleci? Cred că ar trebui să părăsești orașul cât mai repede.

— Și unde să mă duc?

— N-ai prieteni la New York? întrebă Georgina.

— Vă știu pe voi și mai cunosc câțiva drogați din Mexic, asta-i tot, scutură Torrey din cap.

— Lisa Cody, spuse Lisa. Și ea e o drogată. Ți-ar găsi un loc.

— Nu te poți baza pe ea, zise Georgina.

— Oricum ar folosi banii pentru droguri, am adăugat eu.

— Și eu aș putea face asta, sublinie Torrey.

— Asta-i altceva. Noi ți-am dat banii, spuse Lisa.

— Să nu faci asta, dac-o faci, poți la fel de bine să te întorci în Mexic, spuse Polly.

— Mda, zise Torrey, acum era din nou deprimată.

— Care-i problema? întrebă Lisa.

— N-am curaj, zise Torrey. N-o pot face.

— Ba, da, poți. Pur și simplu deschizi portiera la un stop și te cari. Pur și simplu te cari dracului. Poți face asta.

— Tu ai putea face asta. Eu nu pot, spuse Torrey.

— Trebuie s-o faci, adăugă Georgina.

— Știu c-o poți face, zise și Polly. Își puse mâna ei cu pielea roz-albă pe umărul fragil al lui Torrey.

Dimineața, două asistente așteptau s-o ducă pe Torrey la aeroport.

— N-o să meargă, șopti Lisa. N-o să reușească niciodată să scape de amândouă.

Se hotărî să creeze o diversiune. Ideea era să ocupe destul personal, în așa fel încât să rămână doar o asistentă disponibilă pentru aeroport.

— Locul ăsta nenorocit! zbieră Lisa, pornind de-a lungul holului și trântind ușile de la camere. Mâncați căcat!

A funcționat. Valerie a închis partea de sus a ușii de la camera asistentelor și a șușotit scurt cu restul personalului, în vreme ce Lisa zbiera și trântea uși. Când au ieșit s-au răspândit în formație de atac.

— Liniștește-te, Lisa, spuse Valerie. Unde-i Torrey? E timpul să plece. Hai să mergem.

Lisa se opri din traseul ei.

— Tu o duci?

Știam cu toatele că nimeni nu putea scăpa din mâna lui Valerie.

— Nu. Acum calmează-te, Lisa, scutură Valerie din cap.

Lisa izbi o altă ușă.

— Nu ajută la nimic. N-o să oprească nimic, adăugă Valerie.

— Valerie, ne-ai promis... am început eu.

— Unde-i Torrey? mă întrerupse ea. Hai să terminăm cu asta.

— Sunt aici, spuse Torrey. Ținea o valiză, dar mâna îi tremura atât de tare încât valiza i se izbea de picior.

— OK, spuse Valerie. Se duse în camera asistentelor și luă de acolo o ceașcă cu medicament. Ia asta, zise.

— Ce dracu' e asta? țipă Lisa de la jumătatea holului.

— Doar ca s-o liniștească pe Torrey. S-o liniștească doar.

— Sunt liniștită, spuse Torrey.

— Bea-o, spuse Valerie.

— N-o lua! țipă Lisa. Să nu faci asta, Torrey.

Torrey smuci capul spre spate și bău.

— Slavă Domnului, murmură Valerie. OK. În regulă. Asta a fost. Și ea tremura toată. OK, la revedere Torrey, draga mea, la revedere.

Torrey pleca într-adevăr. Avea să se urce în avion și să se întoarcă în Mexic.

Lisa încetă să mai izbească și ni se alătură. Stăteam lângă camera asistentelor, uitându-ne la Torrey.

— Aia era ce cred eu că era? o întrebă Lisa pe Valerie. Își propti fața de fața lui Valerie. Era Thorazine? Asta era?

Valerie nu răspunse. Nici nu era nevoie. Ochii lui Torrey străluceau deja. Se îndepărtă cu un pas și își pierdu ușor echilibrul. Valerie o prinse de cot.

— E-n regulă, îi spuse.

— Știu, răspunse Torrey. Își drese vocea. Sigur.

Asistenta care o ducea pe Torrey la aeroport îi luă valiza și o conduse în josul holului, către ușile duble dublu încuiate.

Nu mai era nimic de făcut. O infirmieră intră în camera lui Torrey și începu să scoată așternuturile de pe pat. Valerie intră înapoi în camera asistentelor. Lisa trânti o ușă. Noi rămaserăm pentru o vreme pe loc. Apoi ne-am uitat la televizor, până când sora se întoarse de la aeroport. Am făcut liniște, așteptând să auzim agitație

printre asistente — genul acela de agitație provocată de o evadare. Nu se întâmplă însă nimic.

După aceea totul s-a înrăutățit. Nu conta unde ne aflam; oricare loc era locul greșit. Camera cu televizorul era prea încinsă; salonul era prea straniu; nici podeaua din dreptul camerei asistentelor nu mai era bună. Eu și Georgina am încercat să stăm în camera noastră, dar și asta era groaznic. Fiecare cameră era goală și mare și avea ecou. Și nu era nimic de făcut.

Sosi cina: pește ton. Cine voia așa ceva? Uram tonul.

După cină, Polly spuse:

— Hai să ne planificăm o oră în salon, apoi una în fața camerei surorilor și tot așa. Măcar o să avem un orar.

Lisa nu era interesată. Georgina și cu mine am fost însă de acord să facem o încercare.

Am început cu salonul. Ne-am trântit fiecare într-un scaun galben de vinilin. Ora două, într-o sâmbătă de august, într-o secție cu grad mediu de securitate, în Belmont. Fum vechi de țigară, reviste vechi, covor cu pete verzi, cinci scaune de vinilin galben, o canapea oranj, cu spătarul rupt: nu puteai lua camera aia drept altceva decât un salon de nebuni. Stăteam în scaunul meu de vinilin galben, fără să mă gândesc la Torrey. În schimb mă uitam la mâna mea. Mi se năzări că palma mea arăta ca palma unei maimuțe. Cele trei linii care o străbăteau și modul în care degetele mele se îndoiau mi se păreau ca la maimuțe. Dacă îmi desfăceam palma, mâna devenea mai umană, așa că am desfăcut-o. Dar era obositor să-mi țin degetele desfăcute. Le-am relaxat și imaginea de maimuță a reapărut. Mi-am întors repede palma. Nici partea cealaltă nu arăta mai bine. Venele erau umflate — poate din cauza zilei atât de călduroase — și pielea din jurul articulațiilor era ridată și flască. Dacă îmi mișcam

mâna, puteam observa cele trei oase lungi care se întindeau de la încheietura mâinii până la baza degetelor. Sau poate nu erau oase ci tendoane? Am apăsat unul; era elastic așa că probabil era un tendon. Dedesubt totuși erau oase. Cel puțin așa speram. Am apăsat mai adânc, să simt oasele. Erau greu de găsit. Oasele încheieturilor le simțeam ușor, dar voiam să găsesc oasele mâinii, alea lungi, care legau încheietura mâinii de degete.

Începeam să mă îngrijorez. Unde-mi erau oasele? Mi-am băgat mâna în gură și-am mușcat, să văd dacă nu dau de ceva tare. Totul era alunecos. Erau nervi, vase de sânge, tendoane — toate astea erau alunecoase și amăgitoare.

— La naiba, am zis.

Georgina și Polly nu erau atente. Am început să mă scarpin pe mâini. Ideea era să smulg o bucată de carne și s-o dau jos ca să pot arunca o privire. Voiam să văd dacă mâna mea era o mână normală, cu oase. Pielea devenise roșie cu pete albe — cam ca a lui Polly —, dar n-am putut să-mi conving pielea să se dea la o parte să mă lase și pe mine înăuntru.

Mi-am băgat mâna în gură și am mușcat. Am reușit! Un strop de sânge țâșni acolo unde incisivul meu pătrunsese în carne.

— Ce dracu' faci? întrebă Georgina.

— Încerc să dau de fundul chestiei ăsteia, am zis.

— Fundul cui? mă privi Georgina furioasă.

— Mâinii mele, am spus eu, mișcându-mi palma. Un firicel de sânge se scurse spre încheietură.

— Atunci, oprește-te, spuse ea.

— E mâna mea, am spus, furioasă la rândul meu.

Începeam să mă enervez de-a binelea. Ah, Dumnezeule, chiar nu sunt oase acolo, absolut nimic.

— Credeți că am oase, le-am întrebat. Am oase? Credeți că am oase? Nu mă puteam opri din întrebat.

— Oricine are oase, spuse Polly.

— Dar *eu* am oase?

— Ai, nici o grijă, zise Georgina, după care ieși în fugă din cameră. Se întoarse în jumătate de minut cu Valerie.

— Uită-te la ea, arătă ea spre mine.

Valerie se uită la mine și plecă.

— Nu vreau decât să le văd. Trebuie să fiu sigură.

— Sunt acolo, înăuntru, îți promit, spuse Georgina.

— Nu mă simt în siguranță, am spus deodată.

Valerie se întoarse cu o ceașcă cu medicamentație.

— Valerie, nu mă simt în siguranță, am spus.

— Înghite asta, îmi dădu ea ceașca.

Știam după culoare că era Thorazine. Nu mai luasem până atunci. Am smucit capul pe spate și am băut.

Era lipicioasă și acră și mi se scurgea încet în stomac. Gustul îmi rămăsese în gât. Am înghițit de mai multe ori.

— Ah, Valerie, ai promis... apoi medicamentul mă lovi.

Era ca o cădere de apă, puternică dar ușoară. Uau, am zis. Nu-mi mai puteam auzi prea bine propria voce. M-am hotărât să mă ridic, dar când am încercat, m-am trezit pe podea.

Valerie și Georgina m-au ridicat de subsuori și m-au dirijat de-a lungul coridorului, înspre camera noastră. Picioarele și tălpile le simțeam ca pe niște saltele, atât de mari și de dense. Valerie și Georgina erau și ele ca niște saltele, mari și pufoase, apăsându-mă din ambele părți. Era plăcut.

— O să fie bine, nu? am întrebat. Vocea era undeva departe de mine și nu spusesem ceea ce voiam să spun.

Ceea ce voiam să spun era că acum eram în siguranţă, acum eram nebună de-a binelea şi nimeni nu mă putea lua de acolo.

Spitalul McLean
Nr. 22 201 Nume: KAYSEN Susanna pagina.....F–90
SB II

9 Aug. 1967 *Observaţii*:
Pacienta a evoluat extrem de bine, cu excepţia reacţiilor depresive de week-end, până ieri, când, ascultând nişte discuri, a crezut că este din nou adolescentă, îngrozindu-se la gândul că n-a avut parte de o copilărie satisfăcătoare. A devenit agitată şi speriată, cerând s-o vadă doctorul. Şi-a exprimat frica faţă de părinţi şi lipsa de comunicare cu ei, insatisfacţia faţă de faptul că toată viaţa n-a fost în stare să ia decizii satisfăcătoare şi faţă de faptul că terapeutul ei nu era prezent. Astăzi e extrem de agitată şi, deşi nu este dezorganizată, va avea nevoie de ajutor în continuare, pe perioada cât lipseşte terapeutul. Cel mai mult o afectează lipsa de înţelegere a părinţilor, povestind celor din jur că n-o pot înţelege şi nu poate avea încredere în ei. Am vorbit pe larg cu ea despre responsabilitatea deciziilor şi se simte mai bine după ce s-a eliberat de câteva dintre aceste sentimente. Totuşi va trebui ajutată şi protejată într-un fel, în această perioadă dificilă, când terapeutul ei lipseşte.

24/8 1967 *Observaţii*: Sâmbătă, timp de circa şase ore, pacienta a suferit un episod de depersonalizare, timp în care a simţit că nu este o persoană reală ci doar piele. A declarat că vrea să se taie pentru a vedea dacă sângerează şi dacă este o persoană reală. A menţionat că ar dori să i se facă o radiografie, pentru a vedea dacă are oase sau orice altceva înăuntru. Incidentul care a declanşat acest episod de depersonalizare este încă neclar.

McLEAN HOSPITAL Page..... P-90

No. 22 201 Name KAYSEN, Susanna SB II

1967
Aug. 9

PROGRESS NOTE The patient has been doing extremely well aside from depressive reactions on the weekend, until yesterday, when she was listening to some records and suddenly felt as though she were a teenager again and began to become very frightened at the thought that she had never had a satisfactory childhood. She became fearful and agitated requiring a call from the doctor on call. She expressed her fears regarding her parents and lack of communication, the fact that she has been unable to make satisfactory decisions throughout her life to the present time, and also, that her therapist is away. She is extremely agitated today and, although not disorganized, she is going to need further support in helping her get through the time that her therapist is away. She is most extremely upset about her parents and their lack of understanding and she relates this to other people, and that they can't understand or can't be trusted. I have spoken to her at length about decision-making and responsibility and she does feel better after venting some of these feelings. However, she will also have to be somewhat supported and protected, at the present time, as she is going through a rather trying time without her therapist.

8/24/67

PROGRESS NOTE: The patient suffered an episode of depersonalization on Saturday for about six hours at which time she felt that she wasn't a real person, nothing but skin. She talked about wanting to cut herself to see whether she would bleed to prove to herself that she was a real person. She mentioned she would like to see an X-ray of herself to see if she has any bones or anything inside. The precipitating event for this episode of depersonalization is still not clear.

Sănătate dentară

Stăteam la bufet și mâncam o bucată de carne când mi se întâmplă ceva ciudat în interiorul maxilarului. Obrazul începu să mi se umfle. Când am ajuns înapoi în secție aveam deja o minge de ping-pong într-o parte a feței.

— Măsea de minte, spuse Valerie.

Ne-am dus la dentist. Cabinetul său era în clădirea administrativă unde, cu mult timp în urmă, așteptasem cuminte să fiu închisă. Dentistul era înalt, ursuz și murdar, cu pete de sânge pe halat și o mustață cu aspect pubian. Când și-a pus degetele în gura mea, am simțit gust de ceară.

— Abces, a zis el. Îl scot pe loc.

— Nu, am spus.

— Nu, ce? întrebă el scotocind prin tava cu scule.

— Nu vreau. M-am uitat la Valerie. Nu te las.

Valerie se uita pe fereastră.

— Am putea să-l ținem sub control cu antibiotic, spuse ea.

— Am putea, zise doctorul și se uită la mine. Mi-am dezgolit și restul dinților, uitându-mă la el. OK, spuse.

Pe drumul de întoarcere, Valerie zise:

— Ai avut o reacție de bun-simț.

Trecuse mult timp de când nu mi se mai făcuse un astfel de compliment.

— Tipul ăla arăta ca o bubă, am zis eu.

— Mai întâi trebuie să ții infecția sub control, mormăi Valerie, în timp ce descuia ușa dublă a secției noastre.

După prima zi de penicilină, mingea de ping-pong s-a transformat în piatră. A doua zi, piatra se transformase în boabă de mazăre, dar îmi apăruse o erupție pe față. Eram și foarte fierbinte.

— Nu mai amâna, spuse Valerie, și nu mai lua niciodată penicilină.

— Nu mă duc, am spus eu.

— Te duc mâine la dentistul meu din Boston, zise Valerie.

Toate fetele erau agitate. „Boston!" Polly îți agita mâinile ei cu dungi. „Cu ce-o să te îmbraci?" „Ai putea să mergi la un matineu și să mănânci floricele", spuse Georgina, „Ai putea să faci ceva pentru mine", spuse Lisa. „În jos, pe lângă Jordan Marsh, e un tip cu șapcă albastră de baseball...". „Ai putea să sari din mașină la stop și s-o ștergi", zise Cynthia. „Îl cheamă Astro", continuă Lisa. Era mai realistă decât Cynthia; știa că n-aveam s-o șterg. „Vinde marfă ieftin".

— Arăt ca o veveriță, am spus. Nu pot să fac nimic.

În taxi eram prea agitată ca să mă uit la Boston.

— Lasă-te pe spate și numără până la zece, spuse dentistul.

Înainte să ajung la patru, mă ridicasem cu o gaură în gură.

— Unde s-a dus? l-am întrebat.

Ridică dintele, imens, plin de sânge, colțos și zbârcit.

Eu întrebasem însă de timp. Mă aflam pe o poziție anterioară mie. Mă aruncase în viitor și nu știam ce se întâmplase până atunci.

— Cât a durat?

— Nimica toată. Am băgat și-am scos, spuse el.

Asta nu m-a ajutat.

— Cum ar fi cinci secunde? Sau două minute?

Doctorul se îndepărtă de scaun.

— Valerie, strigă el.

— Trebuie să știu, am spus.

— Fără lichide fierbinți, timp de douăzeci și patru de ore.

— Cât timp?

— Douăzeci și patru de ore.

Valerie intră, aferată toată.

— Sus, hai să mergem.

— Trebuie să știu cât a durat și el nu vrea să-mi spună.

Îmi aruncă una din privirile ei acre:

— Nu mult, îți spun eu.

— E timpul meu, am zbierat eu. E timpul meu și trebuie să știu cât a durat.

Dentistul dădu ochii peste cap:

— Te las să rezolvi tu asta, spuse și ieși din cameră.

— Haide, nu-mi face necazuri, zise Valerie.

— OK. M-am dat jos din scaunul dentistului. În orice caz, nu-ți fac *ție* necazuri.

În mașină, Valerie îmi spuse:

— Am ceva pentru tine.

Era dintele meu, curățat puțin dar imens și străin.

— L-am șterpelit pentru tine, spuse ea.

— Mulțam, Valerie, e așa drăguț din partea ta. Dar nu dintele îl voiam eu de fapt. Vreau să știu cât timp a tre-

cut. Știi, Valerie, am pierdut ceva timp și trebuie să știu cât de mult. Trebuie să știu.

Apoi am început să plâng. Nu voiam, dar nu mă puteam abține.

Calais este înscris pe inima mea

Un nume nou apăruse pe tablă: Alice Calais.

— Ia să ghicim, spuse Georgina.

— Când vine? am întrebat-o pe Valerie.

Valerie arătă înspre uşă. Ea era, Alice Calais.

Era tânără, cam ca noi, şi nu arăta prea nebună. Ne-am ridicat de pe podea s-o salutăm cum se cuvine.

— Eu sunt Alice Calais, zise, dar pronunţă *callou*.

— Cal-lay? întrebă Georgina.

— Hâh? Alice Calais-Callou făcu ochii mici.

— A spus *callous*, i-am spus Georginei. Mi s-a părea nepoliticos să sugereze că Alice nu ştia să-şi pronunţe propriul nume.

— *Cal-lay*? spuse iarăşi Georgina.

În acel moment apăru Valerie ca să-i arate lui Alice camera.

— E ca la Vermont, i-am zis Georginei. Nu spunem *Vayr-mon*, cum spun francezii.

— Chestie de fonetică, spuse Lisa.

Alice Calais-Callous era timidă dar ne simpatiza. Adeseori se aşeza lângă noi şi asculta. Lisa o considera plicticoasă. Georgina încerca să comunice cu ea.

— Ştii, există un nume franţuzesc, Calais, îi spuse ea.

— Callous? se miră Alice.

— Da, e un loc în Franţa. Un loc celebru.

— De ce?

— Aparţinuse Angliei, spuse Georgina, o mare parte din Franţa aparţinuse, de fapt. L-au pierdut în Războiul de o Sută de Ani. Calais a fost ultimul loc pe care l-au pierdut.

— O sută de ani! făcu Alice ochii mari.

Era uşor s-o impresionezi pe Alice. Nu ştia aproape nimic. Lisa credea că e retardată.

Într-o dimineaţă, eram în bucătărie şi mâncam pâine prăjită cu miere.

— Ce-i asta? întrebă Alice.

— Pâine prăjită cu miere.

— N-am gustat niciodată miere, spuse Alice.

Am rămas cu gura căscată. Cine îşi putea imagina o existenţă atât de mărginită, încât să excludă mierea?

— Niciodată? am întrebat eu.

Georgina îi dădu o felie. Ne uitarăm la ea în timp ce mânca.

— Are gust de albine, ne anunţă ea.

— Cum adică? întrebă Lisa.

— Puţin zburlită şi furnicătoare...aşa, ca albinele.

Am luat o altă îmbucătură din pâinea mea. Avea gust de miere pur şi simplu şi nu-mi puteam aduce aminte cum mi se păruse când gustasem prima oară.

Mai târziu, în aceeaşi zi, în timp ce Alice se dusese să facă testul Rorschach* am întrebat:

---

* Testul Rorschach, conceput de psihiatrul elveţian Hermann Rorschach, pentru analiza personalităţii, în care persoana supusă testului trebuie să spună ce-i sugerează un set standard de pete de cerneală; rezultatele sunt apoi analizate şi interpretate.

— Cum poate cineva care n-a mâncat niciodată miere să aibă o familie care își permite s-o trimită într-un loc ca acesta?

— Probabil că e un caz atât de incredibil și interesant încât au primit-o pentru bani mai puțini, spuse Georgina.

— Mă îndoiesc, zise Lisa.

Timp de câteva săptămâni, Alice Callais-Callous nu dădu nici un semn că ar fi nici nebună cu-adevărat, nici prea interesantă. Până și Georgina se plictisise de ea.

— Nu știe nimic, de parcă și-ar fi petrecut toată viața într-o debara, spuse Georgina.

— Probabil așa a fost, adăugă Lisa. Închisă într-o debara și mâncând Cheerios.

— Vrei să spui că au ținut-o acolo părinții ei? am întrebat eu.

— De ce nu, nu i-au dat ei numele de Alice Callous? spuse Lisa.

Era o explicație la fel de bună ca oricare alta pentru faptul că, peste aproximativ o lună, Alice explodă ca un vulcan.

— Are ceva energie fata asta, observă Georgina.

Din camera de izolare, de la capătul holului se auzeau zgomote înfundate, urlete și izbituri.

A doua zi, în vreme ce ședeam pe podea, sub tabla de pe perete, Alice trecu însoțită de două asistente, către camera de maximă securitate. Fața îi era umflată de plâns și atâta zbucium. Nici nu se uită la noi. Era preocupată de gândurile ei complicate — se vedea asta din felul pieziș în care se uita și din modul cum își mișca buzele.

Numele ei dispăru destul de repede de pe tablă.

— Cred că s-a instalat definitiv acolo, spuse Lisa.

— Ar trebui să-i facem o vizită, zise Georgina.

Asistentele considerau că era frumos din partea noastră să vrem s-o vizităm pe Alice. Au fost de acord ca să se ducă Lisa. Se gândeau probabil că nu avea ce să i se întâmple în camera de securitate maximă.

De afară nu arăta într-un fel anume. Nu avea nici măcar vreo ușă în plus. Înăuntru era însă diferit. Ferestrele aveau ecran, asemenea ferestrelor noastre dar mai aveau și gratii în plus. Niște gratii subțiri, la distanțe de câțiva centimetri, și totuși erau gratii. Baia nu avea ușă iar closetul nu avea scaun.

— De ce nu are scaun? am întrebat-o pe Lisa.

— Ar putea să-l smulgă și să bușească pe cineva cu el? Habar n-am.

Cabinetul asistentelor nu era deschis ca în secția noastră, ci baricadat cu geamuri armate. Asistentele erau ori înăuntru ori afară. În secția de securitate maximă nu puteau să se aplece peste ușa deschisă la jumătate, ca să trăncănească.

Iar camerele nu erau camere adevărate. Erau celule. Erau camere de izolare, de fapt. În afară de niște saltele goale, pe care stăteau niște ființe, nu era nimic altceva înăuntru. Spre deosebire de camerele noastre de izolare, aveau ferestre care erau însă mici, la înălțime, întărite cu plasă de sârmă, cu ecran de securitate și gratii. Majoritatea ușilor erau deschise, astfel încât am pornit-o în josul coridorului, spre camera lui Alice. Puteam vedea oamenii așezați pe saltele. Unii erau goi. Alții nu stăteau pe saltea ci în picioare, sau ghemuiți, într-un colț.

Asta era tot. Nimic altceva. Niște cămăruțe goale în care se afla câte o ființă, ghemuită, undeva, într-un colț.

Camera lui Alice nu mirosea bine. Pereții erau mânjiți cu ceva. Și ea era mânjită. Stătea pe saltea, cu brațele în jurul genunchilor.

— Bună, Alice, spuse Georgina.

— Ăsta e căcat, îmi șopti Lisa. S-a mânjit toată cu propriul ei căcat.

Am rămas în afara ușii. Nu voiam să intrăm din cauza mirosului. Alice arăta ca altcineva, de parcă ar fi căpătat un alt chip. Arăta cumva bine.

— Cum merge? întrebă Georgina.

— E bine, spuse Alice. Avea vocea răgușită. Sunt răgușită, spuse. Am țipat.

— Aha, spuse Georgina.

Vreme de un minut nimeni nu mai spuse nimic.

— Sunt mai bine, zise Alice.

— Bun. Atunci, pe curând, OK? zise Georgina.

— Mulțumesc că ați venit, spuse Alice. Își desfăcu mâinile ca să ne facă semn cu mâna.

Ne-am îndreptat către camera asistentelor, unde însoțitoarea noastră se dusese să-și viziteze colegele. N-o puteam vedea. Georgina bătu cu degetele în geam. Persoana de serviciu se uită la noi și dădu din cap.

— Vreau să ies de aici, am spus eu.

Georgina bătu iarăși în geam.

— Vrem să ne întoarcem în SB 2, spuse ea cu glasul ridicat.

Persoana de serviciu dădu din cap dar asistenta noastră nu apăru.

— Poate ne-au păcălit, spuse Lisa. Or să ne lase aici.

— Asta-i o glumă proastă, am zis eu.

Georgina bătu iarăși cu degetele în geam.

— Rezolv eu, spuse Lisa. Își scoase bricheta din buzunar și-și aprinse o țigară.

Două asistente țâșniră imediat din cameră.

— Dă-mi bricheta, spuse una din ele, în timp ce alta îi smulgea țigara.

— Vrem să fim însoțite până în SB 2, spuse Lisa zâmbind.

Asistentele se întoarseră în camera lor.

— Fără brichete, în zona de maximă securitate. Fumatul numai sub supraveghere. Știam că asta o să le miște din loc, spuse Lisa, scoțând o altă țigară, după care o puse la loc în pachet.

Asistenta noastră ieși din cameră.

— Asta da vizită scurtă, spuse. Ce face Alice?

— Zice că se simte mai bine, zise Georgina.

— Avea căcat... am început eu, dar nu puteam descrie.

— Nu-i ceva atât de neobișnuit, spuse asisteta noastră.

Salonul nostru oribil, dormitoarele noastre bucșite de mese și scaune, pături și perne, o infirmieră vorbind cu Polly, peste ușa deschisă la jumătate, creta albă în farfurioara de sub tablă, așteptându-ne să ne semnăm: din nou acasă.

— Ah, am oftat eu de câteva ori la rând. Nu puteam să trag destul aer în piept sau să-l dau afară.

— Ce crezi că s-a întâmplat cu ea? întrebă Georgina.

— Ceva, spuse Lisa.

— Căcat pe pereți, ah, Dumnezeule, am zis. Asta ni se poate întâmpla și nouă?

— Zicea că se simte mai bine, spuse Georgina.

— Totu-i relativ, spuse Lisa.

— N-ar putea să ni se întâmple, așa-i?

— Să nu vă lăsați. Nu uitați asta, zise Georgina.

Umbra realului

Psihanalistul meu e mort acum. Înainte să fie psihanalistul meu, fusese terapeutul meu și îmi era drag. Vederea din biroul său, de la etajul întâi al secției de securitate maximă, era odihnitoare: copaci, vânt, cer. Adeseori tăceam. În secția noastră era atât de puțină liniște. Priveam copacii și nu spuneam nimic și el se uita la mine și nu spunea nimic. Era plăcut.

Din când în când spunea el ceva. Odată, am adormit scurt, în scaunul din fața lui, după o noapte plină de urlete și țipete în secția noastră.

— Vrei să te culci cu mine, spuse el triumfător.

Am deschis ochii și m-am uitat la el. Palid, chelit prematur, cu pungi palide sub ochi, nu era genul cu care aș fi vrut să mă culc.

În marea parte a timpului era OK. A început să mă întrebe: „La ce te gândești?" Niciodată nu știam ce să răspund. Capul îmi era complet gol și îmi plăcea așa cum era. Apoi începea să-mi spună ce aș fi putut eu să gândesc. „Azi pari tristă." Sau „Azi pari puțin nelămurită de ceva." Firește că eram tristă și nelămurită. Aveam optsprezece ani, era primăvară și eu eram după gratii.

În cele din urmă a spus atâtea lucruri greșite despre mine, încât a trebuit să-l lămuresc, ceea ce și dorise de la bun început. Mă iritase faptul că îi reușise figura. De fapt, eu știam deja ce simțeam; el era cel care nu știa.

Îl chema Melvin. Îmi părea rău pentru el, din cauza asta.

Adeseori, în drumul de la secția noastră spre cea de maximă securitate, îl vedeam venind cu mașina la cabinet. De obicei conducea o dubiță cu imitație de furnir, dar uneori conducea și un Buick negru și lucitor, cu ferestre ovale și capotă de vinilin. Apoi, într-o zi, trecu în goană pe lângă mine, într-o mașină sport, verde și ascuțită, pe care o propti cu un scrâșnet în locul de parcare.

Am început să râd, în dreptul biroului său, pentru că înțelesesem ceva în legătură cu el și era nostim. Abia așteptam să-i spun.

Când am intrat, i-am spus:

— Ai trei mașini, nu-i așa?

Aprobă din cap.

— Dubița, sedanul și mașina sport.

Dădu iarăși din cap.

— Asta-i psihicul! am zis. Eram agitată. Știi, dubița este Eul, solid, pe care te poți baza, sedanul este Supraeul — așa cum vrei tu să pari, puternic și impunător —, iar mașina sport este Se-ul; este Se-ul, pentru că este de nestăvilit, și rapid, și periculos și poate puțin interzis. I-am zâmbit. E nouă, așa-i? Mașina sport?

De data asta nu a mai încuviințat din cap.

— Nu crezi că-i grozav? l-am întrebat. Nu crezi că-i grozav că mașinile tale sunt psihicul tău?

N-a spus nimic.

La scurt timp după asta, a început să mă bată la cap să încep ședințele de psihanaliză.

— N-ajungem nicăieri așa, spunea el. Cred că psihanaliza e ce-ți trebuie.

— De ce ar fi altceva? voiam eu să știu.

— N-ajungem nicăieri, repeta el.

După câteva săptămâni își schimbă tactica.

— Ești singura persoană din spital care ar suporta psihanaliza.

— Oh, da, și de ce, mă rog?

Nu-l credeam dar mă intriga.

— Ai nevoie de o personalitate destul de bine integrată, ca să intri în psihanaliză.

M-am întors în secție, emoționată la gândul personalității mele destul de bine integrate. N-am spus nimănui, ar fi însemnat că vreau să mă laud.

Dacă i-aș fi spus Lisei „Am o personalitate destul de bine integrată și de aceea încep psihanaliza cu Melvin", ea ar fi scos niște sunete guturale și ar fi spus „Căcănarii! Sunt în stare să spună orice!", iar eu nu m-aș mai fi dus.

Am ținut însă în mine. Mă flatase — mă cunoștea destul de bine ca să știe că eram înnebunită după complimente — și, în semn de recunoștință, eu acceptasem fără proteste.

Vederea mea, acum, era un perete de un alb inexpresiv. Fără copaci, fără Melvin care să mă privească, în timp ce eu mă uit în altă parte. Îi simțeam prezența, rece și dură. Singurele lucruri pe care le spunea erau „Da?" și „Ai putea să-mi spui mai multe despre asta?" Dacă eu îi spuneam „Urăsc să mă uit la peretele ăsta nenorocit", el spunea „Ai putea să-mi spui mai multe despre asta?" Dacă eu spuneam „Urăsc chestia asta cu psihanaliza", el zicea „Da?"

O dată l-am întrebat: „De ce te-ai schimbat? Nu erai tu prietenul meu?" — „Ai putea să-mi spui mai multe despre asta?"

Am început psihanaliza în noiembrie, când mai mergeam încă cu grupul. De cinci ori pe săptămână, mă alăturam unei turme de paciente conduse de o soră, care urmau să ajungă la doctorii lor. Numai că majoritatea cabinetelor erau în clădirea administrativă, adică în partea opusă secției de maximă securitate. Să merg cu grupul era de parcă aș fi mers cu autobuzul pe un traseu greșit. M-am plâns și am obținut privilegii de deplasare.

Ora mea la doctor începea acum cu un telefon dat asistentelor, pentru a le anunța că ajunsesem în cabinetul lui Melvin. Se sfârșea cu telefonul meu ca să le anunț că plecam.

Lui Melvin nu-i plăcea treaba cu telefonul. Făcea ochii mici când vorbeam la telefon. Ținea telefonul aproape de el, pe birou. În fiecare zi trebuia să-l rog să-l împingă spre mine ca să pot să sun.

Probabil că s-a plâns, pentru că la scurt timp am primit privilegiu de ieșit afară — numai în cazul terapiei dar tot era ceva. La celelalte activități mai eram încă în grup.

În acea zi de decembrie când, împreună cu Georgina și alte persoane, am plecat spre bufet, am descoperit tunelurile.

Se spune despre Columb că a descoperit America și Newton gravitația, de parcă America și gravitația nu erau acolo când Columb și Newton au aflat despre ele. Tot așa am simțit și în legătură cu tunelurile. Nu însemnau pentru nimeni ceva nou, dar m-au impresionat atât de tare, încât aveam sentimentul că existau datorită mie.

Era o zi de decembrie, tipică pentru zona Bostonului: nori de o culoare metalică scuipând ploaie amestecată cu fulgi plați și apoși și un vânt numai bun să te facă să închizi ochii.

— Tuneluri, spuse sora.

Am ieșit prin ușile cu închizători duble și apoi am coborât scările, ca de obicei — secția noastră era la etajul doi. Erau multe uși în hol, din care una dădea afară. Asistenta a deschis o altă ușă și am luat-o iarăși în jos, pe alte scări. Am ajuns apoi la tuneluri.

Mai întâi mirosul lor minunat: miroseau a lenjerie, curată și proaspăt călcată. Temperatura, cel puțin douăzeci și opt de grade, când afară erau zero, probabil chiar sub zero, cu aer condiționat (deși în nevinovatul deceniu șase, aerul condiționat, la fel ca și era digitală nu fuseseră încă descoperite). Lumina lor șovăitoare, pereții lungi cu cahle galbene, tavanele boltite, bifurcațiile, colțurile, direcțiile neumblate, ale căror deschideri galbene te atrăgeau ca niște guri strălucitoare, deschise. Ici și acolo, pe câte o cahlă albă, prinsă între cele galbene, erau indicatoare: bufetul, Administrația, Aripa de Est.

— E grozav, am spus.

— N-ai mai fost niciodată pe-aici? întrebă Georgina.

— Astea merg pe sub întreg spitalul? am întrebat-o eu pe asistentă.

— Da. Poți ajunge oriunde. Dar e ușor să te și pierzi.

— Și indicatoarele?

— Nu prea sunt destule, râse ea. O chema Ruth și era o asistentă de treabă. Aici scrie Aripa de Est dar mai încolo ajungi la o bifurcație și nu mai ai nici un semn.

— Și ce faci?

— Trebuie pur și simplu să cunoști drumul.

— Pot veni aici și singură? am întrebat. N-am fost surprinsă când Ruth mi-a spus că nu.

Tunelurile au devenit obsesia mea.

— Are cineva timp să mă ducă la tuneluri? întrebam eu în fiecare zi. Cam o dată pe săptămână, mă lua câte cineva.

Iată-le, întotdeauna calde și curate, galbene și pline de promisiuni, cu apa pulsând în țevile de încălzire care șuierau și cântau, în timp ce-și făceau treaba. O interconectare totală, fiecare element urmându-și drumul propriu către o țintă anume.

— E ca și cum te-ai afla într-o hartă — adică nu ai citi-o ci te-ai afla în interiorul ei, i-am spus lui Ruth, într-o zi, când mă conducea într-acolo. E mai mult schița unui lucru decât lucrul acela în sine.

Nu spunea nimic, știam că ar fi trebuit să tac din gură, dar nu eram în stare.

— Cred că este însăși esența acestui spital, acolo jos... înțelegi ce vreau să spun?

— Timpul a expirat, spuse Ruth. În zece minute trebuie să încep controlul.

În februarie l-am întrebat pe Melvin:

— Știi tunelurile alea?

— Ai putea să-mi spui mai multe despre ele?

Habar n-avea de ele. Dacă ar fi avut, mi-ar fi răspuns: „Da?"

— Sunt tuneluri sub întreg spitalul ăsta. Totul este conectat la tuneluri. Poți să intri în ele și apoi să ajungi oriunde. E cald, plăcut și liniștit acolo.

— Un pântec, spuse Melvin.

— Nu e un pântec, am zis.

— Da.

Când Melvin spunea *Da*, fără intonație interogativă, însemna *Nu*.

— Este opusul unui pântec, i-am spus. Un pântec nu se duce nicăieri. M-am tot gândit cum să-i explic tunelurile lui Melvin: Spitalul e pântecul, de fapt. Nu poți pleca nicăieri, e zgomotos și tu ești prins înăuntru. Tunelurile sunt la fel ca spitalul dar fără problema asta.

N-a spus nimic și eu am tăcut la rândul meu.

— Ți-aduci aminte de umbrele de pe perete?

— Da.

Nu și le aducea aminte.

— Platon spunea că fiecare lucru de pe lumea asta nu este decât umbra unui lucru real pe care noi nu-l putem vedea. Și acel lucru real nu este ca umbra ci e un fel de esență, ca o..... nu-mi veni nimic în cap, vreme de un minut. Ca o super-masă.

— Ai putea să-mi spui mai mult despre asta?

Super-masa nu era un exemplu bun.

— E ca o nevroză, i-am spus. Acum inventam. Ca atunci când ești enervat și asta-i starea ta adevărată, dar ceea ce se vede este că ți-e frică de câini, să nu te muște. Pentru că ceea ce vrei tu de fapt este să-i muști pe toți. Înțelegi?

Acum, că spusesem asta, credeam că fusesem destul de convingătoare.

— De ce ești furioasă? întrebă Melvin.

A murit tânăr, de un atac. Eu am fost primul lui pacient pe care l-a psihanalizat; am aflat asta după ce am renunțat la psihanaliză. Am renunțat la un an de zile după ce am ieșit din spital. Eram sătulă, în sfârșit, de toată aiureala cu umbrele.

Stigmatografie

Spitalul avea o adresă, Mill Street nr. 115. Asta ca să ai o acoperire, în caz că vreuna dintre noi era destul de zdravănă ca să-și caute o slujbă, încă din spital. Chestia asta te proteja la fel de mult ca Pennsylvania Avenue nr. 1600.

— Ia să vedem, nouăsprezece ani, domiciliul în Pennsylvania Avenue nr. 1600... hei, dar asta-i Casa Albă!

Potențialii angajatori ne aruncau exact genul ăsta de privire, doar că nu atât de amabilă.

În Massachusetts, Mill Street nr. 115 însemna o adresă celebră. Pentru o slujbă, pentru închirierea unui apartament, pentru obținerea carnetului de conducere, în general pentru orice. Ați fost vreodată internată pe probleme de sănătate mintală? Ah, nu, mi-a plăcut doar Belmont atât de mult, încât m-am hotărât să mă mut în Mill Street 115.

— Locuiești pe Mill Street numărul o sută cincisprezece? m-a întrebat un omuleț care conducea un atelier de cusătorie, în Harvard Square, unde încercam să-mi găsesc de lucru.

— Îhî.

— Și cât timp ai locuit acolo?

— Ah, o perioadă, am răspuns eu, dând din mână, înspre trecut.

— Și bănuiesc că n-ai mai lucrat de ceva vreme? zise el, lăsându-se mulțumit pe spate.

— Nu. M-am tot gândit la una și alta.

N-am primit slujba. Când am părăsit atelierul, mi-a aruncat o privire de-o asemenea intimitate încât m-am înfiorat. Știu cine ești, spunea privirea lui.

Ce eram noi de fapt, de puteau să ne cunoască atât de repede și de bine?

Eram probabil mai bine decât fuseserăm înainte să intrăm la spital. Eram mai mature și mai conștiente de noi înșine. Multe dintre noi își petrecuseră ani de zile în spital, urlând și dând bătaie de cap tuturor, iar acum erau gata să schimbe totul. În lipsa ei, învățasem toate să prețuim libertatea și am fi făcut orice ne stătea în putință să o obținem și s-o păstrăm.

Întrebarea era ce puteam face.

Eram noi în stare să ne sculăm în fiecare dimineață, să facem duș, să ne îmbrăcăm și să mergem la muncă? Puteam noi gândi corect? Puteam să ne abținem să spunem lucruri aiurea, atunci când ne veneau în cap?

Unele dintre noi erau în stare, altele nu. Din punctul de vedere al celor din jur, eram totuși stigmatizate.

Există întotdeauna o doză de fascinație în repulsie: oare mi s-ar putea întâmpla așa ceva și mie? Cu cât acest lucru este mai puțin probabil să ți se întâmple, cu atât mai puțin înfricoșător este să-l privești sau să ți-l imaginezi. O persoană care nu vorbește singură sau care nu se holbează în gol este, așadar, mai îngrijorătoare decât una care face așa ceva. Cineva care se comportă „normal" își pune neplăcuta întrebare: Care este diferența în-

tre persoana asta și mine? Și apoi inevitabil: Eu cum de rămân în afara casei de nebuni? Iată poate de ce este folositor un stigmat.

Unii oameni sunt mai speriați decât alții.

„Ai stat aproape doi ani la casa de nebuni? De ce naiba ai fost acolo? Nu pot să cred așa ceva!" Traducere: Dacă tu ai fost nebună, atunci și eu sunt nebun, dar eu nu sunt, deci toată povestea trebuie să fi fost o greșeală.

„Ai stat aproape doi ani la casa de nebuni? Dar ce-ai avut?" Traducere: Trebuie să aflu care sunt caracteristicile nebuniei ca să mă asigur că nu sunt și eu nebun.

„Ai stat aproape doi ani la casa de nebuni? Hmmm. Când s-a întâmplat asta exact?" Traducere: Mai ești contagioasă?

Am renunțat să le-o mai spun oamenilor. Nu câștigam nimic dacă le spuneam. Cu cât tăceam mai mult, cu atât mai departe ajungeam, până când persoana din mine care fusese în spital devenea un punct încețoșat iar cea care nu vorbea despre asta devenea tot mai mare, mai puternică și mai ocupată. Începeam să simt și eu repulsie. Nebunii: îi miroseam imediat și nu voiam să am de-a face cu ei. Nici acum nu vreau. Nu pot inventa răspunsuri liniștitoare la întrebările îngrozitoare pe care ei le pun.

Nu-mi puneți astfel de întrebări! Nu mă întrebați ce înseamnă viața sau cum să recunoaștem realitatea sau de ce trebuie să suferim atât de mult. Nu-mi povestiți despre cum nimic nu vi se pare real, cum totul este căptușit cu gelatină și strălucește ca uleiul în soare. Nu vreau să aud despre tigrul care stă în colț, sau despre Îngerul Morții sau telefoanele primite de la Ioan Botezătorul. S-ar putea să mă sune și pe mine, dar n-am de gând să ridic receptorul.

Dacă eu, care m-am revoltat înainte, sunt acum atât de departe de Sinele meu nebun, cât de departe ați ajuns voi care nu v-ați revoltat și cât de profundă a fost repulsia voastră?

4 septembrie, 1968
Compania de Telefoane New England
Str. Franklin 165
Boston, Massachusetts

Ref: Dra Susanna N. Kaysen
Str. Callender
Cambridge, Massachusetts

Domnilor,
Vă informăm prin prezenta că dra Susanna N. Kaysen a fost din aprilie 1967 pacienta mea, pe motive psihiatrice. Va părăsi în scurt timp spitalul și va locui la adresa de mai sus. Mi se pare important pentru sănătatea mintală și fizică a drei Kaysen ca ea să poată intra ușor în contact telefonic cu noi. Prin urmare, vă rog să o ajutați în legătură cu obținerea unui telefon, cât mai repede cu putință.
Îmi dau seama că această perioadă a fost și mai este încă una dificilă pentru compania dvs. din cauza grevei care constat cu satisfacție că s-a rezolvat. Îmi exprim din nou aprecierile mele pentru orice veți întreprinde în ajutorul drei Kaysen.

Cu stimă,
M. D.
Psihiatru de serviciu SB-II

September 4, 1968

New England Telephone Co.
185 Franklin Street
Boston, Massachusetts

Re: Miss Susanna N. Kaysen
[redacted]Callender Street
Cambridge, Massachusetts

Gentlemen:

This is to inform you that Miss Susanna N. Kaysen has been a patient under my care for psychiatric condition since April 27, 1967. She is shortly to leave the hospital and reside at the above address. I feel it important for Miss Kaysen's physical and mental well-being for us to have easy access to one another via telephone contact. I, therefore, urge you to give her whatever assistance you can in obtaining a telephone at the earliest possible date.

I realize that this is and has been a difficult time for the company because of the recent strike which I am happy to see has been settled. Again I express my appreciation for whatever you can do to help Miss Kaysen.

Yours sincerely,

[redacted] M.D.
Psychiatrist In Charge, SB-II

[redacted]/mc

10 iulie, 1973
Registratura
Spring Street 40
Watertown, Mass. 02172
Stimate domn:

Dna Susanna (Kaysen) Wylie a fost internată la Spitalul McLean din 27 aprilie 1967 până în 4 octombrie 1968. Ulterior s-a căsătorit și a obținut un post de răspundere. La momentul demiterii ei fără rezerve, în 3 ianuarie 1969, nu exista nici un motiv pentru ca ea să nu fie în stare să conducă un automobil.
Dacă aveți și alte întrebări, vă rog să mă contactați.
Cu stimă,
M. D.

cc Susanna Wylie

July 10, 1973

Office of the Registry
40 Spring Street
Watertown, Mass. 02172

Dear Sir:

Mrs. Susanna (Kaysen) Wylie was at McLean Hospital from April 27, 1967, through October 4, 1968. She has subsequently been married and has managed a responsible job. At the time of her outright discharge on January 3, 1969, there was no reason why she could not operate a motor vehicle.

If you have any further questions, please call me.

Sincerely,

[redacted] M.D.

[redacted]/jbw

cc Susanna Wylie

Noi frontiere în sănătatea dentară

Sentința mea de un an și jumătate se apropia de sfârșit, sosise așadar vremea să-mi planific viitorul. Aveam aproape douăzeci de ani.

Avusesem două slujbe la viața mea: trei luni în vânzarea de ustensile pentru bucătari profesioniști, multe dintre ele scăpându-le pe jos și spărgându-le, și o săptămână de dactilografie la contabilitatea de la Harvard, unde i-am terorizat pe studenți, trimițându-le chitanțe de achitat de 10 900 $, dar care trebuiau citite ca fiind în valoare de 1 900 $.

Făceam toate aceste greșeli, terorizată fiind de supraveghetor. Era un negru elegant și chipeș care bântuia toată ziua printre rândurile de dactilografe, supraveghindu-ne cum muncim.

— Nu poți fuma, zicea el.

— Dar dumneavoastră fumați.

— Dactilografele n-au voie să fumeze.

M-am uitat în jurul meu prin cameră. Toate dactilografele erau femei. Toți supraveghetorii erau bărbați. Supraveghetorii fumau, dactilografele nu.

Când a sosit ora pauzei, la zece și un sfert, baia era plină cu dactilografe care fumau.

— Nu putem fuma pe hol? am întrebat. În afara băii era o scrumieră.

Nu, nu puteam. Trebuia să fumăm în baie.

Cealaltă problemă erau hainele.

— Fără fuste mini, spunea supraveghetorul.

Asta mă încurca fiindcă aveam numai fuste mini și, ca și acum, nici un ban în buzunar.

— De ce? l-am întrebat.

— Fără fuste mini, a repetat.

Cu fumatul a fost luni, cu fustele mini a fost marți. Miercuri purtam mini negru cu ciorapi negri și speram că totul va fi bine.

— Fără fuste mini, spuse el.

Am țâșnit spre baie să trag o țigară.

— Nu se fumează în afara pauzei, mormăi el, când, la tura următoare, ajunse în dreptul mesei mele.

Din acel moment, am început să fac greșelile mele cele mai serioase.

Joi mi-a făcut semn cu degetul să vin până la biroul lui, unde era așezat și fuma.

— Ai câteva greșeli. Nu le putem accepta, spuse el.

— Dacă aș putea fuma, n-aș face atât de multe.

Scutură doar din cap.

Vineri nu m-am dus la lucru. Nici n-am sunat. Am stat în pat, am fumat și m-am gândit la birou. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mi se părea mai absurd. Nu puteam lua în serios toate acele reguli. Am început să râd, gândindu-mă la dactilografele îngrămădite în baie și fumând.

Era însă slujba mea. Mai mult de atât, eram singura persoană care avea probleme cu acele reguli. Toate celelalte le acceptaseră.

Era cumva un semn al nebuniei mele?

M-am gândit tot weekendul la asta. Eram nebună sau aveam dreptate? În 1967 era greu să răspunzi la o astfel de întrebare. Chiar și douăzeci și cinci de ani mai târziu era greu să răspunzi la așa ceva.

Sexism! Era sexism, pur și simplu sexism — asta-i răspunsul, nu?

E adevărat, era sexism. Dar eu tot am probleme cu respectarea regulilor de fumat. Acum avem *smokism*, terorizarea fumătorilor. Este unul dintre motivele pentru care am devenit scriitoare: să fiu lăsată să fumez în pace.

— Scriitoare, i-am spus asistentei sociale care m-a întrebat ce aveam de gând să mă fac după ce ieșeam din spital. Am de gând să devin scriitoare.

— E un hobby drăguț, dar din ce o să-ți câștigi existența?

Nu mă înțelegeam prea bine cu asistenta mea socială. Nu-mi plăcea fiindcă nu înțelegea că asta eram *eu* și că aveam să devin scriitoare, n-aveam să dactilografiez chitanțe sau să vând vase *au gratin* sau să fac mai știu eu ce alte lucruri stupide. Nu mă plăcea pentru că eram arogantă și necooperantă și probabil încă nebună, din pricină că insistam atâta că o să devin scriitoare.

— Tehnician dentar, îmi spuse ea. Uite biletul. Cursul durează doar un an. Sunt sigură că vei face față responsabilităților.

— Nu-nțelegi, i-am spus.

— Nu, *tu* nu-nțelegi.

— Urăsc dentiștii.

— E o muncă curată. Trebuie să fii realistă.

— Valerie, vrea să mă trimită să mă fac tehnician dentar. E imposibil, am spus eu când am ajuns înapoi în secție.

— Ah, asta nu-i rău. O muncă frumoasă și curată. Nici Valerie nu părea să înțeleagă.

Din fericire am fost cerută în căsătorie și mi-au dat drumul. În 1968, oricine înțelegea o cerere în căsătorie.

Topografia viitorului

Crăciunul la Cambridge. Studenții de la Harvard aflați în New York și Oregon schimbaseră locurile cu cei de la Columbia și Reed din Cambridge: schimbarea scaunelor de orchestră.

Fratele prietenului meu care avea să moară de o moarte violentă — dar asta nu știam la acea vreme; moartea lui era la o distanță de doi ani în viitor — m-a dus la film unde l-am întâlnit pe viitorul meu soț. Căsătoria noastră era și ea la o distanță de doi ani în viitor.

Ne-am întâlnit în fața cinematografului Battle. Rula filmul *Les Enfants du Paradis*. În aerul strălucitor și uscat de decembrie, Cambridge părea în acea seară un fel de paradis, plin de lumini și cumpărători de Crăciun și de o zăpadă uscată și fină. Zăpada cădea pe părul moale și blond al viitorului meu soț. El și fratele prietenului meu care avea să moară fuseseră la același liceu. Acum venise acasă de la Reed pentru vacanța de Crăciun.

M-am așezat între ei în balcon, unde puteam fuma. Cu mult înainte ca Baptiste s-o piardă pe Garance în mulțime, viitorul meu soț îmi luase mâna într-a lui. Continuă să mă țină de mână, până când am ieșit din sală și

fratele prietenului meu a avut tactul să ne lase acolo, în seara cu ninsoare învolburată.

Refuza să-mi dea drumul. Eram încă prinși de film și Cambridge era frumos în acea noapte, plin de posibilități și de viață. Ne-am petrecut noaptea împreună, într-un apartament pe care îl împrumutase de la un prieten.

El s-a întors la Reed, eu la vândutul de forme de brioșe și prese de usturoi. Viitorul începea să mi se închidă în față și am uitat de el.

El nu a uitat de mine. Când a absolvit, în acea primăvară, s-a întors la Cambridge și mi-a dat de urmă la spital. Se ducea la Paris pentru toată vara, dar avea să-mi scrie, așa mi-a spus. N-avea să uite să-mi scrie, mi-a zis.

N-am dat nici o atenție. El trăia într-o lume cu un viitor, iar eu nu.

Când s-a întors de la Paris, lucrurile stăteau prost. Plecarea lui Torrey, problema cu oasele mele, obsesia cu timpul pe care îl pierdusem pe scaunul de la dentist. Nu voiam să-l văd. Le-am spus asistentelor că eram prea supărată.

— Mi-e imposibil! sunt prea supărată.

În schimb am vorbit la telefon. Se muta la Ann Arbor. Mie îmi era indiferent.

Nu i-a plăcut la Ann Arbor. Opt luni mai târziu s-a întors și a vrut să mă viziteze din nou.

Lucrurile nu mai stăteau atât de prost. Aveam o mulțime de privilegii. Mergeam la film, pregăteam cina împreună la el acasă, urmăream numărătoarea soldaților căzuți, la știrile de la ora șapte. La unsprezece și jumătate chemam un taxi și mă întorceam la spital.

La sfârșitul acelei veri, corpul neînsuflețit al prietenului meu a fost găsit căzut în casa liftului. Era o vară fier-

binte și cadavrul începuse să se descompună. Acolo se terminase viitorul lui, într-un subsol, într-o zi caniculară.

Într-o noapte de septembrie, mă întorsesem mai devreme la spital, înainte de unsprezece. Lisa stătea cu Georgina în camera noastră.

— Am fost cerută în căsătorie, în seara asta, am spus.

— Ce-ai zis? întrebă Georgina.

— Am fost cerută în căsătorie. Când am rostit a doua oară cuvintele am fost mai surprinsă decât prima oară.

— Lui. Ce i-ai zis lui? întrebă Georgina.

— Am spus da.

— Vrei să te măriți cu el? întrebă Lisa.

— Sigur, am spus, deși nu eram complet sigură.

— Și apoi ce-o să se întâmple? spuse Georgina.

— Cum adică?

— Ce-o să se-ntâmple după ce te măriți?

— Nu știu. Nu m-am gândit la asta.

— Ai face bine să te gândești, spuse Lisa.

Am încercat. Am închis ochii și m-am gândit la noi doi în bucătărie, tăind legumele și prăjindu-le pe foc. M-am gândit la înmormântarea prietenului meu. M-am gândit la mersul la cinema.

— Nu știu, am spus. O să fie liniște. E ca... nu știu. E ca și cum ai cădea de pe un deal. Cred că pur și simplu viața mea se va opri când o să mă mărit, am spus râzând.

Nu s-a oprit. N-a fost nici liniște. În final, l-am pierdut. Am făcut-o intenționat, așa cum Garance l-a pierdut pe Baptiste în mulțime. Simțeam nevoia să fiu singură. Voiam să continuu să merg singură înspre viitorul meu.

Minte *versus* creier

Indiferent de cum îi spunem — minte, caracter, suflet — ne place să credem că posedăm ceva mult mai grozav decât suma neuronilor noștri și asta ne „însuflețește".

O mare parte a minții se dovedește totuși a fi creier. Memoria este un tipar anume al schimbărilor celulare pe anumite zone ale creierului nostru. O stare de spirit este un compus de neurotransmițători: prea multă acetilcolină, prea puțină serotonină și ai căzut în depresie.

Ce mai rămâne, așadar, din mintea noastră?

E un drum lung de la insuficiența de serotonină și până la a crede că lumea este „fanată, plată și neprofitabilă"; chiar și dacă scrii o piesă despre o persoană bântuită de un astfel de gând. Mintea noastră ocupă destul spațiu. Trebuie să fie ceva care interpretează toată această gălăgie a neuronilor. O fi neapărat de natură metafizică? N-o fi poate un număr — un număr imens — de funcții ale creierului care lucrează în paralel? Dacă această întreagă rețea de activități minuscule și simultane care constituie un gând ar putea fi identificate și desenate, „mintea" ar putea deveni vizibilă.

Interpretul este convins că nu poate fi depistat și vizualizat. „Eu sunt mintea ta", spune el, nu mă puteți descompune *pe mine* în dendrite și sinapse.

E plin de pretenții și explicații. „Ești puțin deprimat din cauza stresului de la serviciu", îți spune el. (Niciodată n-ar spune: „Ești puțin deprimat din cauză că ți-a scăzut nivelul serotoninei.")

Uneori interpretările sale nu sunt credibile, ca atunci când te tai la deget și el începe să urle, „O să mori!" Alteori explicațiile lui sunt neverosimile, când spune, „Douăzeci și cinci de biscuiți de ciocolată ar fi o cină perfectă."

De multe ori nu știe ce vorbește. Și când te decizi că un lucru e greșit, cine sau ce este răspunzător pentru această decizie? Un al doilea interpret, superior în grad?

De ce să ne oprim la doi? Asta-i problema modelului acesta. E fără sfârșit. Fiecare interpret are nevoie de un șef căruia să-i raporteze.

Dar modelul acesta descrie însăși esența conștiinței noastre. Mai întâi e gândul, apoi e analiza gândului și le percepem diferit pe fiecare. Probabil că reflectă aspecte total diferite ale funcțiilor creierului.

Creierul vorbește către el însuși și în timp ce face asta își schimbă percepțiile. Imaginați-vă acest interpret ca pe un corespondent din străinătate care transmite. În acest caz, lumea înseamnă tot ce se află în afara sau interiorul corpului nostru, inclusiv nivelul de serotonină din creier. Al doilea interpret este un analist de știri care scrie comentarii. Își citesc textele unul altuia. Unul are nevoie de date, celălalt are nevoie de o viziune de ansamblu, influențându-se, așadar, unul pe altul. Sunt într-un permanent dialog.

INTERPRETUL 1: Durere în piciorul stâng, la călcâi.

INTERPRETUL 2: Cred că e din cauza pantofului care e prea strâmt.
INTERPRETUL 1: Am verificat. Am scos pantoful. Tot doare.
INTERPRETUL 2: Te-ai uitat la el?
INTERPRETUL 1: Uitat. E roșu.
INTERPRETUL 2: Sânge?
INTERPRETUL 1: Nimic.
INTERPRETUL 2: Nu te mai gândi.
INTERPRETUL 1: Bine.

Un minut mai târziu totuși, vine alt raport:

INTERPRETUL 1: Durere în piciorul stâng, la călcâi.
INTERPRETUL 2: Știu asta deja.
INTERPRETUL 1: Tot mai doare. S-a umflat acum.
INTERPRETUL 2: Nu-i decât o bășică. Nu te mai gândi.
INTERPRETUL 1: Bine.

Două minute mai târziu.

INTERPRETUL 2: Nu umbla la ea.
INTERPRETUL 1: M-aș simți mai bine dacă aș sparge-o.
INTERPRETUL 2: Asta crezi tu. Las-o în pace.
INTERPRETUL 1: Bine, dar să știi că tot doare.

Boala mintală pare a fi problema de comunicare dintre interpretul unu și doi.

Iată o mostră perfectă de confuzie:

INTERPRETUL 1: E un tigru în colțul acela.
INTERPRETUL 2: Nu, nu e tigru, este un birou.
INTERPRETUL 1: E un tigru, e un tigru!
INTERPRETUL 2: Nu fi ridicol. Hai să mergem să ne uităm la el.

În acel moment toate dendritele, neuronii, nivelurile de serotonină și interpreții se mobilizează și o pornesc spre colțul acela.

Dacă nu ești nebun, afirmația celui de al doilea interpret că e vorba de un birou va fi acceptată de primul interpret. Dacă ești nebun, va rămâne în picioare teoria tigrului, a primului interpret.

Problema este că primul interpret chiar vede de fapt tigrul. Mesajele trimise între neuroni sunt cumva greșite. Chimicalele care circulă nu sunt cele bune sau poate impulsurile pornesc către conexiunile greșite. Se pare că asta se întâmplă destul de des, dar cel de-al doilea interpret sare și drege lucrurile.

Gândește-te că ești într-o gară și stai într-un tren, lângă care este un alt tren. Când celălalt tren începe să se miște, ești convins că trenul tău se mișcă. Zgomotul celuilalt tren pare că e zgomotul trenului tău și te uiți cum trenul tău lasă celălalt tren în urmă. Asta poate dura o vreme, poate chiar jumătate de minut, până când interpretul al doilea controlează concluzia primului interpret în legătură cu mișcarea trenului și o corectează. Asta pentru că e greu să contești validitatea impresiilor senzoriale. Suntem în așa fel construiți încât să credem în ele.

Cazul trenului nu trebuie confundat cu o iluzie optică. O iluzie optică conține într-adevăr două realități. Ea nu înseamnă că vasul e greșit și fețele sunt corecte, amândouă sunt corecte iar creierul se mișcă între cele două modele pe care le recunoaște ca fiind diferite. Deși se poate să te apuce amețeala, tot uitându-te când la vas, când la fețe și tot așa, nu poți totuși anula într-un mod atât de visceral simțul realității, cum se întâmplă în cazul trenului.

Uneori, când ți-ai dat seama că trenul tău de fapt nu se mișcă, se poate întâmpla să mai treacă jumătate de minut în care să te afli suspendat între două straturi ale

conștiinței: cel care știe că tu nu te miști și cel care simte că te miști. Poți să te miști încoace și încolo, între aceste două percepții, și să simți un fel de vertij mental. Dacă ți se întâmplă asta, pășești pe terenul nebuniei — locul unde impresiile false poartă eticheta realității.

Freud spunea că psihoticii sunt imposibil de analizat pentru că ei nu pot distinge între fantezie și realitate (tigru versus birou) și analiza lucrează exact pe această distincție. Pacientul trebuie să aranjeze declarațiile de multe ori fantasmagorice ale primului interpret și să le cerceteze cu ajutorul celui de-al doilea. Speranța este că cel de-al doilea interpret are, sau va învăța să aibă, istețimea și intuiția de a dezavua unele dintre cererile absurde pe care primul interpret le-a făcut de-a lungul anilor.

Înțelegeți de ce îndoiala asupra propriei stări mentale este considerată drept un semn bun: cel de-al doilea interpret decantează răspunsul. Ce se întâmplă? zice acesta. Mi se spune că e un tigru dar eu nu sunt convins; poate este ceva în neregulă cu mine. Și asta înseamnă suficientă îndoială pentru a oferi „realității" un punct de sprijin.

Dacă nu există îndoială, nu poate exista analiza. Celui care vine trăncănind despre tigri i se va oferi Thorazine, nu canapeaua.

În momentul în care doctorul propune Thorazine, ce se întâmplă pe propria sa hartă mentală? La începutul zilei, doctorul avusese o hartă împărțită între Supraeu, Eu și Se, cu o sumedenie de linii încâlcite, poate întrerupte, alergând între aceste trei zone. Doctorul era pregătit să trateze ceea ce el sau ea numesc psihicul sau mintea. Deodată doctorul se pregătește să trateze un creier. Creierul acesta nu are o structură asemănătoare psi-

hicului, sau dacă are, atunci nu acolo e problema lui. Problemele lui sunt de natură chimică și electrică.

— Asta e funcția de testare a realității, spune doctorul. Creierul ăsta e complet în ceață și nu pot să-l analizez. Celelalte creiere — minți — nu erau.

Ceva e în neregulă aici. Nu poți să spui despre un fruct că e un măr, atunci când vrei să-l mănânci și că e o păpădie atunci când nu vrei să-l mănânci. El rămâne același fruct, indiferent de intențiile tale. Dar cât de categorică este diferența între creierul care poate recunoaște realitatea și cel care nu poate face asta? Se deosebesc ele la fel de mult ca, să zicem, un picior față de creier? S-ar părea că nu. Recunoașterea versiunii unanim acceptate a realității este doar una dintre milioanele de treburi pe care le are de făcut creierul.

Dacă biochimiștii ar reuși să demonstreze mecanismele fizice ale nevrozelor (fobiile sau alte incapacități de a te bucura de viață), dacă ar putea depista impulsurile și elementele chimice, conversațiile intercerebrale și schimburile de informații care stau la baza acestor stări, și-ar împacheta oare atunci psihanaliștii Se-urile și Eu-rile și s-ar lăsa de meserie?

Parțial au și făcut-o. Depresia, depresia maniacală, schizofrenia: toate bolile astea, care le-au dat atâta bătaie de cap, le tratează acum pe cale chimică. Ia două pastile de litiu și nu mă mai suna dimineața fiindcă nu-i altceva de făcut; este înnăscută.

N-ar strica în cazul acesta niște eforturi de cooperare, de soiul celor făcute de creier.

De aproape un secol, psihanaliștii scriu tratate despre un ținut în care nu au călătorit niciodată, o țară, care, asemenea Chinei, le-a fost mereu inaccesibilă. Deodată, această țară și-a deschis granițele și s-a trezit invadată

de corespondenți străini; neurobiologii consemnează zece noi istorii de caz pe săptămână. Se pare însă că cele două categorii nu-și citesc reciproc lucrările.

Și asta numai pentru că analiștii scriu despre o țară numită Minte iar neurologii raportează dintr-o zonă numită Creier.

Spitalul McLean
Nr. 22 201 Nume: KAYSEN, Susanna
1968
9-4

Raport asupra rezultatului vizitei
G. Diagnostic formal: reacție schizofrenică, tip paranoid (borderline) — momentan în remisie. Pacienta funcționează pe baza unei personalități pasiv-agresive de tip pasiv-dependent.

KAYSEN, Susanna N.
Nr. Spital 22201

Raport în urma vizitei
B. Prognoză: Diminuarea stării depresive și a pornirilor suicidale se poate aștepta în urma spitalizării. E greu de prevăzut gradul de integrare a personalității și a funcției Eului ce pot fi obținute pe termen lung. Putem spune că o relație bună cu spitalul și de cooperare intensă în cadrul terapiei pot duce la dezvoltarea capacității de adaptare. Cu toate acestea, din cauza cronicității bolii și a deficiențelor de bază din cadrul structurii personalității, nu este de așteptat în acest moment o refacere completă. Pacienta poate totuși învăța să facă opțiuni mai înțelepte în favoarea ei, în limitele personalității proprii, astfel încât să fie în stare să obțină, la nevoie, o relație de dependență satisfăcătoare care s-o susțină pentru mai multă vreme.

McLEAN HOSPITAL Page..... B-90

No. 22 201 Name KAYSEN, Susanna

1968
9-4

DISCHARGE OR VISIT SUMMARY:

G. Formal Diagnosis:
Schizophrenic reaction, paranoid type (borderline) - currently in remission. Patient is functioning on a passive-aggressive personality, passive-dependent type.

KAYSEN, Susanna N. 12
Hospital No. 22201

CASE REPORT—CONT'D

B. Prognosis: The resolution of the depressive affect and suicidal drive should be expected as a result of the hospitalization. The degree of personality integration and ego function which may be achieved for the long term is hard to predict. We may say that with a good intensive working relationship in therapy and a successful relationship to the hospital the patient may be able to achieve a more satisfactory means of adapting. Nevertheless because of the chronicity of the illness and the basic deficiencies involved in personality structuring, a more complete recovery is not to be expected at this time. However, the patient may learn to make more wise choices for herself within the boundaries of her personality so that she is able to achieve a satisfactory dependent relationship if necessary which will sustain her for a long period of time.

Tulburări ale personalității borderline[4]

Una dintre trăsăturile esențiale ale acestui gen de tulburări este dominanța unui tip de instabilitate a imaginii de sine, a relațiilor interpersonale și a stării de spirit, începând cu primii ani ai maturității și în contexte foarte variate.

O tulburare evidentă și persistentă a identității este prezentă aproape invariabil. Se manifestă adesea prin nesiguranță în fața câtorva aspecte ale vieții, cum ar fi părerea despre tine însuți, orientarea sexuală, scopuri pe termen lung sau opțiuni profesionale, ce tipuri de prieteni sau iubiți să ai, ce valori să adopți. Persoana are deseori simptome de instabilitate a propriei imagini, cum ar fi sentimentul cronic de gol interior și plictiseală.

Relațiile interpersonale sunt de obicei instabile și intense și pot fi caracterizate prin alternarea extremelor, de la supraidealizare la depreciere. Aceste persoane supor-

---

* Extrase din *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* („Manualul de diagnostic și statistic al tulburărilor mintale"), ediția a treia, revizuită, 1987, pp. 346–347.

tă cu greu să fie singure și fac eforturi disperate să evite abandonul real sau imaginar.

Instabilitatea afectivă este un lucru obișnuit. Se poate remarca prin schimbări evidente de stări de spirit, de la normal la depresie, irascibilitate sau angoasă, de obicei pe o durată de câteva ore sau, mai rar, de câteva zile. În plus, acești oameni au adeseori accese de furie necontrolate, însoțite frecvent de ieșiri temperamentale sau agresări fizice. Au tendința de a fi impulsivi, cu precădere în activități cu un potențial de autodistrugere, cum ar fi febra cumpărăturilor, abuzul de substanțe psihoactive, mania vitezei, sexul accidental, furtul din magazine, mâncatul fără discernământ.

Amenințările repetate cu sinuciderea, gesturile sau comportamentul automutilant (cum ar fi zgârierea venelor de la încheietura mâinii) se întâlnesc frecvent în formele acute ale bolii. Acest tip de comportament poate ajuta la manipularea altor persoane, poate fi rezultatul unei furii excesive sau poate contracara sentimente de „amorțeală" sau depersonalizare care apar în perioade de stres extrem...

Manifestări asociate. Adeseori această deficiență este însoțită de alte fenomene de tulburări de personalitate, cum ar fi cele de tip schizoid, histrionic, narcisist sau antisocial. De multe ori avem de-a face cu mai multe diagnostice. Se observă destul de des o atitudine socială ostilă și o viziune în general pesimistă. Un lucru comun este și alternarea între dependență și autoafirmare. De-a lungul perioadelor de stres extrem, pot apărea simptome psihotice temporare, dar care nu sunt în general suficient de acute sau de lungi ca să necesite un diagnostic în plus.

Deteriorări. Adeseori au loc interferențe considerabile în zona funcționabilității sociale și ocupaționale.

Complicații. Posibile complicații pot apărea sub formă de nevroză depresivă (dysthymia), depresie majoră, abuz de substanțe psihoactive și tulburări psihotice cum ar fi scurte psihoze reactive. Moartea prematură poate fi provocată de sinucidere.

Frecvența pe sexe. Tulburarea este mai frecvent diagnosticată la femei.

Prevalența. Tulburările personalității borderline sunt aparent un fenomen obișnuit.

Predispoziții și contextul familial. Nu există informații.

Diagnostic diferențiat. Tulburările de identitate prezintă un tablou clinic asemănător, dar tulburările personalității borderline se instalează înaintea diagnosticului tulburării de identitate, dacă criteriile pentru tulburările personalității borderline sunt îndeplinite, tulburarea este suficient de extinsă și acută și e puțin probabil ca ea să mai poată fi oprită la o fază incipientă...

Diagnosticul meu

Acestea erau acuzațiile împotriva mea. Nu le-am citit decât douăzeci și cinci de ani mai târziu. La vremea respectivă nu mi-au spus decât „Tulburare de comportament".

A trebuit să găsesc un avocat care să mă ajute să-mi scot dosarul de la spital, a trebuit să citesc punctul 32a din formularul A1 din Dosarul de caz și punctul G din Raport în urma vizitei, apoi punctul B din Raport asupra cazului; apoi a trebuit să fac rost de un exemplar din *Manualul de diagnostic și statistic al tulburărilor mintale* și să citesc pasajul referitor la personalitățile borderline ca să văd ce crezuseră cu adevărat despre mine.

Este o imagine a mea, la optsprezece ani, destul de precisă, minus câteva chichițe, cum ar fi mania vitezei sau mâncatul în exces. Este precisă dar nu profundă. Firește, nici nu intenționează să fie profundă. Nu este nici măcar un studiu de caz. Este un set de linii directoare, o generalizare.

Sunt tentată să o resping, dar m-aș expune atunci la acuzații de „atitudine defensivă și de respingere". Tot ce pot face este să ofer amănunte: să comentez diagnosticul.

„[Ne]siguranță în fața câtorva aspecte ale vieții, cum ar fi părerea despre tine însuți, orientarea sexuală, scopuri pe termen lung sau opțiuni profesionale, ce tipuri de prieteni sau iubiți să ai...“ Îmi place această frază. Pare ușor stângace (acest „să ai“ e superfluu), dar asta îi conferă substanță și greutate. Încă mai am această nesiguranță. Ăsta-i genul de prieten sau iubit pe care mi-l doresc cu-adevărat? Mă întreb asta de fiecare dată când întâlnesc o persoană nouă. Fermecător dar superficial; cu un suflet bun dar puțin conformist; prea arătos pentru binele lui; fascinant dar probabil nu te poți baza pe el; și tot așa. Mi-am făcut porția cred la capitolul neserioși. Chiar am depășit-o. Câți înseamnă de fapt a o depăși?

Mai puțini decât în cazul cuiva care n-a fost catalogat drept personalitate borderline.

Ăsta-i punctul meu nevralgic.

Dacă diagnosticul meu ar fi fost, de exemplu, sindromul bipolar, reacția mea la această întreagă poveste ar fi fost ușor schimbată. E o problemă chimică, v-ați spune în gând, maniaco-depresivă, litiu și tot restul. Iar eu aș fi cumva dincolo de vină. Dar ce facem cu schizofrenia — asta ne dă un fior pe șira spinării. Asta este de fapt nebunia adevărată. Oamenii nu „se refac“ după schizofrenie. Vă întrebați probabil cât este adevărat din ce vă spun eu și cât ficțiune.

Știu, simplific lucrurile. Dar astfel de cuvinte întinează totul. Faptul că am fost închisă întinează totul.

Ce înseamnă la urma urmei *personalitate borderline*?

Se pare că este o fază între nevroză și psihoză: un psihic fracturat dar nu dezmembrat. Ca să-l citez pe psihiatrul meu post-Melvin: „Asta-i denumirea pentru cei care sunt nemulțumiți cu propriul stil de viață.“

Își permite să spună asta fiindcă este doctor. Dacă aș spune-o eu, nu m-ar crede nimeni.

Un analist pe care îl cunoșteam de ani de zile îmi spunea: „Freud și cercul lui credeau că majoritatea oamenilor sunt isterici, apoi, în anii '50, deveniseră psihonevrotici și, în ultima vreme, oricine este o personalitate borderline".

Când m-am dus la librăria de la colț să-mi caut diagnosticul în *Manual*, mi-a trecut prin cap că s-ar fi putut să nu-l mai găsesc. Se pricep să scape de unele lucruri, cum ar fi de pildă homosexualitatea. Până de curând, destui prieteni s-ar fi putut găsi documentați în acea carte, alături de mine. Ei bine, ei au dispărut din carte, eu însă nu. Poate nici eu n-o să mai figurez acolo, după încă douăzeci și cinci de ani.

„[I]nstabilitatea imaginii de sine, a relațiilor interpersonale și a stării de spirit... nesiguranța în legătură cu... scopuri pe termen lung sau opțiuni în carieră..." Nu-i asta o descriere bună a adolescenței? Schimbători, imprevizibili, excentrici, nesiguri: pe scurt, imposibili.

„[C]omportamentul automutilant (cum ar fi zgârierea venelor de la încheietura mâinii)...", aici am tresărit puțin. M-a luat prin surprindere, cum stăteam așezată pe podeaua librăriei, citindu-mi diagnosticul. Zgârierea venelor! Crezusem că era invenția mea. Mai precis spus lovirea, maltratarea lor.

În acest punct lumea nu mai e în stare să mă urmărească. De obicei te bagă la izolare pentru așa ceva. Nimeni nu știa că făceam asta. N-am mai spus nimănui până acum.

Aveam un scaun de metal cu șezutul din piele. În anii '60, toată lumea avea așa ceva în Cambridge. Rama de metal de pe fundul scaunului era perfectă pentru

maltratarea venelor de la încheietura mâinii. Încercasem să sparg scrumiere și să pășesc pe cioburi, dar n-am avut curajul să pășesc hotărât pe ele. Maltratarea venelor — încet, hotărât, cu mintea aiurea — era o soluție mai bună. Era o vătămare treptată, fiecare lovitură fiind suportabilă.

O soluție la ce? Citez din *Manual*: „Acest comportament poate... contracara sentimente de „amorțeală" și de depersonalizare care apar în perioade de stres extrem."

Mi-am petrecut ore în șir, în scaunul meu de metal, lovindu-mi încheieturile. De obicei seara, de parcă mi-aș fi făcut temele. Îmi făceam ceva teme, apoi jumătate de oră de maltratat venele, apoi îmi terminam temele, după care înapoi în scaun, pentru încă o tură, înainte de spălatul pe dinți și mersul la culcare. Loveam locul unde venele se unesc. Se umfla și căpăta o culoare albăstruie dar, față de forța cu care loveam, efectele vizibile erau neînsemnate. Asta era încă un argument pentru mine.

Avusesem și o fază anterioară, de zgâriat fața. Dacă unghiile mele n-ar fi fost foarte scurte, n-aș fi scăpat de asta. Dar așa, a doua zi arătam absolut umflată și ciudată. Obișnuiam să-mi zgârii obrajii și apoi să-i frec cu săpun. Poate datorită săpunului nu arătam chiar atât de rău. Oricum destul de rău cât să fiu întrebată : „S-a întâmplat ceva cu fața ta?" Așa că am revenit la vene.

Eram ca un anahoret — conta și faptul că nimeni nu știa de suferința mea. Dacă lumea ar fi știut și m-ar fi admirat — sau blamat —, s-ar fi pierdut ceva foarte important.

Încercam să-mi explic și mie situația. Situația era că sufeream și nimeni nu era conștient de asta; chiar și eu aveam probleme să conștientizez. Îmi tot spuneam, în-

truna, „suferi". Era singurul mod în care puteam să ajung la mine însămi (să contracarez sentimentul de „amorțeală"). O demonstrație exterioară a unei stări interioare.

„Se observă destul de des o atitudine socială ostilă și o viziune în general pesimistă." Ce credeți că voiau să spună prin „atitudine socială ostilă"? Că îmi puneam coatele pe masă? Că refuzam un post de tehnician dentar? Că-i dezamăgeam pe ai mei care sperau să merg la o universitate de prim rang?

Nu se dă o definiție a „atitudinii sociale ostile" și nici eu nu o pot defini, așa că după mine ar trebui scoasă de pe listă. Accept „viziunea în general pesimistă". Freud avea și el una.

Cu mâna pe inimă pot să spun că suferința mea s-a transformat în nefericire obișnuită, adică, după definiția lui Freud, am atins starea de sănătate mintală. În foaia mea de externare, punctul 41, stare de tulburare mintală, scrie „Recuperată".

Recuperată. Reușise oare personalitatea mea să treacă peste acea graniță, oricare ar fi fost ea și oriunde ar fi fost, pentru a-și relua viața în limitele normalității? Încetasem oare să mă mai cert cu propria-mi personalitate și învățasem să-mi țin echilibrul pe linia dintre nebunie și normalitate? Avusesem probabil mai degrabă o tulburare de identitate. „Tulburările de identitate prezintă un tablou clinic asemănător, dar tulburările personalității borderline... se instalează înaintea diagnosticului... dacă tulburarea este suficient de extinsă e puțin probabil ca ea să poată fi oprită la o fază incipientă." Aș fi putut fi victima unui gest anticipat greșit?

N-am terminat cu diagnosticul.

„Persoana are adeseori simptome de instabilitate a propriei imagini, cum ar fi sentimentul cronic de gol in-

terior și plictiseală." Sentimentele mele cronice de gol interior și plictiseală derivau din existența mea bazată pe incapacitățile mele, care erau destul de multe. Urmează o listă parțială. Nu puteam și nu voiam: să schiez, să joc tenis, să merg la orele de gimnastică; nu voiam să merg la nici o oră în afara celor de engleză și biologie; nu voiam să scriu referate sau lucrări pe vreo temă dată (la ora de engleză, în loc de lucrare scriam poezii, aveam numai 4); nu intenționam să merg la vreo facultate; încercați să dați un răspuns rațional la aceste refuzuri.

Imaginea propriului meu Eu nu era instabilă. În mod absolut just, mă consideram nepotrivită pentru sistemul educațional și social.

Părinții și profesorii mei însă nu aveau aceeași imagine despre mine. Imaginea lor, în ceea ce mă privește, era instabilă, nu avea nici o legătură cu realitatea, fiind bazată pe propriile lor nevoi și dorințe. Nu dădeau prea mulți bani pe capacitățile mele, care, trebuie să admitem, erau puține dar autentice. Citeam orice, scriam în mod regulat și aveam iubiți cu ghiotura.

„De ce nu citești ce ți s-a recomandat de la școală?" mă întrebau ei. „De ce nu-ți scrii lucrările în loc să scrii chestiile tale, ... ce-i asta, o povestire?" „De ce nu-ți consumi la fel de multă energie pentru temele de școală câtă îți consumi cu iubiții tăi?"

În ultimul an nici nu mă mai oboseam să găsesc scuze, ca să nu mai vorbesc de explicații.

— Unde este lucrarea ta trimestrială? mă întrebă profesoara de istorie.

— N-am scris-o. N-am nimic de spus pe tema asta.

— Ai fi putut să-ți alegi o altă temă.

— N-am nimic de spus pe o temă istorică.

Unul dintre profesori mi-a spus că sunt o nihilistă. Voia să mă jignească, dar eu am luat-o drept un compliment.

Iubiți și literatură: cum să-ți construiești o existență din aceste două elemente? După cum s-a dovedit, am reușit; mai mult literatură, în ultima vreme, decât iubiți, dar presupun că nu poți avea totul („se observă... o viziune pesimistă").

În acea vreme nu știam că eu — sau oricine altcineva — aș fi putut să trăiesc din literatură și iubiți. Din câte îmi puteam eu da seama, viața cerea deprinderi pe care eu nu le aveam. Rezultatul era sentimentul de gol interior și plictiseală. Mai erau și alte rezultate, mult mai dăunătoare, cum ar fi: disprețul față de mine însămi, alternând cu „accese de furie necontrolate, însoțite frecvent de ieșiri temperamentale"...

Care ar fi fost nivelul corespunzător al acceselor mele de furie când simțeam că sunt aruncată în afara vieții reale? Colegii mei de clasă își derulau fanteziile în legătură cu viitorul lor: avocat, etnobotanist, călugăr budist (era o școală foarte progresistă). Chiar și cei mai proști dintre ei și mai neinteresanți, care erau acolo pentru a asigura „echilibrul", abia așteptau să se căsătorească și să aibă copii. Știam că nu voi avea nimic din toate astea, pentru că știam că nu mi le doream. Dar asta însemna oare că nu aveam să dobândesc nimic altceva?

Am fost prima persoană din istoria școlii care nu a mers la facultate. Firește că cel puțin o treime dintre colegii mei nu au terminat niciodată facultatea. Prin 1968, zilnic renunța câte unul.

Astăzi, când lumea aude că nu am mers la facultate, îmi spune adeseori: „Ah, ce minunat!" Înainte n-ar fi crezut că este atât de minunat. Colegii mei de clasă erau

exact din categoria celor care mi-ar spune acum ce minunată sunt. În 1966 eram o paria.

Ce aveam de gând să fac? mă întrebau unii dintre ei.

— Am de gând să intru în WAC*, i-am spus unuia dintre ei.

— Ah, da? o carieră interesantă.

— Glumeam doar.

— Aha, adică n-ai de gând cu-adevărat?

Eram perplexă. Ce credeau ei despre mine?

Sunt convinsă că nu credeau prea multe despre mine. Eram aia care umbla îmbrăcată în negru și care se culcase cu profesorul de engleză — într-adevăr, auzisem asta de la mai mulți. Aveau toți șaptesprezece ani și erau nefericiți, la fel ca și mine. Nu aveau timp să se gândească de ce eu eram puțin mai nefericită decât cei mai mulți dintre ei.

Gol interior și plictiseală: iată o definiție incompletă. Ceea ce simțeam eu era un sentiment de dezolare. Dezolare, disperare și depresie.

Nu mai există un alt mod de a privi lucrurile astea? La urma urmei, o angoasă de dimensiunile astea este un lux. Ca să ai timp pentru toată această autocompătimire, trebuie să ai o casă ca lumea, să ai ce mânca și să fii bine îmbrăcat. Treaba cu facultatea: părinții mei voiau să mă duc, eu nu voiam și nu m-am dus. Am făcut ce am vrut. Cine nu mergea la facultate trebuia să-și găsească de lucru. Eram de acord cu toate astea. Mi-am luat chiar o slujbă — slujba de a scăpa pe jos instrumentele de bucătărie.

Faptul că nu eram în stare să-mi păstrez slujba era îngrijorător. Eram probabil nebună. Dădusem târcoale ideii de vreun an, doi; acum mă apropiam tot mai mult.

---

* Women Army Corps, Corpul de femei al armatei americane.

Adună-te! mi-am spus. Nu te mai complace. Nu e nimic în neregulă cu tine. Ești doar refractară.

Una dintre marile plăceri ale sănătății mintale (orice ar însemna asta) este că ai mult mai puțin timp să te gândești la tine.

Mai am câteva comentarii cu privire la diagnosticul meu.

„Tulburarea este mai frecvent diagnosticată la femei."

Observați construcția frazei. Nu au scris, „Tulburarea este mai frecventă la femei." Tot ar fi fost suspect, dar nici nu s-au obosit măcar să încerce să acopere urmele.

Multe tulburări erau diagnosticate la femei, dacă țineai cont de numărul lor în spitale. Luați, de exemplu, termenul de „promiscuitate compulsivă".

Cu câte fete trebuie să o pună un băiat de șaptesprezece ani, ca să merite eticheta de „promiscuitate compulsivă"? Trei? Nu, nu-i destul. Șase? Mă-ndoiesc. Zece? Mai degrabă. Probabil într-o marjă de cincisprezece la douăzeci, după părerea mea — dacă cineva pune vreodată această etichetă băieților, ceea ce nu îmi amintesc s-o fi făcut.

Și în cazul fetelor de șaptesprezece ani, de câți băieți e nevoie?

De pe lista cu cele șase „activități cu un potențial de autodistrugere", favorizate de personalitatea borderline, se asociază de obicei cu femeile — febra cumpărăturilor, furtul din magazine și mâncatul fără discernământ, iar cu bărbații doar una — mania vitezei. Mai există una „nespecifică genului", cum se spune în ziua de azi — abuzul de substanțe psihoactive. Sexul accidental este oricum în atenția tuturor.

Apoi mai este chestiunea cu „moartea prematură" de la sinucidere. Din fericire am evitat-o, dar m-am tot gândit la sinucidere. De obicei mă gândesc la ea și mă în-

tristez cu gândul la moartea mea prematură și-apoi mă simt mai bine. Ideea sinuciderii avea în cazul meu efect de purgativ sau de catharsis. Unora le este indiferent — lui Daisy, de exemplu. Moartea ei fusese oare cu-adevărat „prematură"? Ar fi trebuit să rămână în bucătăria aia, cu puiul ăla și furia ei, timp de încă cincizeci de ani? Presupun că nu s-ar fi schimbat și că eu s-ar putea să fi greșit. Cu siguranță că și ea a presupus acest lucru și s-ar putea ca și ea să fi greșit. Dar dacă ar fi rămas acolo doar pentru următorii treizeci de ani și s-ar fi omorât la vârsta de patruzeci și nouă de ani, în loc de nouăsprezece, moartea ei ar fi fost tot „prematură"?

Eu m-am făcut mai bine, nu însă și Daisy, și nu pot explica de ce. Poate am flirtat doar cu nebunia, la fel cum făcusem cu profesorii și colegii mei. Nu eram convinsă de nebunia mea, deși mă temeam că aveam dreptate. Unii interpretează ca semn de normalitate faptul că ai o opinie conștientă în această privință, dar eu nu cred că e adevărat. Încă mă mai gândesc la asta. Întotdeauna mă voi gândi.

Mă întreb adeseori dacă sunt nebună. Îi întreb și pe alți oameni.

— E o nebunie să întrebi așa ceva? întreb eu înainte să spun ceva care probabil nu e nici o nebunie.

De multe ori încep o propoziție cu „Poate sunt complet nebună" sau cu „Poate am luat-o razna".

Dacă fac ceva ieșit din comun — cum ar fi să fac două băi într-o singură zi — mă întreb de una singură: Ești nebună?

Știu, e o expresie obișnuită. Dar pentru mine înseamnă ceva deosebit: tunelurile, panourile de securitate, furculițele de plastic, granița veșnic mișcătoare care, ca orice graniță, te cheamă și te roagă să treci dincolo. Nu mai vreau să trec dincolo.

Mai departe, pe drum, mă vei însoți

În cele din urmă, majoritatea dintre noi a ieșit din spital. Am rămas în legătură cu Georgina.

A locuit o vreme într-o comunitate de femei, la nord de Cambridge. Într-o zi a venit la mine și mi-a terorizat vecina care tocmai făcea pâine.

— Faci greșit! spuse Georgina.

Beam amândouă o ceașcă de ceai, la etaj, în timp ce vecina frământa aluatul.

— Lasă-mă să-ți arăt! zise Georgina.

O împinse pe vecină din calea ei și începu să trântească aluatul de masă.

Vecina mea era o femeie bine crescută care nu făcea niciodată ceva nepoliticos sau brutal. În consecință, majoritatea oamenilor se purtau politicos cu ea.

— Trebuie să-l bați, nu glumă, îi arătă Georgina.

— Aha, spuse vecina. Era cu vreo zece ani mai mare decât mine și Georgina, și făcea pâine de ani de zile.

După ce a bătut zdravăn aluatul, Georgina îi spuse că trebuia să plece.

— N-am mai fost niciodată tratată în felul ăsta, spuse vecina.

Părea mai mult mirată decât supărată.

Georgina intră apoi într-o grupare de ridicare a conștiinței de sine. Mă bătea și pe mine la cap să mă alătur grupului.

— O să-ți placă la nebunie, spunea ea.

Femeile alea mă făceau să mă simt nelalocul meu. Se pricepeau să demonteze motoare de mașini și să facă alpinism. Eram singura măritată din grup. Observasem că Georgina căpătase un anume statut datorită nebuniei ei, care însă nu mi se aplica și mie. M-am dus de suficiente ori cât să devin suspicioasă în legătură cu căsnicia, și în mod special cu soțul meu. Găseam cele mai stupide motive de ceartă. Era greu să te cerți cu el. El gătea, făcea cumpărături și mare parte din curățenie. Eu îmi petreceam cea mai mare parte a timpului citind și pictând în acuarele.

Din fericire Georgina și-a făcut și ea rost de un soț și a ieșit din grup, înainte ca eu să găsesc un motiv de ceartă cu-adevărat distructivă.

Mai târziu a trebuit să mergem să-i vizităm la ferma lor din Massachusetts.

Soțul Georginei era palid, firav și insignifiant. Dar Georgina își mai făcuse rost și de o capră. Ea, soțul și capra trăiau într-un hambar, pe un teren de câteva sute de metri de pământ plin de tufișuri, la poalele unui munte. În ziua în care ne-am dus la ei era frig, deși era luna mai iar ei erau prinși cu pusul geamurilor. Aveau rame de ferestre șase ori șase și munca lor se dovedea a fi un adevărat chin.

Ne-am uitat la ei în timp ce potriveau și fixau geamurile. Capra era și ea în cameră, lângă ușă, privindu-i, la

rândul ei. În cele din urmă, Georgina spuse că era vremea mesei. A fiert o oală întreagă de cartofi. Ăsta era prânzul. Mai era și niște sirop de arțar, pentru pus deasupra. Capra a primit banane.

— Vreți s-o vedeți pe capră dansând? întrebă Georgina, după prânz.

Capra se numea Darling. Avea culoarea ghimbirului și urechi lungi și păroase.

Georgina ridică un cartof în aer:

— Hai, Darling, dansează.

Capra se ridică pe picioarele din spate și începu să urmărească apoi cartoful pe care Georgina îl mișca prin aer. Urechile îi fluturau, în timp ce sărea și izbea aerul cu picioarele din față. Avea copite negre și ascuțite; arătau destul de periculos. De câte ori își pierdea echilibrul, o copită lovea marginea mesei, făcând de fiecare dată o tăietură în lemn.

— Dă-i cartoful, am spus. Era ceva, la capra aia, care mă făcea să plâng.

S-au mutat spre vest, în Colorado, unde pământul era mai bun. Georgina a sunat o dată de la un telefon public. Nu aveau telefon propriu. Nu știu ce s-a întâmplat cu capra.

Câțiva ani după plecarea Georginei spre vest, am dat peste Lisa în Harvard Square. Era împreună cu un băiețel cu pielea întunecată, de vreo trei ani.

Am strâns-o în brațe.

— Lisa, mă bucur așa mult să te văd.

— Ăsta-i puștiul meu, spuse. Nu-i așa că-i o nebunie că am un copil? râse ea. Aaron, spune salut.

Puștiul nu scoase o vorbă și își ascunse fața în spatele piciorului ei.

Lisa arăta exact la fel: slăbănoagă, cu tenul gălbui, veselă.

— Ce-ai făcut în tot timpul ăsta?

— Copilul, zise ea. Asta-i tot ce poți face.

— Și tatăl lui?

— Am scăpat de el. N-avem nevoie de el, așa-i? spuse ea, punându-și mâna pe creștetul copilului.

— Unde locuiești?

Voiam să știu totul despre ea.

— N-o să-ți vină să crezi, spuse Lisa, aprinzându-și o țigară Kool. Locuiesc în Brookline*. Sunt o cucoană tipică de Brookline. Am un copil, îl duc la creșă, am un apartament, am mobilă. Vinerea mergem la templu.

— Templu! De ce? am întrebat uluită.

— Vreau să... se împotmoli Lisa. N-o mai văzusem niciodată căutându-și cuvintele. Vreau să fim o familie adevărată, cu mobilă și tot restul. Vreau să aibă parte de o viață adevărată. Templul ajută. Nu știu de ce dar ajută.

M-am holbat la Lisa, încercând să mi-o imaginez în templu, alături de copilul ei cu pielea întunecată. Am observat că purta niște bijuterii — un inel cu două safire, un lanț de aur la gât.

— Ce-i cu bijuteriile? am întrebat-o.

— Cadouri de la bunica, așa-i? i se adresă ea copilului. Când ai copii, totul se schimbă, îmi zise mie apoi.

N-am știut ce să răspund la asta. Eu mă hotărâsem să nu am copii. Și oricum, căsnicia mea nu dădea semne să dureze.

Săteam în mijlocul lui Harvard Square, în fața intrării la metrou. Deodată Lisa se aplecă spre mine și spuse:

---

* Orășel din apropierea Boston-ului, cu populație majoritar evreiască.

— Vrei să vezi ceva fantastic? În vocea ei am recunoscut tonul ei șmecheros. Am aprobat din cap.

Își ridică tricoul pe care era o reclamă la un magazin de paste din Brookline și se apucă de burtă, trăgând. Pielea ei era ca un acordeon, se întindea, mult, tot mai mult, până când ajunsese s-o țină la jumătate de metru în fața ei. Îi dădu drumul și pielea se retrase, mai întâi făcând o mulțime de cute, apoi reașezându-se pe oase și arătând absolut normal.

— Ooh! am spus.

— Copii. Poftim ce ți se întâmplă. Lisa râse. Aaron, spune pa, pa.

— Pa, spuse el, spre mirarea mea.

Se întorceau în Brookline cu metroul. Ajungând în capul scărilor, Lisa se întoarse din nou către mine.

— Te gândești vreodată la zilele alea, de atunci, din locul ăla?

— Da, chiar mă gândesc.

— Și eu. Lisa scutură din cap. Ei bine, spuse ea apoi, pe un ton mai degrabă zglobiu.

Apoi cei doi porniră pe scări în jos.

Tânără, întreruptă...

Pe lângă acel Vermeer din Muzeul Frick, mai sunt două, dar eu nu le-am observat când m-am dus pentru prima dată acolo. Aveam șaptesprezece ani și eram la New York cu profesorul meu de engleză, care nu mă sărutase încă. Mă gândeam deja la acel viitor sărut care știam că va veni, în timp ce lăsam tablourile de Fragonard în urmă și intram în holul care ducea în curte — acel coridor întunecos în care Vermeer-ii licăreau pe pereți.

Pe lângă sărut, mă gândeam dacă aveam să absolv liceul, dat fiind că pentru a doua oară la rând, căzusem la biologie. Fusese o surpriză pentru mine, pentru că îmi plăcea; îmi plăcuse și prima oară când căzusem. Capitolul meu preferat era cel cu tabelele cu genele recesive. Mi-a plăcut partea cu ochii albaștri la familiile care nu aveau alte caracteristici în afara ochilor albaștri și căprui. Familia mea avea o mulțime de caracteristici — realizări, ambiții, talente, așteptări — care mie mi se păreau toate recesive.

Am trecut pe lângă doamna în rochie galbenă și servitoarea care îi aduce scrisoarea, pe lângă soldatul cu pă-

lărie magnifică și fata care îi zâmbește, gândindu-se la buze calde, ochi căprui, ochi albaștri.

Este vorba despre tabloul în care o fată se uită dincolo de ramă, ignorându-și profesorul de muzică cu aer bovin, a cărui mână se sprijină posesiv pe scaunul ei. E o lumină surdă, de iarnă dar chipul ei este strălucitor.

M-am uitat în ochii ei căprui și am avut o tresărire de spaimă. Mă avertiza, se uita în afara tabloului ca să mă prevină. Gura era ușor deschisă, de parcă tocmai trăsese aer în piept, pentru a-mi spune: „nu face asta!"

M-am dat înapoi, încercând să ies din perimetrul strigătului ei. Dar acesta umplea coridorul. „Stai, așteaptă! Nu pleca!" spunea ea.

N-am ascultat-o. M-am dus să iau cina cu profesorul meu de engleză și el m-a sărutat iar eu m-am întors la Cambridge și am căzut la biologie, absolvind totuși apoi, și, în cele din urmă, am înnebunit.

Șaisprezece ani mai târziu eram în New York cu noul meu iubit bogat. Făceam multe călătorii pe care el le plătea, deși i se făcea greață când trebuia să cheltuie bani. În călătoriile noastre, de multe ori se lega de caracterul meu care fusese cândva diagnosticat ca fiind tulburat. Uneori eram prea emoțională, alteori prea rece și rațională. Orice ar fi spus, eu îl asiguram că era absolut normal să cheltuie bani. El înceta atunci cu atacurile, ceea ce însemna că puteam să rămânem mai departe împreună și să ne reluăm duelul într-o călătorie viitoare.

Era o zi frumoasă de octombrie, la New York. El atacase iar eu îl consolasem iar acum eram gata să ieșim în oraș.

— Hai să mergem la Frick, spuse el.

— N-am fost niciodată acolo, am spus, dar apoi m-am gândit că poate fusesem, așa că am tăcut; învățasem să nu mai aduc în discuție propriile mele dubii.

Când am ajuns acolo, am recunoscut locul.

— Ah, aici este un tablou care-mi place foarte mult.

— Numai unul? a zis el. Uită-te la acești Fragonard.

Nu-mi plăceau. I-am lăsat în urmă și m-am îndreptat către coridorul care ducea spre curte.

Se schimbase mult în acești șaisprezece ani. Nu mai era nerăbdătoare. De fapt, era tristă. Era tânără și cu gândul aiurea, iar profesorul ei se apleca spre ea, încercând s-o facă să-i acorde atenție. Dar ea privea afară, uitându-se după cineva care ar fi putut s-o vadă.

De data asta am citit titlul picturii: *Tânără, întreruptă din muzica ei.*

Întreruptă din muzica ei: așa cum viața mea fusese întreruptă din muzica vârstei de șaptesprezece ani, așa cum viața ei fusese smulsă și fixată pe pânză: o clipă de nemișcare, în numele tuturor celorlalte clipe, indiferent de ce erau sau de ce ar fi putut fi. Ce poate recupera viața din toate astea?

Acum eu aveam să-i spun ceva. „Te văd" i-am spus.

Iubitul meu m-a găsit plângând pe coridor.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Nu vezi, vrea să iasă de-acolo, am spus, arătând spre fată.

El se uită la tablou, se uită la mine și zise.

— Nu poți să te gândești decât la tine. Nu înțelegi nimic din artă.

Plecă apoi să se uite la un Rembrandt.

De atunci m-am tot întors la Frick Museum să mă uit la ea și la ceilalți doi Vermeer. La urma urmei, e greu să dai peste un Vermeer iar cel din Boston a fost furat.

Celelalte două tablouri au un aer reținut. Personajele se uită unele la altele, doamna și servitoarea, soldatul și iubita. Le privești ca și cum te-ai uita la ele printr-o gaură din perete. Peretele este făcut din lumină — acea lumină a lui Vermeer, atât de credibilă și totuși atât de ireală.

O astfel de lumină nu există, dar ne-am dori să existe. Ne-am dori ca soarele să ne facă tineri și frumoși, ne-am dori ca hainele noastre să sclipească și să se unduiască pe trupurile noastre și cel mai mult ne-am dori ca fiecare ființă la care ne uităm să se lumineze prin simpla noastră privire, așa cum se întâmplă cu servitoarea și soldatul cu pălărie.

Fata care ia lecții de muzică se află într-o cu totul altă lumină, lumina licăritoare și împovărătoare a vieții, prin care doar arareori și neclar ne putem vedea pe noi înșine și îi putem vedea pe cei din jur.

KAYSEN, SUSANNA 22 201
36. **Diagnostic adițional, alte afecțiuni, această instituție**
A. **Diagnostic B. Data**
37. **Operații în timpul șederii în această instituție**
A. **Operație B. Data**
38. **Diagnostic special și procedee terapeutice**
A. **Procedeu** IPS 5x/săpt. GPS 1x/săpt.
Medicamente: clorpromazină
B. **Data**
39. **Rezervat**
40. **Diagnostic la externare. Tulburare mintală** Personalitate borderline
41. **Starea bolii** recuperată
42. **În timpul internării**
A. **Vizite** 1, **B. Șederi în familie** 0, **C. Parole** 0, **D. Absențe nemotivate** 0, **E. Evadări** 0
43. **Pe perioada internării, zile petrecute în:**
A. **plecări** 617, **B. interior** 496, **C. permise** 121, **D. nepermise** 0
44. **Statut legal la externare** Voluntar
45. **Stare** în viață
46. **A. Ultima înregistrare** în vizită, **B. Data** 4. sept. 1968
47. **Destinația** Apartament
48. **Externarea** 3 ian. 1969
49. **În caz de deces, certificat de deces**
A. **Cauza directă a decesului**
B. **Stare asociată semnificativă**
Datorată unor antecedente
(1)
(2)
50. **Examen medical** Da Nu
51. **Autopsie** Da Nu
52. **Locul înmormântării** *

KAYSEN, Susanna # 22 201

36 ADDITIONAL DIAGNOSES, OTHER CONDITIONS THIS INSTITUTION

A. DIAGNOSIS	B. DATE	A. DIAGNOSIS	B. DATE

37 OPERATION PERFORMED AT THIS INSTITUTION DURING THIS ADMISSION

A. OPERATION	B. DATE	A. OPERATION	B. DATE

38 SPECIAL DIAGNOSTIC AND THERAPEUTIC PROCEDURES THIS ADMISSION

A. PROCEDURE	B. DATE	A. OPERATION	B. DATE
IPS 5x/wk GPS 1x/wk Drug:Chlorpromazine			

39 REMARKS

40. DIAGNOSIS AT DISCHARGE, MENTAL DISORDER	41. OUTCOME WITH REGARD TO MENTAL DISORDER
Borderline Personality	Recovered

42. DURING THIS ADMISSION, NUMBER OF

A. VISITS	B. PERIODS OF FAMILY CARE	C. PAROLES	D. ABSENCES WITHOUT AUTHORITY	E. ESCAPES
1	0	0	0	0

43 DURING THIS ADMISSION, NUMBER OF DAYS SPENT

A. ON WARD	B. IN RESIDENCE	C. ON AUTHORIZED LEAVE	D. ON PAROLE
617	496	121	0

44. LEGAL STATUS AT DISCHARGE	45. SURVIVAL AT DISCHARGE	45A. LAST WARD CLASSIFICATION	B. DATE BEGAN
Voluntary	Living	On Visit	September 4, 1968

47. DESTINATION	48. DATE DISCHARGED
Apartment	January 3, 1969

49 FOR DEATHS, COPY FROM DEATH CERTIFICATE

A. DIRECT CAUSE OF DEATH	B. ASSOCIATED SIGNIFICANT CONDITIONS
DUE IN TURN TO ANTECEDENT CAUSES (1) (2)	

50. MEDICAL EXAMINER'S CASE	51. AUTOPSY	52. PLACE OF BURIAL
YES ☐ NO ☐	YES ☐ NO ☐	

Cuprins

Despre o topografie a universului paralel 9
Taxiul 11
Etiologie 18
Focul 20
Libertatea 24
Secretul vieții 29
Politică 32
Dacă ai fi locuit aici, acum ai fi fost acasă 36
Sinuciderea mea 42
Topografie elementară 46
Topografie aplicată 53
Preludiu la o înghețată 56
Înghețata 60
Controlul 62
Obiecte ascuțite 64
O altă Lisa 66
Șah mat 72
Îl crezi pe el sau mă crezi pe mine? 77
Velocitate *versus* Vâscozitate 81
Ecranul de siguranță 85

Îngrijitoarele 89
O mie nouă sute șaizeci și opt 99
Până la os 102
Sănătate dentară 114
Calais este înscris pe inima mea 118
Umbra realului 124
Stigmatografie 131
Noi frontiere în sănătatea dentară 138
Topografia viitorului 142
Minte versus creier 145
Tulburări ale personalității borderline 154
Diagnosticul meu 157
Mai departe, pe drum, mă vei însoți 167
Tânără, întreruptă… 172